

RAPLAMAA Sõnumid

KOLMAPÄEV, 30. oktoober 2013

Nr. 44 (2793)

Sõltumatu nädalaleht | www.sonumid.ee | Hind 1.70 €

**Vanametalli
kokkuost Raplas!**
Valtu kaubahoovis
(agrovaru plats)
Avatud: E-R 9-17
Tel 505 8637, 502 4430
www.feralmet.ee

RAPLAMAA PARIMAD
HINNAD!

SUURTELE KOGUSTELE
ERIHINNAD!

SDE

UHKELT

KÕIGIST

IRL

ÜLE

Hääletamistulemuste teatavakstegemine ei tähenda veel valimiste lõppu. Raplas on valimisjärgsed kõnelused olnud väga pingelised. **Lk 9**

Raikküla Mõis ja Raplamaa Sõnumid on pälvinud tunnustust.

Pidulikul auhinnagalal kuulutatati välja muinsuskaitseameti parimad partnerid 15 kategoorias. **Lk 5**

Aasta maaraamatu-
koguhoidja

**Rita
Merekivi.**

Lk 14 ja 15

Intervjuu
Karen Klandorfiga

Muinsuskaitsealuste mälestiste säilimisel on kõige olulisem omaniku hooliv suhtumine. **Lk 19**

Käsitöölane

Vana mööbli
varjatud
saladused.
Lk 15-18

31.10.-3.11.2013

SELVER
Hea mõte

**SUPER
HINNAD**

3.99
7.39 **46%**
Jahutatud kalkuni kintsuliha, kg

4.99
7.95 **37%**
Roogitud vikerforell
Eesti, kg

1.79
2.50 **28%**
Naturaalne
apelsinimahl, 100%,
Pure, 1 L + pant 0,08

4.89
7.50 **34%**
Pesuvahend Mountain
Spring või Color & Style,
Ariel, 1,4 L, 3,49/L

Toodetud Eestis

Piltidel on illustreeriv tähendus ja pakkumine kehtib, kuni kaup jätkub.

SUPERHINNAD

Juhtkiri

Veri on paksem kui vesi. Eriti parteiline veri

Riigikogus esindatud erakondadesse kuulub umbkaudu 40 000 parteilast. See moodustab umbkaudu 2,85% kogu Eesti rahvaarvust. Ometi on need 2,85% veendunud, et ainult neil on õigus ja kohustus (kelle poolt pandud?) otsustada Eestimaa ja eestlaste saatuse üle kõigis võimukoridorides, asugu need siis Toompeal, Stenbockis, Tallinna linnavalitsuses või mistahes vallamajas.

Ja räägitagu mida tahes või etendatagu mida iganes, aga see on tegelikult väga ühteheidev ja ühtemoodi üleolevalt mõtlejate ühiseid jumalaid teeniv seltskond (peaaegu oleks kirjutanud: jõuk).

Peagi lõppev valimisralli kinnitab seda veendumust taas kord.

Võiks ju arvata, et erinevast maailmavaatest jutlustavad erakonnad on omavahelist koostööd kavandades väga ettevaatlikud ega ületa kunagi piire, mis neid eristavad. Võta näpust! Tegelikult on kõik võimalikud erinevused üsna kergelt üheks sulatata, kui haistetakse kedagi, kes võib nende privileege ohustada.

Keda võiks kõigi erakondade kõige kurjemaks vaenlaseks pidada? Selliseks, tänu kellele on võimalik unustada erimeelsused ja kunagised solvumised? Tuleb välja, et see on iseteadvalt kodanikeliikumiste kaudu pead tõstev rahvas! Juba valimiste eel hakkasid ühte või teise arvamusavaldusse lipsama valimisliite halvustavad mõtteväljatused ja pärast valimisi läks tõsiselt avalikuks andmiseks. Liitudele heideti ette ühiste eesmärkide puudumist, maailmavaatelist hõlbimist, müüdavust (selles mõttes, et võimu ja isiklike huvide eest on „lihtsalt kodanikud“ kergemini truudust murdvad kui erakondlased).

Üks osa avalikkusest, nii kummaline kui see tundubki, usub, et just niimoodi ongi, märkamata, et tegelikult käivad eelpoolloetletud etteheited pigem just toda 2,85% rahvastikut esindavate nn tegevpoliitikute enda kohta. Nende ülehüppamised, maailmavaatelist maskide kiirvahetused ja sinna juurde kuuluv võimuihalus (soov valitseda 97,15% üle) on ju Eesti poliitikas igapäevane nähtus ja, uskumatu küll, ei pälvi ammu enam avalikku hukkamõistust.

Austust teenivad hoopis erakondlikust kuulumisest sõltumata koonduvad isamaalased, republikaanid, sotsid, kesikud, reformikad, kelle ainus eesmärk on teha kambakat kodanike ühendustele, sest sealt haistetakse tõusmas ühist ohtu parteilaste privileegidele ja õigusele valitseda...

Maakonnaleht 20 aastat tagasi

Kuhu panna 10 tonni rasva?

Nädaline 20. oktoobril: „Salutaguse karusloomakasvatuses on probleem, mida teha möödunud aastal kogutud kümne tonni rasvaga. Saepuruga segatud rasva, mida Läti farmaatsiatööstus enam vastu ei võta, loodeti kasutada kütteks. Katsetused näitasid aga, et see pole siiski parim küttematerjal – ajab hirmsasti tahma ning eritab ebameeldivat lõhna. Jäätmete klassifikatsiooni järgi tuleks rasv kahjutuks teha lihtsalt ära põletades. See pole siiski veel otsustatud, otsitakse ka teisi variante. Sel aastal kogutakse rasv külmutitesse ja söödetakse rebastele.“

Prefektid mures Eesti riigi pärast

Samast lehest: Maavalitsuse infotunnis kõnelenud Rapla

politseiprefekt Raul Rähni vahendas maakondade prefektide kohtumist peaministriga. „Mart Laar oli kohtumisel märkinud: terve maailm on võtmas seisukohta, et kommunismist vabanenud riikide probleem number üks on kuritegevus. Prefektide pool oli murelik, kuna väga järsku on hakatud politseitöölt lahkuma (juulis 138, augustis 200, septembris 280 inimest), kusjuures lahkujad on sageli nooremad mehed, kes on saanud politsei väljaõppe. Mis on lahkumise põhjuseks, ei osata täpselt öelda, aga kindlasti mängivad kaasa väike palk, politseiniiku turvalisuse puudumine (elukindlustuse mõttes), Eesti teatud piirkondades keeleseaduse nõuded jne.“ Peaminister heitis prefektidele omakorda ette poliitikasse tungimist.

Südamelt ära

Omavalitsusreformiga võiks nüüd korda teha suurima üksuse

Vivika Veski

Küllap on suurem osa eestlasi nüüdseks leppinud sellega, et Tallinna valimistel läks nagu läks. Vähemalt seekord. Tulevad uued valimised, ehk õpivad teised erakonnad ja valimisliidud vahepeal Lasnamäe teisekeelse valija südamesse pugema või võtavad valijad end nagu üks mees kokku, kirjutavad end õigeaks ajaks Tallinnasse sõbra või sugulase juurde sisse ja toovad selle kaudu uusi tuuli pealinna tänavatele.

Kaalusin isegi viimati nimetatud ideed. See olu on lihtne, polekski vaja olnud kauget sugulast moosida, sest meie perel on Tallinnas korter olemas. Veel pool aastat tagasi tundus hea mõte anda Tallinnas valimas käies oma pisike panus.

Mida lähemale aga valimised jõudsid, seda vastu-meelsem tundus seda mängu kaasa mängida ja jätsingi selle manöövri tegemata. Küllap on siis kübeke tulemusest ka minu südametunnistusel. Püüangi seda nüüd puhtaks pesta, pakkudes välja mõned mõtted, kuidas edaspidi ei

peaks hulk eestimaalasi, sealhulgas ma ise, samasuguse keerulise valiku ees seisma.

Pealinn kuulub kõigile kodanikele

Alustan kõige tähtsamast. Tallinn on Eesti pealinn. Tallinn on Eesti pealinn. Tallinn on Eesti pealinn.

Millegipärast peab seda kogu aeg endale üle kordama. Ja polegi tähtis, kas elad seal või mitte või käid seal tööl või muid asju ajamas, igal juhul on Tallinn kõigi Eesti kodanike pealinn. Ja kui Tallinna volikogu tohivad valida mittekodanikest elanikud, miks ei tohi seda teha siis väljaspool Tallinna elavad Eesti kodanikud? Millepoolest

Polegi tähtis, kas elad seal või mitte või käid seal tööl või muid asju ajamas, igal juhul on Tallinn kõigi Eesti kodanike pealinn.

peaks Eesti kodanikel olema vähem oma maa pealinnaga asja kui mittekodanikel?

Nüüd võiks uurida maailmapraktikat, kas kuskil on niimoodi tehtud ja mis siis sai. Ainult et sellel ei ole praegu vähimatki tähtsust. Iga asja tehakse üks kord esimest korda. Või mitmendat.

Teiseks. Loomulikult tohib Tallinna linnavalitsus teha tasuta transpordi või muid toredaid asju.

Tegelikult pole tasuta transport ju paha mõtte, kui seda

korralikult teha. Aga heaks muutub see asi päriselt alles siis, kui arvestab ka Tallinna ümbruse elanikega. Ehk siis Eesti suuruse maa puhul kogu Eestiga. Siis hakkab see ka muud kasu tooma peale ahnete või n-ö hinnatundlike valijate püüdmise. Siis võib lausa juhtuda, et osa inimesi jätab Tallinnasse tööle või poodi sõites oma auto linna serva rajatud korralikku tasuta parklasse ja sõidab bussi või trammiga edasi, selle asemel et ummikutes aega ja bensiini kulutada. Ummikud vähenevad, teed püsivad paremini korras, õhk puhtam ja kogu linnakeskkond meeldivam.

Aga raha? Mitte-tallinlased ei maksa ju Tallinnale tulumaksu, miks nad peaksid hüvedest osa saama? Aga kui pealinn on kogu Eesti asi, siis saab ju rahastamistki kuidagi teisiti korraldada. Niikuinii on ju kummaline, kui

tuhatkonna elanikuga hajavalda ja poolt Eesti elanikkonnast majutavat pealinna rahastatakse täpselt sama põhimõtte järgi. Juba mastaabiefektist lähtuvalt peaks ju suuremas saama tõhusamalt. Või milleks õigupoolest tahetakse väikevaldu kokku panna?

Ja kuna niikuinii parasjagu omavalitsusreform käsil on, võiks ka meie suurimas omavalitsuses selle käigus asjad korda ajada.

Äkki see on koguni kõige tähtsam?

Küsitlus

Kas teie sissetulek vastab teie haridusele?

Anne-Ly, massöör-kehahoolidaja: Olen rahul. Töö mulle meeldib. Samas muidugi võiks palk suurem olla.

Peeter, töötu: Ei olegi sissetulekut hetkel.

Raul, ehitus: Normaalselt. Õppisin hoopis teist asja, aga õppimine tasus ära küll.

Rita Triinu, ametnik: Arvan, et vastab.

Marika, raamatukogu juhataja: Ei oskagi öelda. Natukene on palk väiksem kui võiks olla. Kunagi ei ole palju. Kui vaatad, mis nõutakse, siis võiks üldiselt selle eriala inimestel olla palk suurem.

Annela, müügiesindaja: Ei oska öelda. Mul on erialane väljaõpe. Töötan samal erialal. Üldiselt olen rahul.

Küsis Stina Riisalu
Pildistas Siim Solman

Päevapilt

Foto ja tekst Jaak Kadarik

Murdunud puu Rapla linnas Viljandi maantee ääres pärast õist tormi.

TAMREX

PARIMAD TALVESAAPAD TAMREXIST!

COFRA[®]
BORN TO WORKCOFRA Bragi S3 CI HRO
SRC talvesaapad

art 13600

99.- €

Vetthülgavast nahast pealsed, karvane vooder naturaalse villaga, lisaks THINSULATE[®] B200 külma-isolatsioon. Pehmest PU-st anatoomiline sisetald. Cold Defender PU/Nitriil välistald (hea vastupidavus madalate temperatuuride juures) talub õli ja mitmeid kemikaale, hea löögisummutus, antistaatilised. Komposiitnina ja APT-tald (metallivaba). Kulumiskindlad tugevdused nina- ja kannaosas. Lai liistuga (12 mondopointi).

Saapa siseküljel tõmblukk!

LAI LIIST
12 MONDO-
POINTIKOMPOSIIT-
TURVANINATÕMBLUKK
SAAPA
SISEKÜLJELAPT
TORKEKINDEL
VAHETALDKÜLMA
ISOLEERIV
VÄLISTALDTHINSULATE
+ KARVANE
VOODERSNICKERS WORKWEAR
WoolMix töö- ja
spordisokid

art 9202/0418

TASUTA*

TAVAHIND 17.- €

TASUTA*
sokid
(väärts 17.-€)

*Ostes Cofra talvesaapad (art 13600 või 13500) saad kingituseks TASUTA Snickers Workwear sokid

COFRA Muspell S3 CI WR
HRO SRC talvesaapad

art 13500

129.- €

Ülisoojad talvesaapad, millel on veekindlast täisnahast pealsed (kvaliteetne itaalia nahk), tekstiilsisu kaetud aluminiseeritud viildiga, lisaks THINSULATE[®] B600 külmaisolatsioon. Cold Defender PU/Nitriil välistald (hea vastupidavus madalate temperatuuride juures) talub õli ja mitmeid kemikaale, hea löögisummutus, antistaatilised. Cold Barrier anatoomiline sisetald. Komposiitnina ja APT-tald (metallivaba). Kulumiskindlad tugevdused nina- ja kannaosas. Rullöösid ja lukusti võimaldavad kiiret ja kerget saapapaelte sidumist. Lai liistuga (12 mondopointi).

TESTITUD
-30 °C
KÜLMASKVALITEETNE
ITAALIA
TÄISNAHKTHINSULATE
B600
VOODERKÜLMA
ISOLEERIV
VÄLISTALDLAI LIIST
12 MONDO-
POINTIVEEKINDEL
NAHKKOMPOSIIT-
TURVANINATEKSTIILIST
TORKEKINDEL
VAHETALDALUMINIUM-
KIHIGA
SISETALDTEIBITUD
ÕMBLUSED

art 81783

49.- €

art NA005

59.- €

art 88-451 Norm. 80.-

72.- €

art 35140

82.- €

art 13570

89.- €

art 88-461

99.- €

art 13640

106.- €

art P710571

189.- €

Hinnad sisaldavad käibemaksu 20% ja kehtivad kuni 31.12.2013 või kuni kaup jätkub!

TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN

Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusepapi 35

TARTU

Aardla 114, Ringtee 37a

PÄRNU

Rila mnt 169a, Savi 3

RAKVERE

Pikk 2

VILJANDI

Rila mnt 42a

JÕHVI

Tartu mnt 30

VÕRU

Piri 2

HAAPSALU

Ehitajate 2a

VALGA

Vabaduse 39

PAIDE

Pikk 2

NARVA

Tallinna mnt 19c

Politseiteated

Kohila vald

28. oktoobril kella 1 paiku tungiti Aespa alevikus Peoleo väikekohas angaari, kust üritati varastada küttekeha ja alkohoolseid jooke. Kohapeal peeti kahtlustatavana kinni 28-aastane meesterahvas.

Rapla vald

26. oktoobril kella 20.40 ajal toimus liiklusõnnetus Hagudi alevikus Raudtee tänav 17 juures, kus Daewoo Nubira, mida juhtis vastava kategooria juhtimisõigust mitteomav 17-aastane Raymond, sõitis valesi valitud sõidukiiruse tõttu teelt välja. Põhja-Eesti Regionaalhaiglasse toimetati kaasreisija, 22-aastane Rene.

Politsei- ja piirivalveamet

Päästeteated

Tormikahjud

23. oktoobril eemaldasid päästjad Raplamaal teele langenud puid Kaigepere külas, Märjamaa vallas Orgita külas, Kohila vallas Urge külas ning Juuru vallas Helda külas.

29. oktoobril oli maakonnas tormiga seotud väljakutseid 46.

Tugeva tuulega soovitab päästeamet sõidukid tormimurru ohu tõttu suurte puude lähedusest eemale parkida.

Juuru vald

26. oktoobril kell 12.38 kutsuti päästjad Lõiu külla, kus ühekoruselise puitmaja kõõgi soojamüüris oli tahmapõleng. Päästjate saabudes oli tahmapõleng iseseisvalt sumbunud, päästjad kontrollisid lõõrid üle ning andsid korralduse kutsuda korstnapühkija. Tahmapõlengud tekitab vaid puhastamata korstnas ning regulaarse küttekollete puhastamisega on võimalik tahmapõlenguid täielikult vältida.

Järvakandi vald

26. oktoobril kell 19.46 käisid päästjad Järvakandi alevis, kus 2x5 meetri suuruses lõkkes põletati oksid ja olmejäätmeid. Päästjad kustutasid lõkke.

29. oktoobril kell 3.55 said päästjad teate, et Järvakandi alevis Tallinna maanteel on puu kukkunud lasteaia territooriumile, lõhkunud lasteaia aia ning sulgenud ühe sõidusuuna. Päästjad eemaldasid puu.

Rapla vald

22. oktoobril kell 14.51 kutsuti päästjad Alu alevikku, kus helistaja teatel olid lapsed veekogu kaldal jäänud. Päästjad sõitsid sündmuskohale ja selgus, et kolm last olid tiigi ääres uudistamas, veekogu madalamates kohtades oli veidi jää. Päästjad tegid lastele selgitustööd, et veekogu ääres ei tohi üksi mängida. Päästeamet palub lapsevanematel väikelapsi veekogude äärde üksi mitte lubada.

Lääne päästekeskus

Märjamaa konstaablid valvavad piirkonda Vigalast Varbolani

Siim Jõgis

Märjamaa konstaablijaoskond vastutab lisaks Märjamaa vallale ka Vigala valla eest. Seega ulatub nende vastutusala Vigalast Varbolani, mis moodustab Rapla maakonna pindalast tervelt 41 protsenti.

Nõnda suure ala puhul räägib politseinike kasuks vaid üsna hõre asustus piirkonnas. Märjamaa konstaablijaoskonda kuuluvad piirkonnavanem Gert Kalmiste ja piirkonnapolitseinikud Aavo Väli ning Priit Langi. Nemad vastutavad, et Vigala ja Märjamaa vallas kulgeks elu seaduskuulekalt.

Mehed on kõik Märjamaalt pärit ning tunnevad oma kodukanti hästi. Priit Langi sõnul annab kodu lähedal töötamine tunde, et saad aidata lähedasi inimesi. „Kui töötaksin Tallinnas, siis teeksin lihtsalt tööd, aga siin on teine tunne ja pingutan rohkem,“ ütles ta. Aavo Väli lisas, et maapiirkonnas on teistsugused ülesanded kui linnas. Väli on võrreldes teiste Märjamaa politseinikega kandnud vormi kõige kauem. Tema on politseis töötanud taasiseseisvumisest saati, seega pisut üle kahekümne kahe aasta. Priit Langi on olnud teenistuses kolmteist ning Gert Kalmiste seitse aastat. Ometi on just Kalmiste kõige kõrgemal ametikohal – piirkonnavanem.

Kalmiste põhjendab seda juhuslike kokkulangemisega. Ta ütles, et igapäevases töös nad teenistusastmetele ülemäära palju tähelepanu ei pööra. Pigem keskenduvad endi sõnul probleemide lahendamisele, töö käigus ei ole teenistusastmed olulised. Kalmiste ütles, et põhilised probleemid, millega Märjamaa ja Vigala vallas tegeleda tuleb, on samad, mis mujalgi. Langi ütles, et palju on sotsiaalseid probleeme, millele tähelepanu pöörata.

„Meie poole on pöördunud murega, kas jaoskonnast saab surmatunnistust, maamõõtmisteenust või auto ülevaatust,“ loetles Langi veidraid põhjuseid, miks Märjamaa politseinike poole on pöördunud. Väli lisas, et tema poole on pöördunud ka murega, kas saaks loa oma aeda pikendada joeni sedasi, et kalamehed ei saaks seal kalal käia. Murelik inimene istus lausa mitu tundi politseiniku laua

Aavo Väli on Märjamaa konstaablite kõige pikema politseitöö staažiga. Mundrit on ta kandnud taasiseseisvumisest saati.

ääres ja raius oma õigust kalameeste tee ära lõigata. Kalmiste rääkis, et osa inimesi tulevad jaoskonda lihtsalt südant puistama. „Nad ei taha avaldust esitada, vaid lihtsalt vestelda,“ rääkis ta. Teinekord saab nalja ka. „Meie naljad on ametispetsiifilised. Umbes nagu arstidelgi,“ ei hakanud Langi ühtegi rääkima.

Varbola asub Märjamaa jaoskonnast üpris kaugel ning politseinike sõnul ei ole seal väga palju probleeme. Viimasel ajal on sinna satunud vaid patrullide käigus. „Kuritegevuse koha pealt on Varbola üks rahulikumaid kohti,“ sõnas Kalmiste.

Alkohol on suurem mure kui kanep

Kehtnas on suur probleem kanepisuitsetajatega, sest nende hulk on märkimisväärselt kasvanud, aga Märjamaal ei ole see probleem nii mastaapne. Siiski tunnistab Kalmiste, et kanepisuitsetajaid on aastastalt juurde tulnud. Nende arv ei ole aga nii plahvatuslikult kasvanud, et see tekitaks politseinike jaoks suure probleemi. Selleks, et selgitada, kes õpilastest regulaarselt kanepit suitsetavad, käivad politseinikud narkokoortega koolis. Eelmisel aastal leiti ühest gümnaasiumist niiviisi kaks kanepisuitsetajat.

Politseinikud tunnistavad ausalt, et kuigi nemad saavad trahvi määrata, siis kanepi suitsetamist välja ravida nad ei saa. „Meie saame lihtsalt teha suitsetamise ebamugavamaks, et nad avalikult seda enam ei teeks,“ sõnas Langi. Pigem peaks Kalmiste sõnul politsei tegelema vahendajatega, sest Märjamaal asuvad vaid lõpptarbijad ning nendeni jõuavad narkootikumid põhiliselt Tallinna kaudu.

Kanep kanepiks, aga palju

Priit Langi on töötanud politseinikuna viimased kolmteist aastat.

Fotod: JAAK KADARIK

Gert Kalmiste on piirkonnavanem ning seega kõige suurem vastutus langeb temale. Huvitaval kombel on tema olnud teistest konstaablitest lühemat aega politseis tööl.

suuremal määral teeb kurja alkohol, leiavad politseinikud. Kanepi tarvitamine ei ole Märjamaal nii laialt levinud, et sellele ebaproportsionaalselt palju energiat kulutada. „Kanep ei ole nii kallis, et sunniks kedagi otseselt vargile,“ rääkis Langi. Alkoholi on teine lugu – sellest saavad alguse mitmed korrarikkumised. Politseinikud räägivad, et kõige teravam aeg selles suhtes on reede ja laupäeva õhtu. Baarides tekivad kahlused, purjus peaga tundub tänavalatern võrdväärne maadluspartner ja tuleb ette ka kehalist väärkohtlemist.

Niipea kui ilmad külmaks läksid ja masendav sügis peale tuli, sai politsei kohe rohkem teateid peksmistest. Nii kodudes kui ka tänavatel. Möödunud aasta sügisel oli vägivallakuritegusid suhteli-

kui tarvis või keegi ütleb midagi pahasti ning sedasi kahlused alguse saavad,“ rääkis Langi.

Sündmuskohal ei tohi kellelegi õigust anda

Politseinikud teavad, et alkoholiga seotud probleemideks tasub valmis olla kuu alguses, kui inimesed on just palga või toimetulekutoetuse kätte saanud. Et probleem on tõsine, näitab see, et lisaks vägivaldale tekib alkoholi tarbimise tõttu ka muid kodurahule saatuslikuks saavaid probleeme. Näiteks röökimine ja naabrite häirimine. „Mõni inimene on öelnud, et tema eluiga on tänu sellele pikem, et palk on nii väike, sest muidu jookseks ta palju rohkem,“ kõneles Langi.

Aavo Väli teadis rääkida, et politsei algusaegadel tuli ette, et purjus inimesed käitsid mundrikandjate suhtes agressiivselt. Lühema staažiga politseinikud Kalmiste ja Langi ütlevad, et nemad sellist olukorda väga palju näinud ei ole. Sõimata saavad nad see-eest küll. „Kui minna peretüli lahendama, siis oleneb palju sellest, kuidas ise käitunud. Provotseerida ei tohi, sest isegi kõnetoon võib inimestele halvasti mõjuda,“ nentis Kalmiste.

Politseinikud peavad psühholoogiat üsna hästi tundma, et ärevates olukordades toime tulla. Kui sündmuskohal on emotsioonid lakke kruvitud, ei tohi kohe kellelegi õigust anda, ütles Väli. Kuna Märjamaa puhul on tegemist küllaltki väikese kohaga, võivad politseinikud väljakutse puhul juba aimata, mis on juhtunud ja kes võib selle taga olla.

Ka politseinikud on inimesed ning neidki võivad ärevad olukorrad endast välja viia. Siiski ei tohi seda kohapeal näidata. Politseikoolituste käigus on neid psühholoogilisi teemasid puudutatud, aga kogemused tulevad nende sõnul põhiliselt töö käigus.

OÜ KÜLMALINE

Mitsubishi Electric ja Fujitsu

Õhksoojuspumbad

1ga septembris või oktoobris ostetud pumbaga kaasa kingitus!

Tallinna mnt. 50, Rapla

www.kulmaline.ee

Tel 533 01 720

Leino Vessart pälvis aasta põllumehe elutööpreemia

Vivika Veski

Tänavuse aasta põllumehe konkursi elutööpreemia pälvis Leino Vessart Kaiu vallast Karitsu Rantšost panuse eest Eesti lihavede kasvatuse arengusse.

„Vessart oli esimene talumees, kes juba 1990. aastate algul uskus, et lihavede kasvatamisel on siinkandis tulevikku, esimesena tõi ta Eestisse limusiini tõugu veised,” kirjeldab Leino Vessarti panust aasta põllumehe konkursi projektijuht, Maalehe ajakirjanik Silja Lättemäe.

„Minu autasu on tunnustus kõigile Eesti lihavede kasvatajatele,” ütleb Leino Vessart ise.

Leino Vessart räägib, et lihavede kasvatuse maaletoojaks teda siiski pidada ei saa, kuigi vahel nii öeldakse, sest juba vene ajal hakati Eestis kuigipalju herefordi tõugu lihavede pidama.

Iseseisvusaja tuleku paiku osales Leino Vessart Haramaa nime kandnud ühistus, mis ühendas Rapla- ja Harjumaa põllumehi. Sealse rahvaga käis Vessart Soomes ja Rootsis vaatamas, kuidas lihavede kasvatatakse.

„Jättis võimsa mulje,” meenutab ta. Seni Eestis peetud lihavede, kes olid toodud Ka-

Leino Vessart.

Foto: KALEV KIVISTE

sahstanist, tundusid sealsete loomadega võrreldes nigelad. „Saigi hakata mõtlema,” räägib ta.

Kunagise Karitsu karjamõisa südamesse rajatud ettevõtte sai esialgu nimeks Karitsu Õppetalu, hiljem sai sellest Karitsu Rantšo.

Esimesed limusiini tõugu veised toodi Karitsusse Soomest 1995. aastal. Alguses tegeles talu ka piimakarjakasvatusega, toodeti isegi kohupiima ja jogurtit. 2004. aastal mindi täielikult üle lihavede kasvatusele.

Leino Vessarti sõnul sai ta kohe aru, et ükski ei tee midagi, sest lihakombinaadid ütlesid kohe, kui mindi loomi pakkuma, et nad tahavad sel juhul neid iga nädal saada. Nõnda hakkaski Leino Vessart lihavede kasvatajaid mobiiliseerima ja lihavede kasvatust populariseerima.

„Inimesed võtsid kiiresti võimalusest kinni. Soov säilitada maa ja talukoht on eestlasele ikka omane olnud ning see andis ühe võimaluse. Suure võimaluse,” tõdeb Leino Vessart.

„Kui poleks olnud seda Kaiu meest, kes väsimatult kuulutas, et Eestis on võimalik eri tõugu lihavede kasvatada ning jõuda selles valdkonnas võrdväärsele tasemele Soome, Rootsi ja Norra talumeestega, siis kes teab, kui palju meil maal üldse talupidamisi alles oleks,” arutleb Silja Lättemäe. „Kui väiksemad lehmapidajad olid sajandivahetuse majandusraskuste tõttu sunnitud piimakarjakasvatusega lõpetama, tekkis paljudel võimalus minna üle lihavede kasvatusele.

Nii on Vessart oma tegevusega kaasa aidanud maaelu säilimisele, sest paljud talud võtsid uue suuna ega pidanud lõpetama.”

Leino Vessart tõdeb, et lihaloomakasvatuse ei too küll nii palju sisse kui piimakarjakasvatuse, kuid samas ei nõua see ka nii suuri investeeringuid. Piimatootmine käib tema sõnul tänapäeval ikka juba tööstuslikul tasemel. Samas jõuab lihaloomakasvatusega tänapäeval tema hinnangul maad ja talu ülal pidada küll.

Praegu on Eestimaal lüpsilehmi umbes 100 000, samas lihavede on juba ligi 60 000. Eestis kasvatatakse kümme-kond eri tõugu lihavede, lihaloomi eksporditakse Türgi, samuti teistesse EL-i riikidesse. Kasvatajad on koondunud Eesti Lihavede kasvatajate Seltsi, mille asutaja ja kauaaegne esimees on olnud Leino Vessart.

Aasta põllumehe konkursi elutöö preemia anti välja kolmandat korda, üldse peeti konkursi 13. korda. Aasta põllumeheks valiti tänavu Saaremaa piimakarjakasvataja Tõnu Post.

Välja anti ka rahvapõllumehe tiitel, mille sai seakasvataja Kalmer Märton Harjumaalt Kuusalu vallast. See selgus Maalehe lugejate veebihääletusel.

Aasta põllumehe konkursi korraldavad Maaleht ja Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda. Tänavused tiitlid anti üle 22. oktoobril peetud „Aasta põllumehe” konverentsil Toompeal.

Raikküla Mõis ja Raplamaa Sõnumid on pälvinud tunnustust

Raplamaa Sõnumid

Muinsuskaitseamet tähistab oma 20. aastapäeva konverentsiga ja tunnustab parimaid koostööpartnereid.

Konverents, mille eesmärk on lahti mõtestada muinsuskaitse rolli Eesti kultuuripärandi säilitamises ja kaitsmise seisukohalt, toimub täna, 30. oktoobril Tallinna Lauluväljakul. Õhtusel pidulikul auhinnagalal kuulutatakse välja muinsuskaitseameti parimad partnerid 15 kategoorias.

Populariseerija kategoorias on üheks nominendiks Raplamaa Sõnumid (teised nominendid on Tallinna Arhitektuuribiennaali 2013 korraldajad ja Solnessi Arhitektuurikirjastuse OÜ). Esile tõstetakse aasta jooksul ilmunud ülevaateid inventeeritud 20. saj arhitektuuri objektidest, samuti kultuuripärandi aasta ja Koduloolase erilehti.

Aasta Omaniku kategoorias on tunnustamiseks esitatud MTÜ Raikküla Mõis (teised nominendid on Räpina vallavalitsus, Sindi ja Sillamäe linnavalitsus, OÜ Vihula Mõis ja Tartus Vallikraavi 9 hoone omanik). MTÜ-d Raikküla Mõis tunnustatakse ait-kuivati restaureerimise eest. „Tänu omanike säästvale suhtumisele igasse ajaloolisesse detaili on tulemus erakordselt autentne, muuhulgas säilitati ka kuivati sisseseade,” on öeldud tutvustuses.

Raikküla mõisa ait-kuivati ees kukkus tamm veoautole

Katri Reinsalu

23. oktoobril kell 7.29 hommikul said päästjad teate, et Raikküla mõisa juures on veoauto kabiinile kukkunud tammepuu. Juht jäi terveks, kuid tööd kestsid kella poole kolmeni päeval.

Versioone, kuidas puu auto peale sattus, on mitmeid. Raikküla mõisa üks omanikke Ivo Lambing usub, et tuult õnnetuses küll süüdistada ei saa, sest tegemist oli tuulevaikse hommikuga ja juurtega kõvasti maas kinni olev puu niisama ümber ei kuku. Tõenäolisem on, et veoauto riivas tee kõrval kasvanud puud.

Muinsuskaitse all on nii ait-kuivati, mille ees õnnetus juhtus, kui ka Raikküla mõisa park. Jäme tammepuu, millele oli ennegi otsa sõidetud, oli 150 aastat vana. Mõisa omaniku Karmel Jõesoo sõnul oli tege-

Veoauto kabiinile kukkus tammepuu.

Foto: JAAK KADARIK

mist täiesti elujõulise puuga, kelle juured ilmselt lõpuks järele andsid. Muinsuskaitseameti Raplamaa vaneminspektor Karen Klandorf ütles, et õnnetuse põhjuseid nad uurima ei hakka. Tema vaatab olukorda pigem selle nurga alt, et suurem kahju tuli veoautole ning mälestis (ait-kuivati) jäi terveks. Klandorfi sõnul ei ole sellises olukorras kohane menetlust alustada ja välja selgitama hakata, kas oleks kedagi karistada.

Kolmapäeva hommikul juhtunud õnnetus toob aga välja suurema probleemi. Ait-kuivati ees oleval kitsal teel liigub palju raskeveokeid, mis suunduvad lähedalasuvasse sigalasse. Karmel Jõesoo arvates on masinad liiga suured selle kitsa tee jaoks, kus on lisaks kaks täispimedat nurka. Alles mõni aeg tagasi sai kahjustada ait-kuivati katus.

Ilmselt oli süüdi järelehaagis, mis katusekive kahjustas. Selle kohta tegid mõisaomanikud ka politseile avalduse. Jõesoo sõnul on seni isegi hästi läinud, et midagi hullemat pole juhtunud. Tee on muret teinud tegelikult juba aastaid. Suured masinad on suureks ohuks kaitse all olevale ait-kuivatile. Projekteerimisbüroo DagoPen OÜ, kes koostas projekti ka ait-kuivati restaureerimiseks, on andnud oma ekspertarvamuse, mille kohaselt tuleb teel piirata liikluse intensiivsust või paremal juhul see üldse mujale suunata. Kõige suuremat kahju teeb liiklusest tulenev vibratsioon, aga ka müra ja tolm.

Raikküla mõis on probleemi ka vallaga arutanud ja pakkunud võimalust teha uus tee, mis läheks aia tagant mööda. Siiani pole kokkuleppele jõutud.

RMK uuendas Raplamaa metsades ligi miljoni euro eest teid ja maaparandussüsteeme

Vivika Veski

Raplamaal rekonstrueeritud kümnest objektist kaks olid maaparandussüsteemid kogupindalaga 500 hektarit ning kaheksa olid uuendatavad teed kogupikkusega ligi 18 kilomeetrit.

Märjamaa vallas uuendati 9,2 km pikkune Vana-Nurtu – Kohtru tee, mis ühendab kahte küla. Lisaks metsatöödele on tee oluline ka elanikkonnale liikumiseks.

Aleti-Mändma metsakuivendus koos Vana-Raudtee teega asub Eidapere lähisel, Kehtna vallas. Lisaks kuivenduse võrgu korrastamisele sai korda endisele Eidapere-Järvakandi raudteele rajatud tee. See on metsamassiivi teenindav tee. Paranevad ka ligipääsuvõimalused eramadele.

Raikküla vallas, Kuusiku asula külje all rekonstrueeriti Kuusiku metsakuivenduse objekt koos nelja teega: Raudteetamm tee, Kuusiku-Piiri tee, Kuusiku laanete tee, Mündi tee. Sõidukõlblikuks sai 1,8 km endist Rapla-Virtsu raud-

teetammi. Teede ehitamiseks kasutati lähedalasuva Raikküla paekarjääri materjali, mis sobib metsateede jaoks.

RMK metsaparandustalituse juhataja Margus Reimanni sõnul investeerib RMK riigimetsa taristu arendamisse sellel aastal kokku 18,7 miljonit eurot, tänu millele valmib kogu Eestis ligi 150 objekti – uuendatakse või rekonstrueeritakse 360 kilomeetrit metsateid ja 18 300 hektarit metsakuivendussüsteeme. Sarnases mahus jätkatakse metsaparandustöödega ka järgmistel aastatel.

Metsakuivendussüsteeme uuendatakse metsas selleks, et säilitada varasemast saavutatud puidu lisajuurdekasv ja puidu parem kvaliteet. Uuendatud metsateid lihtsustavad metsamajanduslike tööde korraldamist, tagavad ligipääsu metsapõlengute korral ja aitavad kaasa igapäevaste mugavamale kasutusele.

RMK hallatavast metsamaast ligikaudu pool ehk üle 400 000 hektari on kaetud metsakuivendussüsteemidega, metsateede kogupikkus on 8300 kilomeetrit.

KEK-i katlamaja seadmeid maha ei võeta

Katri Reinsalu

Suvel lõpul ootamatult endise Rapla KEK-i katlamaja korstna külge ilmunud EMT seadmetele telliti terviseametist ekspertiisi. Kuna selgus, et seadmete tervist kahjustava raadiosagedusliku elektromagnetvälja mõju piirdub 9,3 meetriga, siis Rapla valla keskkonnaspetsialisti Viktor Beresnevi sõnul seadmete demonteerimist nõudma ei hakata.

Maakonnalehed ja lehtede liidu esindajad arutasid Eesti Posti hinnatõusu

Siim Jõgis

Eesti Posti kojukande hinnatõus teeb maakonnalehtede olukorra keeruliseks, sest nende jaoks on hinnalagi juba käes, tõdeti maakonnalehtede ja Eesti Ajalehtede Liidu juhtide kokkusaamisel.

Rapla kultuurikeskuses olid koos maakonnalehtede esindajad ning Eesti Ajalehtede Liidu tegevdirektor Mart Raudsaar ja nõukogu esimees Peep Kala (esindas ka Postimehe gruppi kuuluvaid maakonnalehti). Sõltumatutest ajalehtedest olid esindatud Koit, Lääne Elu, Meie Maa, Põhjarannik, Raplamaa Sõnumid, Saarte Hääli, Vooremaa ja Võrumaa Teataja.

Põhilised aruteluteemad olid maakonnalehtede tuleviku väljavaated ja Eesti Posti kojukande hinnatõus. Lisaks arutati muude võimalike hinnatõusude üle. Koosoleku ajal ei olnud hinnatõus päris kindel, aga nüüdseks on Eesti Post saanud laiali uue hinnakirja ning keskmine hinnatõus kojukandel on 3,6 protsenti. Kohalolijad olid ühel meelel, et see teeb maakonnalehtede olukorra keerulisemaks.

Eesti Posti sõnul on hinnatõusu tarvis selleks, et katta postiljonide palgakulusid ning

Laua taga istuvad ajalehtede liidu nõukogu esimees Peep Kala, Põhjaranniku peatoimetaja Erik Gamzejev ja ajalehtede liidu tegevdirektor Mart Raudsaar.

Foto: JAAK KADARIK

kasvavaid elektri ja kütuse hindu. Teisest küljest on ka ajakirjanduslikel väljaannetel samad kulud katta. See seab kõik maakonnalehed keerulisse olukorda, sest nende jaoks on hinnalagi saavutatud. Lehtede tellimishinna tõstmine ei saa enam kõne alla tulla. Koosolekul viibijad nõustusid, et suur osa lehe valmimiseks tehtavatest kuludest tuleb juba täna kvaliteedi ja tuleviku arvelt.

„Maakonnalehtedes töötavate ajakirjanike palgad on kaugel maas Eesti keskmisest töötasust ja pidevalt

kasvavad väljaandmiskulud ei luba palgatõusust isegi unistada,“ ütles Raplamaa Sõnumite peatoimetaja Tõnis Tõnisson. Tema hinnangul mõjutab see ka lehtede sisu ja kujundust. Olukorra teeb maakonnalehtedele veel keerulisemaks tõsiasi, et Eesti Posti kojukande hinnatõus ei pruugi olla ainuke hinnatõus, mis lehti tabab.

Teine probleem, mis kohtumisel üles kerkis, oli seotud kohalikest eelarvetest rahastatavate munitsipaalhettedega. Need võtavad endale osa reklaamist, mis muidu

võiks maakonnalehtedesse jõuda. Selline olukord tekitab ebavõrdse konkurentsi, sest vallalehti rahastatakse maksumaksja rahast ning lisaks teenivad nad tulu ka reklaamide pealt. Eralehed peavad see-eest kogu oma tulu ise välja teenima. Koosolekul osalejad tõid paralleelse 2006. aastaga, kui keelati reklaami avaldamine ETV ekraanil. Kuigi tõdeti, et vallalehtedes ei ole reklaami keelamine võimalik, tunnistasid kõik kohalolijad, et praegune olukord ei ole maakonnalehtedele soodne.

Ööbiku *pop-up* restoran kutsub külalised tuppa

Katrin Helend-Aaviku

Septembri keskel välihooja lõpetanud Ööbiku gastronoomiatalu *pop-up* restoran avas nüüd küllastajatele oma elumaja ukse ja alustas sügis-talvise hooajaga siseruumides.

Suvel avas Ööbiku gastronoomiatalu oma õuel ainulaadse *pop-up* restorani, kus küllastajatel oli võimalik nautida tippklassi kokakunsti. Nüüd, mil suvesoe on seljataga, on õuerestoran kolinud siseruumidesse ja gastronoomiatalu omanik, profikokk Ants Uustalu on ette valmistanud sügis-talvise menüü.

Toitudel on oma iseloom, rääkis kokk. Praegune sügis-

talvine menüü on oma iseloomult tummsem kui suvised road. Menüü märksõnadeks on kõrvits, pöder, küüslauk, kitsepiim, ploom, õun ja mesi. Nendest märksõnadest annab viiekäigulisel õhtusöögil muu hulgas kokku seada sellised road nagu kõrvitsasupp mee, sidruni, kitsepiima ja kakaoga ning veiseneeru hautis röstitud kartulikreemi ja salatiga.

Ants Uustalu märkis, et suvel, kui restoran oli avatud õues kuuri all, jäi klientidega suhtlemiseks vähem aega, sest lõviosa ajast toimetas kokk köögis.

Nüüd, mil söögiruum on majas, köögi kõrval toas, on samal ajal roogade ettevalmistusega hea ka külalistega juttu ajada. Seda, et kokk külalistega vahetult suhtleb, peab Ants Uustalu väga oluliseks.

Suvist hooaega loeb Ööbiku talu peremees igati kordaläinuks. Kohad olid juba pikalt ette broneeritud ja uute külas-

Kuigi mõni üksik sügisõhtu näitab vahel harva ka päikeselist palet, on Ööbiku gastronoomiatalu peremees Ants Uustalu suvise *pop-up* restorani sügis-talviseks perioodiks õuest tuppa viinud.

Foto: KATRIN HELEND-AAVIKU

tajate kõrval oli ka neid, kes rohkem kui üks kord *pop-up* restorani hõrku roogi nautima tulid.

Ka sügis-talvine hooaeg töötab tulla tihe, sest novembri lõpuni on lauad kinni pandud, kuid alati võib ette tulla, et mõned kohad vabanevad. Suvel mahutas nostalgiline kuuri-alune umbes kaksikümne inimest, tubases restoranis on aga veelgi kodusem ja hubasem ning ka toidunautlejaid mahub sinna poole vähem.

Ants Uustalu rääkis köögis söögitegemise vahepeal toidutrendidest ja märkis, et mida raskemini kättesaadav on tooraine, seda popim see on. Iga restorani heast mainest annab tunnistust see, kui tehakse ise hoidiseid ja villitakse veini.

Ööbiku gastronoomiatalu kasutab suures osas kohalike tootjate käest saadud toiduaineid ja eelistab alati kodumaist toorainet.

Matsalu Veevärk leidis sobivad ruumid Märjamaa alevi keskel

Reet Saar

Septembri lõpus kolis AS Matsalu Veevärk Märjamaa alevi keskele postkontori teisele korrusele. Ettevõtte käekäigust rääkis juhataja Hans Liibek.

Millest tulenes kolimise vajadus?

Meie klienditeenindus ja tootmise pool olid seni lahus eri korruste vahel ja operatiivne asjaajamine oli ebamugav. Kui 2010. aasta märtsis juhatajaks tulín, hakkasime otsima sobivaid ruume teeninduse ja asjaajamise kliendisõbralikumaks muutmiseks ning pidasime ka läbirääkimisi, aga lõpuks jõudsime nõukogus selleni, et sellisel ettevõttel oleks vaja oma maja, kontorit.

Tellisime projekti ja korraldasime 2012. a ka ehitushanke, aga selle eeldatav maksumus ületas kavandatud eelarvet. Tänavu korraldasime uue hanke ja saime sobiva pakkumise, aga kuna meil on käsil seitse erinevat joogivee kvaliteedi ja kaks reoveepuhastite projekti, pidasime nõukoguga kontori ehitamise asemel olulisemaks viia projektid edukalt lõpuni.

Me ei jätnud ka jonni leidmaks sobivaid ruume ühel tasapinnal. Leidsime need postimaja II korrusel. Siin on paarkümmend ruutmeetrit pinda rohkem, ümberehitusega tekitasime pesimisvõimaluse töömeestele ja tööriistele, on ka arhiivi koht.

Mida sisaldavad need üheksa projekti ja kus need ellu viiakse?

Asukohad on Rapla- ja Läänemaal. Raikküla valla Tamme külas oli uue suurkaevu-pumpla ehitus, kuues oli tehnoloogia ümberehitus. Martna valla Martna külas ja Märjamaa valla Kasti külas on käsil uute reoveepuhastite ja -pumplate ehitus. Varsti algab neis seadmete häälestamine ja novembris hakkavad reoveepuhastid tööle. Kõiki neid ettevõtmisi rahastab ettevõtte omaosaluse kaudu ja kaasrahastus tuleb KIK-ist.

Millised on järgmise aasta suuremad tööd?

Esitame KIK-ile Kullamaa vallast Liivi ja Hanila vallast Virtsu suurkaevu-pumpla renoveerimise, ette tuleb võtta ka Raikküla küla reoveepuhasti projekteerimine ja ehitushange. Kõige suuremaid investeeringuid vajab Märjamaa alev, aga neid saame ilmselt teostama hakata 2014. a lõpus või 2015. aasta alguses, kui avanevad EL-i uue rahastamisperioodi summad. Märjamaa on elanike arvult nii suur, et ei mahu

AS-i Matsalu Veevärk juhataja Hans Liibek on ka Eesti vee-ettevõtete liidu juhatuse esimees.

Foto: REET SAAR

enam KIK-i kohalike meetmete programmi ja omavahenditest me seda teostada ei suuda – teenuse omahind teeks sel juhul liialt meele ja ebamõistliku hüppe.

Kuidas teil majanduslikus mõttes praegu läheb?

Kuna oleme kohapeal nn monopolne ettevõtte, kooskõlastab konkurentsiamet meie teenusehinnad ja annab ka maksimaalse kasumimarginaali ette. Meie eesmärk ei ole rikastuda, vaid olla jätkusuutlik. Oleme juba osalenud ja ka Eesti vee-ettevõtete liidu kaudu eest vedanud ühishankeid (elektter, kütus), planeerime arvestite ühishanget, et sisendite hindu võimalikult alla tuua ja mitte ajada teenuse hinda väga lakke. Meie jaoks on teenuse kvaliteet ja käive olulisem kui kõrge hind.

Ega lähiajal pole hinnatõusu ette näha?

Hinnatõus oli 1. veebruarist 2013 ja enne 2015. aastat me seda teemat tõstatada ei plaani. Kõik sõltub sisendite kasvust. Kui hakkame vahetama Märjamaa vee- ja kanalisatsioonitorustikke (siin on umbes kolmandik torustikke uuendamata), on investeeringute katteks vaja hinda tõsta.

Matsalu Veevärk ühendab praegu 11 valda Rapla-, Läänepärnumaal. Kas kavatsete

laiendada?

Sellises mahus on ettevõtte töötanud üle kahe aasta ja laiennemist ei välista. Läbirääkimisi on olnud Kärü vallas. Kullamaa valla Koluvere külas opereerib praegu AS Hoolekandeteenused, kellele see pole põhitegevus ja täna otsime juriidiliselt korrektset varade üleandmise võimalust.

Huvi on tundnud ka Kernu vald, aga seal tuleks kohe hakata torustikke uuendama ning omaosalust leidma, mida ma ei pea meie klientide arvelt õigeks. Me panustaksime pigem ja enne siin, olemasolevate klientide teenuse kvaliteedi parendamisse. Riigi halduspoliitikat silmas pidades pole võimatu, et kümne aasta pärast on Eestis ehk vaid 15 vee-ettevõtet.

Millised on ettevõtte suuremad probleemid?

Selleks on veekaod ja vanad trassid. Tänavu on olnud juba 35 veelekket kõrvaldamist vanades torustikes (neist pool Märjamaal). Paljudes kohtades võtab lekkekohtade otsimine aega – teame, et on leke, aga kuna siin on palju karstilõhesid, ei jõua vesi maapinnale.

Tõsiselt tegeleme veekadude vähendamisega: kolme aastaga võrreldes oleme kogu piirkonnas veekadusid vähemaks saanud ca 30%. Kõige suurem raskuspunkt ongi Märjamaa,

mis keskmist näitajat tõstab ja enne siinsete torustike uuendamist üldine näitaja ei parane. Teistes teeninduspiirkondades jääb veekadu 10–16% vahele, mida peetakse rahuldavaks või isegi heaks tulemuseks.

Kui saame Märjamaal torustikud uuendatud, veetootluse

AS Matsalu Veevärk arvudes

* AS Matsalu Veevärk on loodud 2004. aastal üheteistkümne Matsalu alamvesikonnas asuva Pärnu-, Läänepärnumaal omavalitsuse poolt, kellest said äriühingu aktsionärid.

* Ettevõtet juhib 13 liikmest koosnev nõukogu ja üheliikmeline juhatus.

* Teenust osutatakse kolme maakonna üheksas omavalitsuses, kahes vallas on varad rendile antud (Kehtna valla Keava asula ja Rapla vallas 5 asulat).

* 9 omavalitsuse peale on ettevõttel üle 1700 kliendi, veemüügi maht aastas on ca 250 000 m³, käive 600 000 euro ümber.

ja puhastuse kaugjälgimisele ja kaugjuhtimisele, siis on meil veel operatiivsem rikkeid ja lekkeid leida – kõik see kokku tooks säästu juurde.

Üks objektiivne asjaolu on veel see, et oleme territoriaalselt Eesti suurim vee-ettevõtte ja kuna meie teeninduspiirkond on nii hajali, suurendab see paratamatult logistikakulusid. Kui aga Matsalu VV poleks praegusel kujul üles ehitatud ja siin ei kehtiks ühtne teenuse hind ja haldamispõhimõtted, siis oleksid täna mõned väiksed külad või omavalitsused päris hädas.

On arvatud, et alla 1500 inimesega vee-ettevõtte Eestis ära ei ela: see teenus on mahupõhine ehk mida rohkem kliente ja mida suurem tarbimine, seda väiksem tuleb teenuse omahind. Pigem võiks arutleda, kas tasuks ühineda veel hoopis Haapsalu Veevärgiga, nii et kogu Läänemaa oleks ühe ettevõtte hallata. Siis tekiks ettevõtte, millel endal oleksid ka ehitus- ja remondivõimalused – kõik see aitaks tuua teenuse hinda alla ja oleks jätkusuutlik investeeringute osas. Mulle see idee meeldib, aga arvan, et see pole lähiaastate teema.

Kas kõik vajalikud tööjad on olemas?

On, aga võib-olla vajame mingiks perioodiks töötajat, kes hakkab üles ehitama geoinfosüsteemi, kaugjuhtimise ja -jälgimise süsteemi. Selleks on vaja koondada aluskaardid, teostusjoonised, info kaevude asukoha ja sügavuse kohta igas punktis, kui palju on nende otsas kliente jne. Siis ei pea iga veateate puhul kohale sõitma, vaid saab esmalt arvutist olukorda hinnata ja kiiresti teavitada ka kliente, keda rike puudutab. Ilmselgelt säästaksime ka logistiliste kulude pealt.

Kuidas klientide tarbimisharjumused on muutunud?

Meie teenuste müük on tänavu 5% vähenenud mullu sama perioodiga võrreldes. Sama tendents on ka mujal Eestis. Seoses elektrituruga avanevamisega ja üldise teenuste kallinemisega inimeste väljaminekud kodukulude osas suurenesid ja ehk kliendid püüavad nüüd kommunaalkulusid ise kontrolli all hoida veetarbimist piirates.

- Uued ja protekteeritud rehvid
- Rehvitööd

Rapla-Tallinna mnt. 1 km
Tel. 489 4166

REHVI KESKUS

Raamatukogudes käib programmivahetus

Inge Põlma

Eeloleval nädalavahetusel lähevad Raplamaa rahvaraamatukogud üle uuele raamatukoguprogrammidele ja seetõttu on 2. ja 4. novembril rahvaraamatukogud suletud.

Kuna uues programmis võib esineda tõrkeid, on raamatukogudes n-ö sisseelamise ajal viivisevaba periood.

Rapla maakonna raamatukogud on alates 2001. aastast kasutanud raamatukoguprogrammi Urram (erand on Kehtna raamatukogu, kus on kasutusel RIKS), mille on välja töötanud raamatukogude infosüsteemi arendaja Urania Com OÜ. Kultuuriministeeriumi toel on nüüdseks valminud uuendatud tarkvara ehk Urrami uusversioon U3.

„Vana programmi ei olnud otstarbekas täiendada, kuna kasutusel olnud infotehnoloogiline arhitektuur ja kasutatavad tehnoloogiad olid vananenud,“ selgitas kultuuriministeeriumi infotehnoloogia büroo juhataja Indrek Eensaar tarkvara asendamise vajalikkust. „Uus programm on arendatud, pidades silmas lisaks rahvaraamatukogude nõuetele ka suurte raamatukogude nõudeid ja rahvusvahelisi standardeid.“

Uuele programmile minnakse üle maakondade kaupa ning Harjumaal, Pärnu ja Viljandi maakonnas ning Lääne-Virumaal on juba üle mindud. Läänemaal on maaraamatukogude juhatajad teatanud, et peavad uut versiooni liiga keeruliseks ja kulukaks ning sellele üle minna ei soovi. Rapla maakonnas, kus andmebaaside ületõstmine seisab ees 4. novembril, sellist vastuseisu ei ole.

Rapla keskraamatukogu

pearaamatukoguhoidja Katrin Niklus ütles, et vaatamata testversioonis ilmnunud puudustele minnakse uuele programmile üle lootusrikkalt. „See on märgatavalt nüüdisaegsem, samm edasi võrreldes Urramiga. Kui see tööle hakkab, siis võib rahule jääda,“ ütles Niklus. Uue versiooni kiituseks ütlevad raamatukoguhoidjad Pärnu kolleegide kogemusele toetudes, et lugejate teenindus on muutunud palju lihtsamaks.

Nende lugejate jaoks, kes kasutasid senist programmi näiteks teavikute otsimiseks või tähtaja pikendamiseks, ei muutu uues versioonis väga palju.

„Alates 1. novembrist 2013 saavad lugejad lugejakeskkonnale juurdepääsu ainult aadressilt www.lugeja.ee,“ selgitas Indrek Eensaar (Rapla maakonna raamatukogudes võib üleminekuajal olla see lehekülj ajutiselt kättesaamatu - IP). „Uues lugejakeskkonnas on lugeja jaoks ühendatud tervikuks erinevate raamatukogude lugejakontod ja lugeja saab korraga näha kõikidest raamatukogudest tehtud laenutusi, järjekordi ja reserveeringuid. Lugejakeskkonda sisse logimise ja laenutuste koos nägemise eelduseks on lugeja isikukoodi olemasolu süsteemis. Isikukoodi peavad sisestama raamatukogud, mille klient lugeja on.“

Toimingud, millega lugejad seni on harjunud - pikendamine, reserveerimine, järjekorda panemine, on loomulikult ka uues portaalil võimalikud.

Samuti saab iga raamatukogu määrata raamatute pikendamise tingimused,“ jätkas Eensaar.

Kuigi lugejaile on muutused väiksemad kui raamatukoguhoidjaile, tuleb siiski arvestada, et nagu iga uue suure andmemahuga tarkvara puhul, võib ka U3 kasutuses alguses ette tulla tõrkeid. Samuti nõuab täielikult uuenenud süsteemiga kohanemine töötajatelt aega. Seega, varugem kannatust.

Luhitre turismitalu avas käsitööpoe ja sviidi

Reet Saar

Luhitre turismitalu kutsus 27. oktoobri õhtul koostööpartnereid, sõpru, turismiedendajaid ja naabreid vaatama nende järjekordseid uusi ruume. Seekord avati Luhitre õuel väike käsitööpood, peamajas valmis kuus kahekohalist tuba ja torniosas luksuslik-romantiline sviit.

Poekeses on kõige muu kõrval müügil turismitalu perenaise 85-aastase ema õmmeldud lapitekid ja disainerist tütre omapärased kampsunid. Tegusa proua valmistatud lapitekid kaunistavad majutuskoha kõiki voodeid ja ta õmbleb neid aina juurde.

Turismitalu perenaine Marje Schmidt meenutas, et 2005. aasta novembris alustades oli neil valmis külalistemaja, saun, välibassein ja väike söögisaal, vahepealsete aastate jooksul on lisandunud korvpalli- ja tenniseväljak, grillikoda, suur kiik ja mänguala, siin on oma talu muuseum, õuele on kerkinud väike ööbimiskohtadega saunamaja, läinud talvel avati juurdeehitises suur saal, mille ülakorrusel asuvadki

Romantiline sviit.

Foto: REET SAAR

uued toad ja torniosas sviit.

Pererahva sõnul nad enam uusi hooneid majutamise tarbeks juurde ei ehita, sest nüüd saab peavarju pakkuda suurele bussitärele ehk 50 külalisele. Küll aga tahavad nad taastada

õuel oleva vana lubjaahju, samuti teha katusealuse, kus eksponeerida vanu põllutööriistu ja vankreid-regesid, mis praegu aidas varjul.

Endisaegse väärtustamine on selle majapidamise ole-

Rahvusvahelise lionsliikumise Eesti piirkonna klubid pidasid üldkoosoleku

Maire Kõrver

Rapla kultuurikeskuse saali täitsid 26. oktoobril kogu Eestist kokku tulnud Lions klubide esindajad, kes kogunesid oma aastakoosolekut pidama. Raplas oli sellisel tasemel Lions klubide kokkusaamine esimest korda.

Aasta-aastalt on Lions klubide tegevus Eestis laienenud ja väikese riigi kohta on arvukalt tegusaid klubisid. „Me pole kinnine meesteorganisatsioon nagu vabamüürlased. Meie tegevuses on järjest rohkem avalikkust, kaasame neidki, kes pole otseselt klubi liikmed.“

Meil on meesteklubid, segaklubid, naisteklubid ja järelkasv noorteorganisatsioonist Leo,“ märkis Eesti Lions klubide kuberner 2012/2013 Andres Lukin.

Eesti piirkonna klubid on silma paistnud paljude heategevuslike ettevõtmiste poolest. Raplas ja mujal Eestis on lionid istutanud puid, töötanud haridus- ja sotsiaalasutuste korrastamisel, korraldanud tuluõhtuid, heategevuskontserte ja -laatasid, toetanud puuetega inimesi, näiteks aidanud raha koguda pimedatele juhtkoorte ostmiseks ja koolitamiseks. Lukin meenutas, et juba 1917. aastal Chicagos asutatud Lions Club (LC) sai alguse just pimedate aitamise eesmärgil ning sellega on lionid jätkuvalt seotud.

Rapla LC liikmed on sobivaks ümber ehitanud avarii järel ratastooli jäänud naise köögi ja toonud sisse mada-

lama kööginõõbli, istutanud puid Rapla promenaadile ja Vesiroosi gümnaasiumi juurde, jaganud raamatuid koolidele, lasteasutustele, hooldekodudele, haiglatele jne.

Eesti Lions klubid on pälvinud oma tegevuse eest rahvusvaheliselt suure tunnustuse – esimest korda Eesti lionismi ajaloos on meilt valitud ülemaailmse Lions klubide ühenduse rahvusvaheline direktor.

Lions Internationali juhhib maailmapresident ja 34 rahvusvahelist direktorit, neist 6 Euroopast. 2012. aasta juunikuus valiti Lions klubide rahvusvahelisel aastakongressil Lõuna-Koreas Busanis aastateks 2012-2014 Euroopa piirkonnast direktoriks Kalle Elster. Harjumaal transpordifirmat juhtiv mees on pärit Juuru kandist ja sageli vanemate kodu külastav

muslik osa – vanu esemeid on paljudes ruumides välja pandud.

Marje ja Kaido Schmidt tänasid abilisi, kes uute ruumide valmimisel käe külge panid. Olgu vaid ühe meistrina nimetatud Harri Riim osauhingust Vesikisepad, kes sepistas trepikäsipuud, mida ilmestab Luhitre logo.

„Uute ruumide valmimine ei tulnud kergelt ja nüüd tuleb hakata laenusid tagasi teenima. Õnneks on juba lähiaegadeks mitu korda täismaja broneeritud, aga turundustöö nõuab jätkuvalt suurt pingutust,“ ütles Marje Schmidt.

Luhitre pererahvas hellitas külaliste maitsemeeli omapäraste suupistetega, mõnusat tantsumusikat tegi Raen Väikese ühemehebänd. Õhtu üllatuseks oli õues toimunud omapärane tuleetendus.

Peoõhtul oli kohal arvukalt Raplamaal turismiga seotud inimesi. Jaanus Kiili iseloomustas Luhitre turismitalu tegemisi nii: „See on hea näide, kuidas isiklik pühendumine ja vajaliku ulatusega haare teeb tundmatust talukohast nõutud peo- ja peatuskoha ning kaasab edukalt kohalikke inimesi. Eriti tuleb rõhutada hästi käivitunud majutuskoha. Sellele lisanduvad „taluspaa“, muuseum ja poeke ning moodsad sportimisvõimalused. Paljudele võiks olla eeskujuks ka Luhitre koostöövalmidus ühiste külastuspakettide loomiseks.“

mees on kursis ka Raplamaal toimuvaga.

Aastakoosolekul rääkis Kalle Elster, et tal on olnud võimalus viibida paljudes riikides, sh Austraalias ja Uus-Meremaal. Viimases on lionid muuhulgas tegevad ka kirjaoskamatus vähendamisel ja nägemispuude likvideerimisel.

Eesti Lionspiirkonnal on suuremaid koosolekuid aastas kaks – aprillis ja oktoobris. Kevadl valitakse juhatus ja sügisel kinnitatakse eelmise majandusaasta aruanne ja uue tegevusaasta eelarve. Lionide puhul kestab tegevusaasta 1. juulist järgmise aasta 30. juunini.

Rahvusvahelisse Lions klubide liitu kuuluva Eesti Lionspiirkonna (D120) esimesed lionsklubid loodi Eestisse 1989. aastal. Täna on Eestis 62 lionsklubi ja 6 leoklubi. Liikmeid on kokku 1300.

Ametlikke ja mitteametlikke teateid maakonna valimisrinnetelt

Tõnis Tõnisson

Hääletamistulemuste teatavastegemine ei tähenda veel valimiste lõppu. Järgnenud nädal on kulunud valitute omavahelistele koostöökonelustele, mille käigus selguvad võimalid ja opositsioonijääjad.

Mõnel pool on läbirääkimised kulgenud enam kui nädalilist ja kõigis valdades pole lõplikku selgust ehk allkirjastatud kokkulepet tänasekski veel.

Juurus on valimistel volikogusse neli kohta saanud valimisliit (VL) Meie Kodu esialgu kokkuleppekonelustest kõrvale jäänud. Läbirääkimisi on pidanud ühe koha võrra vähem teeninud Reformierakonna nimekiri (esinumber senine vallavanem, ülekaalukalt kõige suurema hääletasaagi kogunud Margus Jaanson) ja VL Tegus Kogukond.

Esmaspäeval ei olnud Jaanson aga sugugi kindel, millisesse punkti läbirääkimised lõpuks jõuavad ja kas ta on valmis ka järgnevaks perioodiks vallavanema koha vastu võtma. Selgus peab tulema täna, kui peetakse uue volikogu esimene istung.

Järvakandis on senine, samuti kõige enam hääli saanud vallavanem Mart Järvik valmis vallavanemana jätkama. Veel eile oli aga lahtine volikogu esimehe kandidaat. Järviku VL Järvakandi Kant võiks vabalt volikogus võidetud kohtade järgi kogu valitsemisraskuse enda kanda võtta, kuid eile ei välistanud nad ka teise jõu, Keskerakonna nimekirja kaasamist.

Kaius on võimuvahekorrad ilmselt paigas: valimised võitnud VL Kaiumetsa Vaha on endale jättnud nii vallavanema koha (kõigi eelduste kohaselt Erika Reinumägi) kui ka volikogu esimehe tooli (Sulev Viiron). Seni valdavalitsenud, nüüd aga teiseks jäänud VL Koostöö ja Kogemus etendab järgmised neli aastat Kaiu valla opositsiooni rolli. Tänapäevast volikoguistung peaks kavandatu kinnitama.

Kehtna vallas on võimukõnelusi juhtinud ülekaaluka võidu võtnud VL Väärtuslik Kodupaik. Kõnelusi on peetud sotsiaaldemokraatide ja IRLi nimekirja esindajatega, kuid enne neljapäevast volikogu istungit ei taha VL lõplikke tulemusi avalikustada – paljud, mis võib juhtuda. Poetatud on vaid nii palju, et

vallavanemana nähakse IRLi nimekirjas kandideerinud senist Rapla abivallavanemat Indrek Kullamit.

Kohilas sai pool tuest esmaspäeva õhtul selgeks: valimised võitnud IRLi esindus sõlmis koostöökokkuleppe sotside ja Keskerakonna esindajatega. Vallavanemaks kandideeriv senine vallajuht Heiki Hepner kinnitas aga, et tegelikult on koalitsiooniüks lahti jäetud ka valimistel teise tulemuse teinud VLile Minu Kohila. Vallavalitsemise põhiraskust jääb siiski kandma IRL – lisaks vallavanema kohale kuulub neile ka volikogu esimehe plats (Jüri Vallsalu). Lõplik selgus saabub samuti tänapäevast volikogu istungil.

Kärus jätab IRL samuti kõige vastutusrikkamad postid endale. Volikogu esimeheks saab Paul Sepp, vallavanemana jätkab senine vallajuht Elari Hiis. Ometi kinnitab Hiis, et Kärus tegelikult klassikalist opositsiooni ei ole – volikogus ollakse koos Reformierakonna nimekirjaga võimu üle diskuteerimata ühiselt valla huvide eest väljas.

Märjamaal vahetuvad valla eesotsas mõned persoonid, kuid võimuliit jääb endiseks. Valimised võitnud VList Märjamaa tuleb volikogu esimees Urmas Kristal ja teiseks jäänud IRLi nimekiri pakub vallavanema kohale senise pika staažiga volikogu esimehe, ühtlasi kõige enam hääli kogunud Villu Karu.

Raikküla vallas vahetus võim tegelikult juba eile. Koalitsioonikõnelusi pidas valimised võitnud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna nimekiri. Vallavanema kohale kandideerib sotside esinumber Anne Leht, volikogu esimeheks valiti eile aga Anne Kalf.

Raplas on valimisjärgsed kõnelused olnud väga pingelised. Läbirääkimisi on juhtinud valimistel 8 volikogu kohaga teiseks jäänud Reformierakond ja eesmärk on olnud tõrjuda opositsiooni valimisvõidu võtnud VL Rapla Vallakodanike Liit. Esmaspäeva õhtul, kui sõlmiti põhimõtteline kokkulepe Reformierakonna, IRLi, Keskerakonna ja volikogusse kandideerinud sotsiaaldemokraadi Tiit Tammsaare vahel, see ilmselt ka õnnestus. Kuigi kokkulepe oli eile hommikul veel allkirjastamata, jagati olulised vallajuhtimise kohad järgmiselt: IRL saab volikogu esimehe ameti (esinumber Tarmo Lukk), Reformierakonnast jätkab vallavanemana nimekirjas teise tulemuse teinud Ilvi Pere.

Opositsiooni moodustavad VL Rapla Vallakodanike Liit

Kommentaariid

Elis Tootsman, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna Rapla valimisnimekirja esinumber (123 häält):

Esmaspäevaõhtune koostöölepe Raplas tuli mulle täiesti ootamatult. Mind sellele kokkusaamisele ei kutsutud. Täna (teisipäeval - toim) on mul väga raske midagi kommenteerida. Enne, kui ütlen midagi kindlat, peaksin konsulteerima kogu meie valimisnimekirjaga. Küll kordan seda, mida olen juba varem avalikult välja öelnud: ma ei saa Reformierakonnaga koalitsiooni minna, sest kandideerin volikogusse just selleks, et nende poliitikale vastu seista. Mulle võib ette heita noorust ja kogemuste puudumist, kuid ma ei ole hüpiknukk, kes toimib võimu nimel oma põhimõtete vastu. Sellepärast jään ilmselt opositsiooni.

Anneliis Kõiv, valimisliidu Minu Kohila esinumber (108 häält):

Mul on raske kommenteerida eile (esmaspäeval - toim) Kohilas sündinud koostöölepet. Me ei ole selle kohta oma seisukohata veel kujundanud. Küll nõustun väitega, et koostöölepe protokolliga tehti meile ettepanek minna opositsiooni. Me kaalume seda täna (teisipäeval - toim) õhtul. Nimekiri otsustab, kuidas me edasi käitume. Mina ise homsest enam Kohila vallavalitsuse palgal ei ole, lähen volikogusse.

Alar Mutli, valimisliidu Rapla Vallakodanike Liit esinumber (390 häält):

Valimistulemus andis esialgu lootust, et saame hakata realiseerima neid ülesandeid, mida meie valijad oluliseks peavad. Hilisem tulemuste analüüs kinnitab siiski, et tegelikult meil eriliselt šansse erakonnade liidu vastu ei olnud. Me küll lootsime „mõistus võidab“ olukorrale, kuid

eksisime. Valimiste järel tekkinud seisu saab igaüks omamoodi tõlgendada. Meie lugesime sealt välja, et valijad ootasid Raplas muudatust, vastaspool kinnitab kindlasti, et valija tahab vanaviisi jätkata. Omamoodi õigus on mõlemal. Näilisest kaotusest olenemata jätkab meie valimisliit oma tegevust. Tahame volikogus moodustada konstruktiivse opositsiooni, mis tähendab, et meie eesmärk ei ole vastasseisu võimendada, vaid seista Rapla valla elanike huvide eest. Me ei ole ärapanijad, nagu meid mõni on nimetanud, vaid kaasamõtlev jõud, kes ei karda oma seisukohti selgelt välja öelda, aga on valmis toetama ka ettevõtmisi, millest kogu vald võib kasu saada.

ja kõigi eelduste kohaselt sotsiaaldemokraatide nimekirja teine liige Elis Tootsman, kes on selgesõnaliselt kinnitanud, et kandideerin volikogusse, et seista Rapla vallas Reformierakonna poliitika vastu.

Vigala valda jääb valitsema VL Vigala Väega Värk. Nende käes on voli-

kogu esimehe positsioon (Martin Andreller) ja ka vallavanema koht jääb kõige enam hääli kogunud senise vallavanema Priit Kärna näol valimisliidule. Võimuliit moodustatakse koos kolmanda tulemuse teinud Reformierakonnaga. Sealt tuleb volikogu aseesimehe kohale Meelis Välis.

Haldusreform - probleem või võimalus?

Aare Heinvee,
Riigikogu liige,
Eesti Reformierakond

2002. aastal Rapla vald ja linn ühinesid. Loomulikult polnud see lihtne, kuid see oli õige ja vajalik samm. Lähtusime seisukohast, et piirkonna strateegilised arenguväljavaated peavad üle olema lühiajalistest ja kohalike võtmeisikute isiklikest huvidest. Täna ei kujuta endist olukorda enam ette.

31. märtsil 2012 kogunes Tallinnas Eestimaa linnade ja valdade üldkogu. Tehti tõsine samm omavahelise koostöö suunas. Kas see kogunemine annab valitsusele mandaadi tegutsemiseks näiteks riigireformi teemadel, millest üks osa on omavalitsused?

Reeglina on meie omavalitsused tublid ja teevad südamega väga vajalikku tööd, kuid endistviisi edasi ei saa. See oli ka üldkogu sõnum. Avalik sektor ei saa lähtuda põhimõttest, et küll kõik loksus ise paika. Ligi pooli omavalitsuste volikogusid suunab üks valimisnimekiri. Omavalitsuste maksuautonoomia on alla 1% ja ka 90% eelarve kuludest on sihtotstarbeliselt seadustega ära määratud. Nii kaob otsustamine ja vastutamine. Kas omavalitsused muutuvad mittetulunduslikeks?

Kodanike riigis on era-, avalik ja mittetulunduslik sektor, mis tasakaalustavad üksteist. Kui mingi sektor väheneb või kaob, kannatavad ka teised. Ning vastupidi. Eestis puudub toimiv regionaalne tasand. Ei maavalitsused ega omavalitsuste liidud täida ülesannet arendada maakonda tasakaalustatult. Muide, kes oskaks lahti seletada mõiste tasakaalustatud areng meie soovide ja võimaluste taustal?

Ministeeriumid-ametkonnad on optimeerinud omapäi oma haldusala, lükates viisakalt kulud teistele. Toimub tsentraliseerimine, kus maalt lahkuvad koos ametikohtadega ka inimesed ja ikka Tallinna suunas. Seda nimetatakse

hiilivaks haldusreformiks. Lahendamist vajab omavalitsuste ja ettevõtluse suhe, sest suurim probleem on maal töökohtade puudus.

Haldusreform ei lahenda automaatselt maaelu probleeme, kuid loob selleks paremad eeldused. Mõtleme siis selle all selget koostöömodelit või omavalitsuste ühinemist. Omavalitsuste liigne konkureerimine omavahel nõrgestab kõiki. Eelkõige käib võidujooks inimeste pärast.

Omavalitsuste vabatahtlikku koostööd või ühinemist pole keelanud keegi, üldjuhul seda juhtunud ei ole. Omavalitsuste üldkogul sooviti ühe ettepanekuna koostöö seadustada.

Soomes käivitati uus haldusreform vajadusest üle minna mittetoimivalt koostööst ühele, kuid suuremale otsustustasandile, ja kurb demograafiline tulevikupilt maal. Soome tegemistesse oleme alati suhtunud suure tähelepanuga. Üldine suundumus kogu maailmas viib noored linnadesse, lastega pered eeslinnadesse ja eakamad maale. Ääremaastumine on kõikjal suur probleem. Kui võrd annab seda leevendada?

Läbimõttelmeta gümnaasiumireform võib anda uue hoo inimeste maalt äraminekule, sest ei omavalitsustel ega peredel pole olulisemat oma laste haridusest koos lisaväärusliku huviharidusega.

Üheks haldusmudeliks on erinevate ülesannete taandamine otstarbekatele koostöötasanditele, seda koos rahaga. See oleks ideaalvariant, liigutada funktsioone ja raha, kuid kallis. Eelarveneutraalselt ei ole see võimalik.

Paljude omavalitsuste rolliks võib jääda peale sotsiaaltöö vaid demokraatia arendamine, keskvõimu tasakaalustamine ja omavalitsuse esindamine.

Õige eesmärk sisendab alati kindlust, iseasi, kuidas keegi seda tõlgendab. Eesti 2030+ visioon näeb ette head elutingimused kogu Eestimaal!

OÜ KÜLMALINE

Mitsubishi Electric ja Fujitsu
Õhksoojuspumbad

1ga septembris või oktoobris ostetud pumbaga kaasa kingitus!

Tallinna mnt. 50, Rapla
www.kulmaline.ee
Tel 533 01 720

Ekspertidid võtsid valimistulemu

Siim Jõgis

Enne valimisi ilmus Raplamaa Sõnumites ekspertide vestlusring, kus ennustati kohalike omavalitsuste valimiste tulemusi. See lugu sai hulgaliselt vastukaja kohe pärast ilmumist. Meie eksperdid, küll pisut teistsuguses koosseisus, said taas kokku möödunud nädala reedel, 25. oktoobril, et võtta tulemused kokku ning anda hinnang oma ennustamisoskusele. Arutelulaua taha istusid Raplamaa Sõnumite peatoimetaja Tõnis Tõnisson, tegevtoimetaja Inge Põlma, Riigikogu liige ja endine Rapla linnapea Aare Heinvee ja Raplamaa Omavalitsuste Liidu tegevdirektor Silvi Ojamuru. Esmalt võtsid nad omavalitsuste kaupa tulemused kokku ning võrdlesid neid enda ennustustega.

Aare Heinvee: Mulle tundub, et suurem verevahetus toimus nendes omavalitsustes, kus anti protestihääli. Järvakandi on erand.

Silvi Ojamuru: See on õige märkus jah, et protestinimekirjad said rohkem toetust.

Tõnis Tõnisson: Kehtna vallas ei käinud valimisliit Väärtuslik Kodupaik enda vallavanema ega volikogu esimehe kandidaati välja enne valimisi.

Inge Põlma: Juuru näitel oli see loogiline samm, sest seal sai Reformierakonna esinumber ainult ühe hääle. See risk on alati, et kui määrad enne vallavanema kandidaadi kindlaks, siis tegelikult valijad teda sellel kohal näha ei taha. Omakeskis võib arutada, kes meie nimekirjas on volikogu esimehe ja vallavanema kandidaat, aga avalikustada võiks selle pärast valimisi.

Aare Heinvee: Juurus oli selgelt isikuvalimine.

Tõnis Tõnisson: Seda me tegelikult ennustasime ka, et need valimised on Margus Jaansonile usaldushääletus. Sellepärast ei olnud ta nimekirja esinumber. Ja ta sai need vajalikud hääled kätte.

Aare Heinvee: Jaansonil ei olnud kartust, et ta võiks kaotada ning seetõttu julges ta eksperimenteerida.

Tõnis Tõnisson: Aare väide protestihääle kohta käib Rapla, Kaiu, Kehtna ja Raikküla kohta. Tundub, et Raikkülas tulevad suured muutused.

Silvi Ojamuru: Raikkülas oli enne valimisi selge, et Jaan Truuts jääb pensionile. Ma ei usu, et siin mingeid protestihääli on.

Inge Põlma: Märjamaal oli sarnane situatsioon. Seal oli teada, et Eero Plamus läheb ära, aga ikka hääletati tema poolt. Oleneb sellest, kui palju Raikkülas valijad teadvustasid, et Truuts jääb

pensionile.

Aare Heinvee: Eero Plamus andis enne valimisi väga selgelt märku, et ta ei jätka vallavanemana. Iseküsimus on tõesti see, kui palju valijad seda endale teadvustasid. Oleks Eero öelnud, et ta jätkab vallavanemana, siis oleks ta kindlasti rohkem hääli saanud.

Tõnis Tõnisson: Praegu sai ta ka üsna kõrge toetuse. Ainult Villu Karu sai rohkem hääli. See oli ka enam-vähem teada, et Karu võib olla järgmine vallavanem. Nii, vaatame nüüd meie prognoose valdade kaupa.

Valimiseelsetele ennustustele hinnangu andmine

JUURU

Ennustus enne valimisi: Vallavanemana jätkab Margus Jaanson.

Aare Heinvee: Minu jaoks on üsna selge, et Jaanson jätkab vallavanemana, aga lahtine on volikogu esimehe koht. Küsimus on selles, kas ta tuleb Reformierakonna või Hannes Valdi nimekirjast.

Silvi Ojamuru: Hannes Valdi nimekirja võitis valimised ja temal peaks õigus olema kedagi „tantsule kutsuda“.

Tõnis Tõnisson: Me oleme sisuliselt õigesti ennustanud, et Jaanson jääb oma postile ja Valdi nimekirja võib üldse välja jääda. Kuigi nemad kogusid kõige rohkem hääli.

JÄRVAKANDI

Ennustus: Vallavanemana jätkab Mart Järvik.

Tõnis Tõnisson: Järvakandis me samuti ei eksinud. Siin oleks ikka väga raske eksida.

KAIU

Esimene ennustus: Kaiumetsa Vaha võtab valimisvõidu.

Teine ennustus: Vallavanemana jätkab Ülle Kiviste.

Inge Põlma: Esimese punktiga panime täkkesse.

Tõnis Tõnisson: Teise ennustusega eksisime.

KEHTNA

Esimene ennustus: Valimiste kaalukeeleks saab Väärtuslik Kodupaik.

Teine ennustus: Volikogusse pääseb nelja nimekirja esindajaid.

Silvi Ojamuru: Väärtuslik Kodupaik võitis valimised ja kutsus IRL-i ja sotsid läbirääkimistele.

Inge Põlma: Ja nad olid nõus?

Silvi Ojamuru: Jah. Volikogu koosolek toimub küll neljapäeval, aga koalitsioonileping on sisuliselt alla kirjutatud.

Tõnis Tõnisson: Siin me pakkusime ka üsna täpselt. Valimiste kaalukeeleks sai Väärtuslik Kodupaik ja volikogusse pääses nelja nimekirja liikmeid. Lisaks vahetub seal vallavanem. Seda ei julgenud me küll päris otse välja öelda.

KOHILA

Ennustus: Heiki Hepner

jätkab vallavanemana ja praegune koalitsioon säilib.

Aare Heinvee: Tundub, et Hepner jätkabki.

Silvi Ojamuru: Kohilas on IRLil võimalus mõlemad kohad endale jätta.

Tõnis Tõnisson: Jah, on küll.

KÄRU

Ennustus: Kui IRL säilitab vallavanema koha, saab volikogu esimeheks Reformierakonna kandidaat. Või vastupidi.

Inge Põlma: Sedasi võib minna küll, nagu me ennustasime. Elari Hiis võib vallavanemana jätkata.

Silvi Ojamuru: Mina olen aru saanud, et nii vallavanema kui ka volikogu esimehe kohad lähevad IRLile.

MÄRJAMAA

Esimene ennustus: Märjamaal on suured muutused tulemas.

Teine ennustus: Sotsiaaldemokraatidel on häid väljavaateid.

Tõnis Tõnisson: Esimeses punktis me ei eksinud. Muutused tõesti tulevad. Aga teises eksisime. Sotsiaaldemokraadid tegid küll kõva häält,

aga edu neid ei saatnud. Märjamaal meie ennustused väga täpsed ei olnud.

RAIKKÜLA

Ennustus: Valimised võidab IRL.

Tõnis Tõnisson: Siin eksisime ka. Me alahindasime sotside nimekirja. Siin vist on loogiline, et tuleb sotside ja IRL-i koalitsioon.

Silvi Ojamuru: Ei. Vallavanem tuleb sotsiaaldemokraatide nimekirjast ja volikogu esimees valimisliidust Meie Koduvald Raikküla. IRL jääb hoopis välja.

RAPLA

Ennustus: Variante on mitmeid. Kõige tõenäolisem on praeguse koalitsiooni jätkamine ja vallavanem selgitatakse läbirääkimiste käigus.

Tõnis Tõnisson: Siin on kõik veel lahtine.

Silvi Ojamuru: Otsustav kokkusaamine peaks toimuma esmaspäeval.

Tõnis Tõnisson: Aga praeguse seisuga (reede pärastlõuna - toim) on kõik variandid veel lahtised. Siin võib sündida kolmikliit.

Aare Heinvee: Mina ennustasin, et kolm pikemat nimekirja saavad võrreldavad

tulemused, aga IRL jäi ikkagi allapoole.

Inge Põlma: Ometi on nad heal positsioonil, et vallavanema või volikogu esimehe kohta endale kaubelda.

Tõnis Tõnisson: Nad on kõige paremal positsioonil.

Aare Heinvee: Jah, aga minu jaoks on üllatus, et nemad pigem kaotasid kohti.

Tõnis Tõnisson: Me vaatasime IRL-i nimekirja. See ei olnud eriti lubav ka võrreldes Reformierakonnaga.

VIGALA

Ennustus: Praegune olukord säilib.

Tõnis Tõnisson: Mulle tundub, et siin me ei eksinud.

Nüüd kui ennustused olid läbi vaadatud, leidsid eksperdid, et väga palju need mööda ei läinudki. Tundub, et kõhutunne oli õige. Selged eksimused tulid sisse Raikkülas, Märjamaal ja Kaius. Esmasel ennustamisel läksid eksperdid üsna riskantset teed, väites, et Kaius jätkab vallavanemana Ülle Kiviste. Ekspertid teadsid, et Kiviste ei kandideeri üheski nimekirjas, aga väidetavalt, siseinfole toetudes, oleks Kiviste olnud valmis sellel ametipostil jätkama, kui valimisliit Koostöö ja Kogemus oleks valimised võitnud.

Ekspertide teisel kokkusaamisel olid koosseisus juba mõningad muutused toimunud. Võrreldes esimese korraga ei saanud vestlusringist osa võtta Sigrid Algre ning Jaak Herodes. Neid asendas Silvi Ojamuru.

Foto: SIIM SOLMAN

used kokku

Märjamaal ennustasid eksperdid sotsiaaldemokraatidele paremat tulemust, kuid tegelikkuses said nad alles kolmanda koha, jäädes alla nii valimisliidule Märjamaa kui kaIRLile. Raikkülas ennustasid eksperdid, et valimised võidab IRL. Tegelikult kogus seal enim hääli Sotsiaaldemokraatlik Erakond, kes sai volikogus sama palju kohti kui IRL, kes võib ka koalitsioonist välja jääda.

Kui valdade kaupa olid ennustused läbi vaadatud, tulid arutluse alla valimistulemused Eestis tervikuna ning nende võrdlus Rapla maakonna tulemustega.

Aare Heinvee: Huvitav on vaadata seda, kuidas üleriigilised tulemused suhestuvad Rapla maakonda. Kuna Rapla vald on kõige suurem, siis seda jälgisin ma erilise tähelepanuga. Nii huvitav kui see ka pole, võitis üleriigiliselt Keskerakond, kes Rapla maakonnas sisuliselt hävis. Rapla vallas kaotasid nad ka kohti. IRL oli üleriigiliselt teine. Suhteliselt hea trendiga, võrreldes eelmiste valimistega. Rapla maakonnas nad erakondadest võitsid ning siin oli neil parem protsent kui üleriigiliselt. Aga Rapla vallas nad kaotasid.

Inge Põlma: Rapla maakonnas võitsid tegelikult valimisliidud, aga erakondadest oli Isamaa ja Res Publica Liidul tõesti kõige parem tulemus.

Aare Heinvee: Valimisliite ei saa väga ühise nimetaja alla panna. Neid seob ainult see, et nad on kodanikualgatused. Omavahel nad kuidagi ei haa-

ku. Pigem tuleb valimisliitude edust välja see, et inimesed protestisid olemasolevate erakondade vastu.

Inge Põlma: Ma ei taha sellega väga nõustuda, et kõik, kes andsid oma hääle valimisliidu poolt, tegid seda protestimaks erakondade vastu. Pigem on asi selles, et valimisliitudes on inimesed, keda rohkem usaldatakse. Ei olnud mitte protest kellegi teise vastu, vaid toetus sellele, kellele hääli läks.

Aare Heinvee: Loomulikult. Mida väiksem koht, seda vähem omab tähtsust, millises nimekirjas keegi kandideerib, sest valitakse inimest. Mulle tundub, et kui mõnes nimekirjas on valija jaoks väga vastumeelne isik, siis juba sellepärast võidakse kogu nimekirjale kriips peale tõmmata.

Tõnis Tõnisson: Mulle tundub, et Tallinna valimistulemusi tähtsustatakse liialt üle ja need hägustavad tervikpilti. Kui Tallinn eraldada muust Eestist, siis Keskerakond ei ole võitja.

Aare Heinvee: Ma lisaks sinna ka Põhja-Eesti ja Ida-Virumaa.

Tõnis Tõnisson: Isegi, kui arvestada Ida-Virumaad muu Eestina, siis ikka ei oleks Keskerakond võitja. Siis on võitja Isamaa ja Res Publica Liit. Eriti mõjutab seda tulemust Viljandi, mis on puhtalt sinine. Eestis tervikuna olid kaotajad Reformierakond ja Keskerakond. Kusjuures Keskerakonna kaotus oli üsna märkimistvääriv. Nagu ma ütlesin, siis mulle tundub, et

liialt tähtsustatakse Tallinna tulemusi.

Tallinnas mängis Keskerakond teised erakonnad üle

Aare Heinvee: See ongi reaalsus. Kogu mäng käib Tallinna peale ja kui seda ei saada, siis jäävad järele hapud viinamarjad ja öeldakse, et ei, me tegelikult panustasime ülejäänud Eestile.

Inge Põlma: Kurb, et see nii on.

Tõnis Tõnisson: Keskerakond ei ole tegelikult muule Eestile üldse panustanud viimased neli aastat. Kogu nende tähelepanu ongi pühendatud Tallinnale ja Põhja-Eestile.

Aare Heinvee: Ühe klausliga. Ka teised on samamoodi teinud.

Tõnis Tõnisson: Sellega tuleb kahjuks nõustuda.

Aare Heinvee: Nii, aga ma tulen nüüd oma jutu juurde tagasi. Reformierakond oli Eestis kolmas. Tegelikult ta kaotas üleriigiliselt. Rapla maakonnas kaotas ta samuti. Aga Rapla vallas said nad hea tulemuse. Võrreldes teiste maakondade linnadega, siis Reformierakonna tulemus Rapla vallas andis tervelt kolmanda koha Eestis. Esimene oli Haapsalu, teine Kuressaare ja kolmas Rapla.

Inge Põlma: Kui arvestada, et Rapla on olnud traditsiooniline Reformierakonna kants, siis see tulemus ei olnud nii hea, sest nad ei saanud siin kõige rohkem hääli.

Tõnis Tõnisson: Kui vaada-

ta protsentuaalselt, siis kõige suurem kaotaja oli Reformierakond. Teisel kohal oli Keskerakond ja kolmas oli IRL. Suurimad võitjad olid sotsid, sest nad said lihtsalt mõned hääled juurde.

Inge Põlma: Teisest küljest võib öelda, et Reformierakond on endiselt Raplas esiplaanil, sest Alar Mutli maailmavaade on ja jääb reformilikuks.

Aare Heinvee: Mina ei oska enam öelda, mis on parempoolne ja mis on vasakpoolne maailmavaade. Mille poolest erinevad sotsiaaldemokraadid IRList või Reformist? Võtame Reformierakonna stabiilse edunäitaja – ettevõtjate eest seismise. Praegu on nii, et kõige rohkem räägivad ettevõtlustest hoopis sotsid. Kus siin maailmavaade on? Pigem on siin kuvand, mida sisse töötatakse, mille pinnalt saab end tutvustada. Milles Randpere süüdistas Savisaart? Selles, et ta jättis oma pensionilisa lubaduse täitmata. Randpere ütles, et tema teeb selle ära. Kusjuures selline jutt läks väga hästi peale.

Inge Põlma: See oli puhas populism.

Aare Heinvee: Ja kui Eerik-Niiles Kross lubab võidelda Savisaare korruptsiooni vastu, siis kuidas ta ei võitle Randpere vastu, kui Randpere lubab neid samu asju, aga veel rohkem? Sotsiaaldemokraatidest ka veel. Raplas oli nende kuvand tegelikult päris hea, aga nad põrusid nii siin kui ka mitmes teises kohas. Kas neil ei olnud siis isikuid, keda taheti sotsidega samastada? Me ka ise ennustasime, et sotsid

võiksid tugevamad olla.

Silvi Ojamuru: Tead, mida ütleb lihtne valija? Nad ütlevad, et sotse ma küll ei vali. Sotsidel on ikkagi küljes mingisugune kuvand endistest aegadest – sotsialism, kommunism.

Inge Põlma: Jah, see on primitiivne lähenemine, mida sotsid ei ole suutnud murda. Paljude jaoks on probleemiks ka see, et sotsiaaldemokraatidel ei ole korralikku veenvat programmi.

Aare Heinvee: Minu arvates neil ei ole karismaatilisi liidreid, kes silma jääksid.

Inge Põlma: Nad räägivad palju, aga kui jääda mõtlema, mida nad öelda tahtsid, siis see jutt jääb kuidagi maa ja taeva vahele. Riigikogu tasemel on olnud näha, et nad on kuidagi ujuvad, et kui nad satuvad koalitsiooni, siis nad lepivad tugevama partneri poolt pakutuga, mitte ei suru läbi seda, millega nad on valimistele tulnud.

Aare Heinvee: Kui tulla Tallinna näite juurde, siis Keskerakonnale on ette heidetud seda, et nad alahindavad valijat ja teevad lihtlabast kampaaniat. Tegelikult laieneb see kõikidele erakondadele. Koostöös reklaamiagentuuridega on nad selgeks teinud, et kõige lihtsam ongi inimest kõnetada lihtsate lausetega. Paraku see töötab. Siin ongi sotsid kaotanud, et nad ei suuda niimoodi oma sõnumit välja anda, et see inimestele kergesti meelde jääks. Keegi ei jaksa pikki tekste lugeda.

Inge Põlma: Jah, mingi konkreetne asi peab olema,

mis välja käiakse. Kui veel Tallinna juurde jääda, siis Savisaare kampaania kasuks rääkis see, et ta ei materdanud konkurente, vaid kiitis iseenast. Vaat see ka töötab.

Aare Heinvee: See on klassika. Kõigepealt tõmbad konkurendid enda pinna peale ja sa valitsed seda ruumi, kus räägitakse sinu lubadustest. Näiteks Ülemiste vanake. Eesmärk oligi see, et meedia ja kõik ülejäänud sellest räägiks. Seega jäi korruptsioon natukene tagaplaanile ja kõik rääkisid kolmanda järgu küsimustest, mis oligi taotlus. Ja kõik konkurendid läksid õnge. Ma imestan seda, kuidas järjekordselt mängis Keskerakond teised erakonnad lihtlabaselt üle.

Inge Põlma: Niipea kui Reformierakond tuleb rääkima, et vaadake kui halb on Savisaar, jääb kohe kõlama negatiivne foon, mis inimesed eemale tõukab.

Tõnis Tõnisson: Aga Kross just võitis sellest vastandumisest. Ta võttis ära Reformierakonna hääled, mitte Savisaarelt.

Aare Heinvee: Just, sellega olen ma nõus, et IRL ja Reform jagasid seal hääli omavahel ringi. Kui mul millestki kahju on, siis sellest, et valimisliidud ei saanud Tallinnas volikogusse.

Inge Põlma: Sellest on küll kahju. Üks põhjus, miks valimisliidud Tallinnas vähe toetust said, oli see, et inimestele tambitakse seda mõtteviisi, et nende hääli läheb kaotsi, kui nad hääletavad valimisliidu kandidaadi poolt.

AEG ON TAAS TELLIDA

RAPLAMAASõnumid

SEST MEIE ETTETELLIMISE

HINDAEI TÕSTA!

TELLIDA SAAB:

tel 489 2130

sonumid.ee

e-post: kuulutused@sonumid.ee

kõigist postkontoritest

Raplamaa Sõnumite toimetusest:
Viljandi mnt 6, Rapla (teiselt korrusel)

2 kuud 12,90 €

3 kuud 18,40 €

4 kuud 24,55 €

5 kuud 30,70 €

6 kuud 36,85 €

Kui on millegi vastu huvi, siis leiab selle jaoks ka aega

Rita Merekivi on õnnelik inimene, kes on oma elu täitnud paeluvate ja südamelähedaste tegevustega.

Foto: SIIM SOLMAN

Katri Reinsalu

Rita Merekivi on Järvakandi aleviraamatukogu juhataja, kes tänavu pälvis maakonna aasta raamatukoguhoidja uhke tiitli. Oma põhitöö kõrvalt on ta tegus ka Järvakandi klaasiringis ja Kaitseliidus.

Kohtume Ritaga Raplamaa Sõnumite toimetuses. Naine astub uksest sisse, soe naeratus näol, ja teatab, et just nendes ruumides oli tema esimene töökoht.

Kuigi Rita on Rapla maakonnas sündinud, veetis ta suurema osa oma lapsepõlvest hoopis Hiiumaal. Elu läks aga sedamoodi, et pärast põhikooli lõpetamist leidis Rita end Järvakandist.

Ta omandas õmbleja ameti, aga kuna Järvakandi teenindusmajas ei olnud meesterätsepale juurdelõikajat ja õmblustsehh asus toona Raplas

just neis ruumides, kus praegu asub Sõnumite toimetus, siis siin ta oma esimese töökogemuse saigi.

Õmblemine naise põhitöoks siiski ei jäänud. Ta läks Järvakandi raamatukogusse dekreeti läinud töötajat asendama, hiljem omandas eriala Viljandi kultuurikoolis. Järgmisel kevadel möödub sellest otsusest juba kolmkümmend aastat.

Järvakandi on Ritale ilmselt südamelähedane. Ta kirjeldab seda kui armast väikest kohta, kus on tegelikult piisavalt ruumi eneseteostuseks. Siin elatud aja jooksul on ta täitnud erinevaid töökohustusi, südamelähedasemad on aga need, mis seotud laste ja noortega.

Selle kohta, mis teda juba ligi kolm aastakümnet raamatukogus hoidnud on, ütleb ta: „See on niisugune tore vaheldusrikas töö selles suhtes, et kui mul on ikka hommikul tunne, et tervet päeva laua taga istuda ei taha, siis ma ju ei pea seal laua taga istuma, sest saalis on terve hulk riiuleid, mis vajavad korrastamist.“ Ja samas annab töö võimaluse

mõni päev just nimelt vaikselt oma kontoris nokitseda või mõnd huvitavat ettevõtmist planeerida.

Oma töö parimaks osaks peab naine tegelemist lastega ja eriti tänutunnet inimeste silmades, kui mingi üritus või ettevõtmine on hästi õnnestunud. Kui mõni raamatukogus käinud külastaja on olnud tõeliselt rahul, siis on Rita sõnul pärast endalgi hea tunne, ja see innustab edasi minema.

Aasta maaraamatukoguhoidja

Hiljuti valiti Rita Merekivi maakonna aasta raamatukoguhoidjaks. Veebruaris valitakse maakondlike võitjate seast välja Eesti aasta maaraamatukoguhoidja.

Rita tõdeb, et sellest tunnustusest oli ta tegelikult juba mõnda aega unistanud. Ta räägib, et tunnustus on tema jaoks oluline, sest kellele ei meeldiks, kui teda märgatakse ja talle pai tehakse.

Küsimusele, milline üks tõeliselt hea raamatukoguhoidja olema peaks, vastab Rita, et hea raamatukoguhoidja oskab tunnetada, mida lugeja temalt

ootab. „Ta peab oskama end õigel ajal nii-öelda ette lükata ja tagasi tõmmata.“ Mõni lugeja teab täpselt, mida ta tahab. Mõni aga ootab soovitusi. Rita räägib, et tegelikult satub nõuandeid ootavaid lugejaid raamatukogusse sagedamini. Hea raamatukoguhoidja olulisim omadus on just nimelt suurepärase suhtlemisoskus. Rita usub, et iga raamatukogu on ikkagi oma töötajate nägu. Kui sind võtab vastu lahke ja naeratav töötaja, siis saad sa raamatukogust kaasa hea tunde. Raamatukoguhoidja kohta ei saa enam ammu öelda, et tegemist on halli hiirekesega, kes huvitub vaid raamatutest.

Raamatukogu roll internetiajastul

Interneti vaba levimine tähendab, et paari hiireliigutuse kaugusel on lõputu hulk informatsiooni. Suurema vaevata võib arvutikasutaja peaaegu iga raamatu sisukokkuvõtte internetiavarustest leida. Rita aga internetis raamatukogule vaenlast ei näe. „Kui inimene harjub lapsena raamatut käes hoidma, siis ma usun, et ega ta

seda raamatut enam niisama käest ei viska.“ Naine jääb optimistlikuks ja usub, et internet on lihtsalt vahend, mille kaudu inimesed saavad teada, milliseid raamatuid on kirjutatud.

E-lugeresse ja e-raamatutesse suhtub ta samuti positiivselt ja ütleb, et tegelikult ei ole ju vahet, kust inimene loeb. On igati tervitatav, kui inimene loeb väärtkirjandust. Uus tehnoloogia aitab tegelikult teinekord probleeme isegi lahendada.

Näiteks kui koolil on kohustusliku kirjanduse nimekirjas raamat, mida raamatukogu ei suuda kõikidele õpilastele pakkuda, siis on hea, kui on võimalik kasutada alternatiivina e-raamatut.

E-lugeri soetamist Järvakandi raamatukogusse Rital esialgu plaanis ei ole. Seda tegelikult vägagi lihtsal põhjusel, sest keegi pole seda küsinud ega selle vastu siiani huvi tundnud.

Et raamatukogu ikka püsiks, on Rita sõnul väga oluline teha tööd lastega ja neid juba lasteaias raamatutega harjutada. See töö peaks loomulikult

jätkuma koolis. Naine teab omast kogemusest, et mida rohkem lastega tööd teha, seda rohkem raamatusõpru nende hulgast tuleb. Rita naerab aga, et alati on erandeid ja mõnda last ei õnnestu ühelgi viisil raamatu usku pöörata.

Järvakandi raamatukogu juurde kuulub „Neljapäevaklubi“, kuhu kuuluvad raamatukogu täiskasvanud sõbrad. Koos 16-liikmelise seltskonnaga veedetakse toredasti aega, võetakse ette ühiseid raamatulugemisi ja arutelusid, meisterdatakse toredaid asju ja käiakse erinevatel väljasõitudel ning teatris.

Lastele suunatud ettevõtmisi aitavad korraldada kolleegid, tihti koos kooliraamatukogu, noortekeskuse või lasteaia töötajatega.

Rita räägib, kuidas ta koos kultuurihallis töötava Merike Regoga laupäeval järjekordset muinasjutuhommikut korraldab, ja teatab rõõmsalt, et talle meeldib selliseid ettevõtmisi korraldada. Raamatukogu juhataja töö ei ole kindlasti üksluine ja pelgalt kontoris istumine.

Raamatud oma elus

Rita räägib, et raamatukogus töötamise oluline boonus on, et sa tead, mida lugeda. Kui ikka mitmed inimesed ühte raamatut tihti laenavad ja kiidavad, siis ilmselt tuleb sellele ka sügavam pilk heita.

Rita tunnistab, et enne raamatukogusse tööle asumist ta suurem asi lugeja ei olnud. Elas ta ju peamiselt maal, kus raamatukogu asus kaugel ja seetõttu ta palju raamatutega kokku ei puutunud. Pikad aastad raamatutega täidetud riiulite vahel tegid aga oma töö.

Praegu ütleb Rita kindlalt, et lugeda ta armastab. „Mul ei ole ju võimalik ümber maailma purjetada, aga kui ma loen seda, mida nemad seal kogesid, siis ma saan samuti sellest osa.“ Rita kirjeldab end kui inimest, kes on kahe jalaga maa peal. Pole siis üllatav, et talle meeldivad enam just realistlikud raamatud – reisiraamatud, elulood ja käsitööraamatud. Naine ütleb naerdes, et Potterid ja vampiirid teda ei tõmba.

Klaasiring

Päris ennastunustavalt raamatute maailma Rita end aga alati ei unusta, sest lugemise kõrval on tal konkureeriv kirk käsitöö vastu. Rita jaoks südamelähedane materjal on klaas. Naine on nimelt Järvakandi klaasiringi üks juhendajatest.

Klaasiringiga on ta seotud olnud selle algusest saati, algul ringi liikmena ja hiljem juba juhendajana. Kaheksa aastat tagasi kutsuti aga ellu konkurss „Minu klaas“. Rita räägib, et esimesel aastal paluti ka tema žüriisse töid hindama. Naine hakkab aga naerma ja ütleb, et mingil õnnetul kombel unustas ta siis kohale minna.

Järgnevatel aastatel läks paremini, kuni ühel aastal leidis Rita end juba ise projektijuhina konkursi vedamas.

Ta räägib, et tegemist on vägagi energiamahuka ettevõtmisega. Kuigi viimastel aastatel on „Minu klaasi“ eestvedaja olnud Kaja Vaikre, ei ole Rita päris eemale jäänud ja on ettevõtmisele alati öla alla pannud.

Praegu käib naise juhendamisel klaasiringis 5-6 aktiivset last. Ühelt poolt annab see võimaluse taas lastega tegeleda. Teiselt poolt käib aga Rita ka ise Kaja juures uusi nippe juurde õppimas. Rita ütleb oma tegemiste kohta, et need ühest küljest võtavad temast midagi, teisest küljest annavad tagasi.

Lisaks klaasile meeldib Ritale kõiksugu muu käsitöö. Ta räägib, et on peaaegu kõik tehnikad ära proovinud, aga arvab, et tõelised käsitööhuvilised muidugi sellisest jutust midagi ei arva.

„Mul on selline tobe komme, et kui üks asi on niimoodi peaaegu selgeks saanud, siis saab mul tast isu täis. Tekib tahtmine midagi uut põnevat proovida ja kogeda. Tuleb ennast ikka uuesti proovile panna ja midagi uut õppida.“ Klaas ongi ainuke, mis teda kauem enda juures on hoidnud.

Kodutütardega matkamas

Võiks arvata, et oma põhitöö ja huvide kõrvalt Ritale enam palju vaba aega ei jää. Ometi mängib naine olulist rolli Kaitseliidus, kus ta on kodutütarde Rapla maleva ringkonnavanem ja naiskodukaitsetegevliige.

Rita räägib, et 18 aastat tagasi, kui tema tütar alles kuuendas klassis käis, tuli tütrele koos sõbrannadega idee ja soov kuuluda kodutütarde hulka. Probleem oli aga selles, et tüdrukutel polnud neile sobivat täiskasvanud juhti kuskilt võtta. Loomulikult ei jäänud Rita käed rüpes vabatahtlikku ootama ning aitas noored hädast välja,

Rita Merekivil on oluline roll Kaitseliidus. Pildil kodutütarde rändfotonäituse avamisel ja ringkonnavanema vastuvõtul Järvakandis eelmise aasta aprillis.

Foto: ELI SUKLES

võttes selle rolli enda kanda. Naine naerab, et nüüd on tütar juba täiskasvanud ja kasvatab ise lapsi, aga tema on siiani Kaitseliidu noortejuht.

Noortele korraldatakse mitmeid huvitavaid ettevõtmisi. Rita räägib, et koos matkatakse, meisterdatakse, kokatakse ja korraldatakse huvitavaid laagreid.

Tegelikult on ka praegu juurde vaja pigem just täiskasvanud juhte, sest huvitatud noori on palju.

Naine räägib, et temalt küsiti hiljuti, kuidas ta seda kõike jõuab. Ka minul tekib sama küsimus. Selle peale teatab Rita, et ega ta siis iga päev kõiki asju ei tee. Ta on õnnelik inimene, kes on suutnud oma elu täita tegevustega, mis teda paeluvad ja on talle südamelähedased. „Kui sul on huvi, siis on ka aega selle kõige jaoks. Kui sul aga huvi ei ole, siis ei ole sul mitte millegi jaoks aega,“ ütleb ta kokkuvõtlikult.

Aasta maaraamatukoguhoidja nominent Rita Merekivi

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühenduse (ERÜ) juhatusel saadetud esildisest:

Rita Merekivi tegevus ja töö on mõjutanud 2013. aastal elu oma kodukandis Järvakandis ja kogu Raplamaal. Tema initsiatiivil ja osavõtul avati Järvakandi Klaasikunstigalerii ja toimub üle-eestiline õpilaste kunstikonkurss „Minu klaas 2013“. Rita oli talgujuhiks galeriiruumide ettevalmistamisel ja sisseseadmisel ning korraldas konkursi läbiviimist.

Rita Merekivi ja Järvakandi raamatukogu on aidanud klaasipealinna Järvakandit nähtavaks teha kogu Eestis, nad on toetanud kogukonna identiteeti ja kultuurihuvi.

Rita töötab Järvakandi Aleviraamatukogus 1984. aastast ja 1995. aastast juhatajana. Tema ühiskondlik töö on toonud raamatukogusse lapsi ja noori. Töö kõrvalt õppides lõpetas ta Tallinna Pedagoogilise Seminari noorsootöö eriala, sest tööd noortega peab ta raamatukogus oluliseks.

Rita on kogu elu õppinud ja jaganud oma oskusi teistele. Ta on suurepärase koolitaja ja juhendaja. Tema juhendamisel käivad raamatukogus koos kodutütred ja erinevad ringid.

Järvakandi raamatukogu paistab maakonnas silma just oma eriilmeliste ürituste ja ettevõtmiste poolest.

Rita on Kaitseliidu Rapla maleva kodutütarde vabatahtlik rühmajuht, naiskodukaitsja, Põrgupõhja retke kohtunik, pühapäevakooli õpetaja, EELK Järvakandi Pauluse koguduse sekretär, rahvusliku käsitöö tegija ja juhendaja, karjäärinõustaja, laste ema ja vanaema. Rita on alati rõõmsameelne, abivalmis, sõbralik, teotahteline ja vastutulelik.

Selliste raamatukoguhoidajate üle võib Eesti raamatukogundus uhke olla.

Järvakandi vald on Ritat tunnustanud valla teenetemärgiga, vabatahtliku tegevuse eest andis president 2009. aastal talle tänukirja.

Rita Merekivi on üles näidanud erialast, kultuurilist ja ühiskondlikku aktiivsust. Tema töö väärib 2013. aastal tunnustamist.

Raplamaa raamatukogutöötajate nimel on esildisele alla kirjutanud ERÜ usaldusisik Raplamaal ja Rapla keskraamatukogu pearaamatukoguhoidja Katrin Niklus, Rapla keskraamatukogu juhataja Õie Paaslepp, ERÜ maaraamatukogude sektsiooni liige ja Kodila raamatukogu juhataja Aili Erm, ERÜ kogude töörühma juht ja Rapla KRK komplekteerimisosakonna juhataja Tiina Talvet, Kabala raamatukogu juhataja Hele-Mai Truuts

ACCUCHEK®

Õigeaegne kontroll päästab hilisematest tüsistustest!

Roche

Diabeetikute arv maailmas suureneb kiiresti ning just seepärast on oluline oma veresuhkrutaset pidevalt kontrollida. Mõõtes ise oma veresuhkrutaset Accu-Chek'i glükomeetriga, võid ennetada salakavalat diabeedi tüsistusi.

Ostes korraga kolm karpi **Accu-Chek Active** või **Accu-Chek Performa** testribasid, saate lisaks **1 karbi tasuta**.

Uuri kampaania kohta oma lähimast apteegist ning küsi glükomeetrit oma perearstilt, apteekrilt või AS Surgitechi kontorist.

Kampaania kestab kuni 28.02.14

Täpsem info diabeedi ja kampaania kohta – www.veresuhkur.eu või telefonil 6 460 660
AS Surgitech, Pärnu mnt 148, Tallinn

Accu-Chek'i kasutamine on lihtne ja usaldusväärne.
Meie tervis on meie endi kätes!

ACCUCHEK®

Õppimine annab inimesele pidepunkti, et elus kannapööre teha

Katri Reinsalu

Kõik me õpime iga päev midagi, kuid mõned meist võtavad õppimise täiskasvanu-na hoopis suuremalt uuesti ette.

18. oktoobril sai läbi täiskasvanud õppija nädal (TÕN). 23. oktoobril oli Kuimetsa rahvamajas tänuüritus tunnustuse osaliseks saanutele.

Kaiu vallavanem Ülle Kiviste ütles Kaiu valda tutvustades, et see on koht, kus tahetakse tegelikult ise teha ja otsustada. Kaiu noortel on oma parvesaun ja vallas on kolm vabatahtlikku päästekomandot. Inimeste töökust ja tublidust illustreerib seegi, et tööpuudus on väike.

Kalev Kiviste eksponeeris oma kogudest pärit vanu pilte kirikutest ja uusi, mida ta on ise samadest kirikutest teinud. Piltidelt näeb ilmekalt aja kulgu ja sellestki võib nii mõndagi õppida.

Rapla maavalitsuse haridus- ja sotsiaalosakonna juhataja

Tiiu Raavi sõnul on TÕN-i eesmärk promoda elukestvat õpet. Ta leiab, et õppimine annab inimesele pidepunkti tegemaks oma elus kannapööre. TÕN-i raames kirja pandud edulood aga inspireerivad ja innustavad neid, kes oma otsuses veel kahtlevad.

Rapla maakonnas veab TÕN-i Ivi Sark, kes kõneles, et Rapla maakonnas on erinevalt paljudest teistest head koolitussidemed.

Raamatukogud on üles leitud ning nendega tehakse tihedat koostööd. Raplamaa Omavalitsuste Liidu tegevdirktor Silvi Ojamuru tunnustas Ivi Sarki ettevõtlikkust. Ta on TÕN-i vedanud aastaid, omamata selle jaoks ei lauda ega tegelikult arvutitki.

Aplausi saatel kutsuti ette kõik nominendid. Aasta õppija autasu ja Raplamaa hõbedase rinnamärgi sai Naksitrallide lasteaija õpetaja Eveli Tamberg. Lasteaija direktor Marje Krusell ütles: „Kui inimene on liiga suur, et õppida, siis ei kasva ta enam suuremaks.“ Ta kiitis Evelit, kes läks uuesti õppima pere kõrvalt. Eveli ise ütles, et õppima läks ta ikka selleks, et oma eesmärgini

Vasakult: Tiiu Talu, Eveli Tamberg, Rita Triinu Peussa ja Virgo Tiitsu aukirjadega.

Foto: SIIM SOLMAN

jõuda. Ta usub, et ennast peab arendama, sest muidu jääb lihtsalt teadmistest puudu.

Aasta koolitaja on Vana-Vigala tehnika- ja teeninduskooli kutseõpetaja Virgo Tiitsu. Kooli direktor Enn Roosi leidis, et inimesed on kitsaks muutunud. Nad os-

kavad vaid ühte asja väga kitsalt. Seda enam väärivad imetlust kolleegid, kes tulevad toime komplekselt. Virgo on kindlasti just selline õpetaja, kes lahendab oma probleemid jooksvalt ise. Direktori sõnul oleks Virgot võinud samahästi ka õppijaks nimetada, sest

enne kui õpetada saab, tuleb asi ju endale selgeks teha.

Virgo Tiitsu sõnas, et tunnustus on uhke, kuid tal on kahetine tunne. Muheda tagasihoidlikkusega ütles ta, et kui tema ongi kõige parem, siis on tase ju päris vilets.

Koolitussõbraliku orga-

nisatsiooni tiitli sai Kohila raamatukogu. Kolleege iseloomustades ütles Rapla keskraamatukogu pearaamatukoguhoidja Katrin Niklus, et raamatukogud muutuvad kiiresti ja see eeldab õppimisvõimet. On märkimisväärne, et Kohila väikese raamatukogu üheksa töötajat on kõik sel aastal koolitusel osalenud. Lisaks paistab raamatukogu silma oma üritustega.

Raamatukogu juhataja Tiiu Talu tunnistas, et tunnustus tuli üllatusena. Oluline on tema jaoks see, et kollektiiv on õpihimuline ja vald toetab igati raamatukogu tööd.

Koolitussõbraliku omavalitsuse tunnustuse sai seekord Kehtna vald. Ka selle nominendi esitanud Katrin Niklus rääkis, et tunnustus ei ole tulnud kindlasti ilmaasjata. Kehtna vallas ei saa kuulda juttu, et koolitusele jääb minemata, ja tagasiside vallas töötavatel inimestelt on alati hea.

Autasu vastu võtnud Kehtna valla haridus- ja kultuurinõunik Rita Triinu Peussa nentis, et mida rohkem kiidetakse, seda tublim ollakse, ja kiitis toredaid vallaasutusi.

Kehtna MTK vilistlasi saadab tööturul edu

Vivika Veski

Kehtna majandus- ja tehnoloogiakool on üks neid Eesti koole, mille lõpetajaid saadab tööturul edu, selgus statistikaameti hiljutisest uuringust.

Kehtna majandus- ja tehnoloogiakooli (MTK) kutsekeskharidusõppe lõpetajate keskmine kuusissetulek 2012. aastal oli kolmandal kohal Eestis ja keskharidusejärgse kutseõppe oma kuuendal.

Kehtna MTK direktor Eero Kalberg tõdes, et statistikaameti uuringu põhjal reastatud edukaid erialasid ja Kehtna MTK-s õpetatavaid erialasid võrreldes selgub, et uuringu esimese kuue hulgas olevad erialad kattuvad üldjoontes koolis õpetatavatega: arvutiteadused; tehnikaaladest auto-, liikurmasinate, põllumajandus- ja metsan-

dusmasinate tehnikute ettevalmistus; arhitektuuri valdkonnale on lähedane maamöötmise-geodeesia; ehitus; transporditeenustele vastab veoauto-, bussi- ja liikurmasinate juhtide õpe. Samas pole koolijuhi hinnangul vähem edukad ka tootlustus-majutusvaldkonna vilistlased.

Siiski pole see Kalbergi sõnul õnnelik kokkusattumus, vaid pigem kooli teadlik erialade valik. See leidis aset kooli positsioneerimisel 1990. aastatel ja selle taga on koostöö ettevõtete ja nende liitudega, kinnitas Kalberg.

Kalbergi sõnul on olulise tõuke õppekvaliteedi paranemisele andnud ka Euroopa Regionaalfondi ja Sotsiaalfondi kaasabil tehtud investeeringud nii koolide taristutesse kui ka õppekava arendusse ja personali koolitusse.

Koolijuhi kinnitusele on tähtis ka õpetajate professionaalne suhtumine ning tihe seotus ettevõtlusmaailmaga,

kus kõige püsivamad asjad on muutused ning kool peab suutma ruttu reageerida. Kehtna MTK-s moodustab õppe mahust poole praktiline töö nii koolis kui ka ettevõtte- ning õpitulemuste juures hinnatakse reaalselt väljundit – mida lõpetanu tegelikult teha oskab.

Kas ta saab hakkama asutuse kokkujooksunud serveri taaskäivitamisega, leiab veoauto või ekskavaatori elektrisüsteemist rikke, valmistab etteantud materjalidest soovitud roa restoranis, mõõdistab kinnistu selliselt, et ehitus saaks veatult järgneda, või on bussiroolis valmis Euroopa tuuri läbima. Kalbergi sõnul ei saa nimetada erialasid, mille lõpetajad pole edukad, küll aga on väljalangevus nii kutseõppes üldse kui ka nende koolis kohati liiga suur – 15–20 protsenti. Ning õpingute katkestajad on paratamatult vähem edukad nii tööle rakendumisel kui ka väärিকা tasu teenimisel.

linna Polütehnikum, Luua Metsanduskool ja kuuendana Kehtna MTK, mille puhul ületas keskmine 800 eurot.

Statistikaamet on reastanud ka edukad erialad tööturul: arvutiteadused, tehnikaalad, põllumajandus, metsandus ja kalandus, arhitektuur ja ehitus, transporditeenused, tootmine ja töötlemine.

Kehtna majandus- ja tehnoloogiakool õpetab õppima

Kehtna MTK vilistlaste sõnul saab koolist korraliku teadmiste ja oskuste vundamendi ning õpetajad oskavad õpilasi motiveerida.

Objekti tehnik Toomas Vähesoo

Ehituseriala lõpetanud Toomas Vähesoo töötab ehitusettevõttes Rand & Tuulberg objekti tehnikuna. Õppima asus ta põhikooli järel ja lõpetas kooli 2006. aastal. Kehtna MTK-sse ehitust õppima minnes tegi Pärnumaalt pärit noormees läbimõeldud valiku. Ka tema isa on ehitaja ja vend õppinud Kehtna MTK-s, nõnda toetas Toomase otsust ka perekond.

Kehtna MTK-st sai Toomas Vähesoo enda sõnul alla kindla vundamendi, millele on võimalik lisada praktilise töö käigus saadud oskusi ja kogemusi.

Reelika Eerik – teadlikust kutseõppijast kutseõpetajaks

Reelika Eerik lõpetas 2001. aastal tootlustusteenindaja eriala. Õppima asus ta keskkooli järel. Oma hinnetega oleks ta võinud minna ka ülikooli, kuid soovis hoopis õppida korralikult süüa tegema.

Kõrgkooli läks ta kutseõppe järel, lõpetades Eesti Hotelli- ja Turismikõrgkoolis (EHTE) tootlustusteeninduse eriala. Nüüd töötab ta ise EHTE-s kutseõpetajana ja annab kelnerikursusi ka Kehtna MTK-s. Reelika Eerik ütles, et räägib kõigile oma õpilastele, et see on väga hea, et nad tulid kutset õppima, alati saab edasi õppida ning soovi korral ka n-ö horisontaalselt, õppides teise kutse veel juurde. Oma Kehtna õpetajate puhul hindab Reelika Eerik kõige rohkem seda, et nad oskavad õpilasi motiveerida.

Reelika Eerik on Eesti Kelnerite ja Ettekandjate Liidu juhatuse

liige ning selle ala kutsekonkursside korraldaja.

Serveriadministraator Meiko Neuman: IT-alal tuleb kogu aeg juurde õppida

Meiko Neuman lõpetas Kehtna MTK-s arvutieriala ning töötab Eesti Energias serveriadministraatorina. Ta meenutas, et kui tema 2000-ndate keskpaiku sinna õppima läks, oli parasjagu ehitusbuum ning väga populaarne just ehitust õppida. Kuid olles saanud ehitustöös kogemuse, tunnistas ta endale, et ei soovi siiski töötada õues, kui külma vihma sajab kaela. Nõnda valis ta arvutieriala, mille vastu samuti huvi tundis.

Meiko Neumani sõnul rõhutasid Kehtna MTK arvutieriala õpetajad kogu aeg, et ise tuleb koolis pakutavale juurde õppida ja suunasid seda tegema. Selle eriala puhul hoiak „siin ma olen ja õpetage mind“ ei sobi. Meiko Neuman ütles, et IT-valdkond ongi selline, kus tuleb kogu aeg ise juurde õppida, uurida, lugeda. Probleeme, mida tuleb töös lahendada, on tema sõnul mustmiljon erinevat ning kõigile tuleb lahendus leida.

Kehtna Eesti edukate seas

Kehtna MTK kutsekeskharidusõppe lõpetajate keskmine sissetulek jäi 700 ja 800 euro vahele, Kehtnat edestasid Eesti Mereakadeemia ja Tallinna Polütehnikum.

Eesti Mereakadeemia lõpetajate keskmine sissetulek oli Eesti kõrgeim ka keskhariduse järgse kutseõppe korral, ületades 1200 eurot. Järgnesid Kaitseväge Ühendatud Õppeasutused, Sisekaitseakadeemia, Tal-

OÜ KÜLMALINE

Mitsubishi Electric ja Fujitsu

Õhksoojuspumbad

Iga septembris või oktoobris ostetud pumbaga kaasa kingitus!

Tallinna mnt. 50, Rapla

www.kulmaline.ee

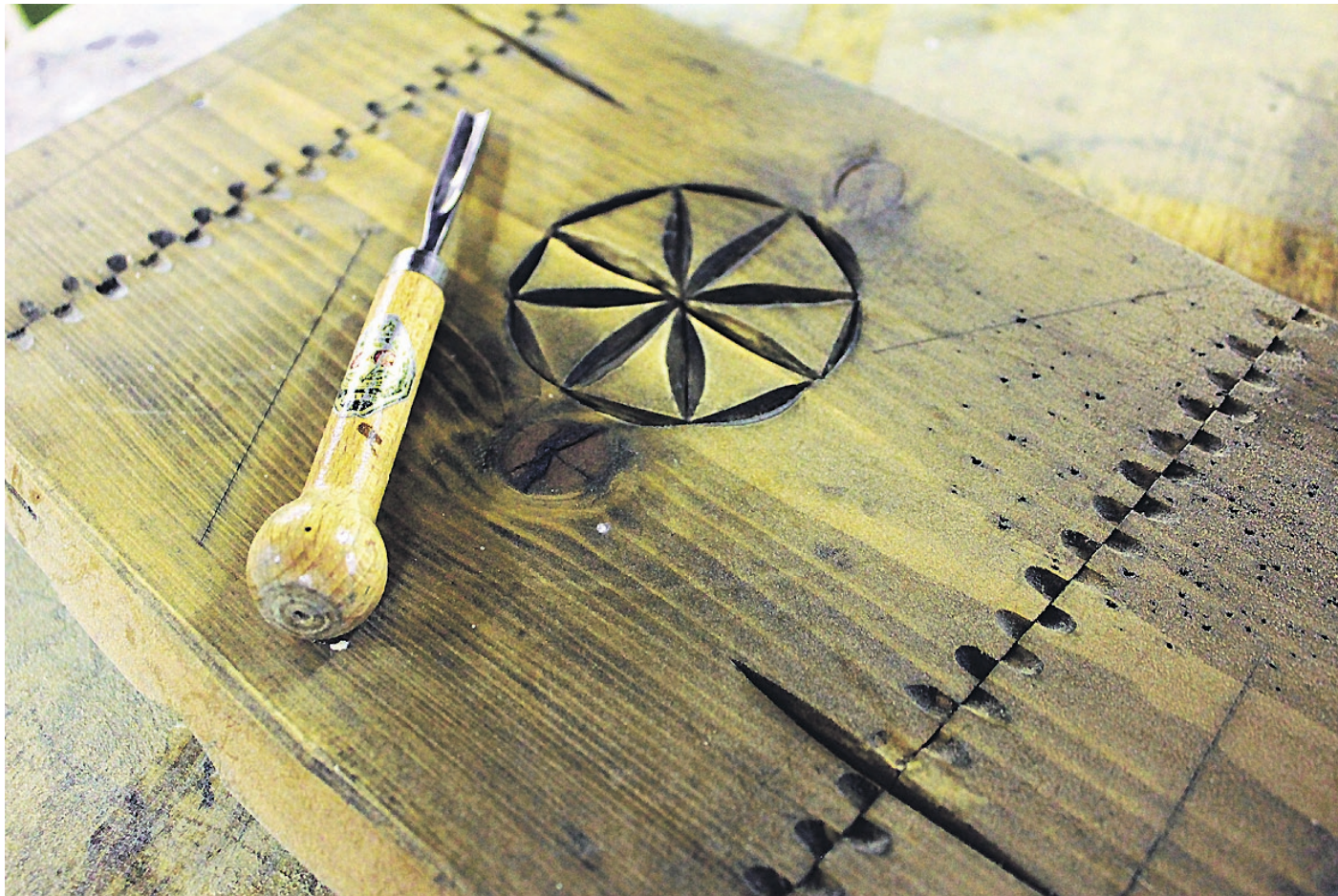
Tel 533 01 720

Kõige vanemaks mööbliesemeks on kirstud, mis olid kasutuses erinevate panipaikadena nii riiete kui ka vilja hoiustamiseks.

Foto: HALDI ELLAM

Haldi Ellam

Toolid,apid, voodid tulid Eesti taludes kasutusele võrdlemisi hilja. Ühelt poolt on selle põhjuseks viljakuivatamise põhifunktsiooniga rehielamutes elamine ja teiseks aastasadu kestnud pärisorjus ja vaesus, mis ei tekitanud tahtmist oma kodu edendada.

Talumööbel ja vabrikumööbel

Rehielamu, mille keskmes asus akendeta rehetuba ja ümber rehealune, seadis mööbli kasutamisele teatud piirangud: kuna väikest muldpõrandaga rehetuba kasutati lisaks elamisele erinevatel aastaagadel erinevalt, oli vaja mitu korda aastas lahtist kraami edasi-tagasi vedada. Sügisel rehepeksu ajal kuivatati seal vilja. Talvel täitis rehetuba nii eluruumi, köögi kui ka lauda rolli, kui suure külmaga oli vaja vastsündinud, väeteid või haigeid loomi (sealhulgas lüpsmatulnud lehmi) soojas hoida.

Rehealune oli peamine majandusruum, kus peksti reht ja tuulati vilja, üleval hoiti heina ja põhku, talvel hoiti seal koduloomi, aga ka vankreid ja teisi tarbeesemeid. Suvel, pulmade ja pidude ajal, oli see tantsuruum.

Kamber tekkis rehetubade kõrvale alles 17. sajandil Saksa eeskujul. Esialgu kütteta ruumina kasutati seda magamiseks üksnes suvel, muul ajal hoiuruumina. 19. sajandil muutus kamber puhtaks ruumiks, seinad soojustati, tehti laudpõrandad ja lisandusid ka aknad. Kambrit hakkasid esialgu kasutama peremees

ja perenaine väikeste lastega. Teised pereliikmed jäid rehetuppa edasi. Suvisel ajal magasid tüdrukud aidas ja poisid lakas.

Vanim mööbliese oli kirst

Sellistes elutingimustes olid peamiseks mööbliesemeteks lihtsad, lõhestatud palgist ja tapitud jalgadega järid ja pingid. Toole hakati kasutama alles 19. sajandi keskpaigas. Algsed toolid olid õlest, kõrkjatest, nõõrist punutud või laudadest põhjadega raamtoolid.

Sõõmiseks oli laud, mille plaat käis ära, et oleks kergem seda rehepeksu ajal mujale kolida.

Voodid tulid kasutusele alles 18. sajandil, sinnamaani magati seina külge kinnitatud õlgede ja takuse linaga kaetud lavatsitel.

Kõige vanemaks mööbliesemeks on kirstud, mis olid kasutuses erinevate panipaikadena nii riiete kui ka vilja hoiustamiseks. Iga isa pidi oma tütre pulma kaasavaraks kirstu valmistama. Hiljem hakati kirstude asemel kappe ja kummuteid kasutama ning säilis ka komme riidekappe

tütrele kaasavaraks anda.

19. sajandil, kui talurahva elus toimusid suured muutused, andis see tunda ka elukorralduses. Viljakuiatuse kõrval kasutati rehetuba peamiselt köögi ja panipaigana, taluelu siirdus kambritesse. Mida rikkam talu, seda rohkem oli seal kambreid, mida moodsama, linnalikuma mööbli sisustada. Rohkem hakati tähelepanu suunama ruumide esinduslikkusele. Isetegemise asemel hakati mööblit aina rohkem tiseritelt tellima ning uus, keerulisemalt valmistatud ja kaunistatud mööbel paigutati kambritesse, rehetuppa jäid vanad ja viletsamad asjad.

Kvaliteetne mööbel Lutheri vabrikust

Kodus ja tiserite valmistatud mööbli kõrvale ilmus tehasemööbel. 1880. aastal otsustas baltisaksa päritolu Alexander Martin Luther alustada Tallinnas mööbli tootmist. Lutheri vineeri- ja mööblivabrik kasvas välja 1742. aastast tegutsenud pereettevõttest, mis tegeles lina, soola ja puidukaubandusega. Selgus, et puiduga kauplemise

asemel on tulusam puitu töödelda ning sellest valmistatud mööblit müüa.

Ettevõtte algusaastaks loetakse 1877. aastat, mil valmis tööstusele toeks auru jõul töötav saeveski. Lutheri poeg Christian Wilhem Luther õppis Ameerikas puidutehnoloogiat ning tõi sealt kaasa painutatud vineerist põhjaga tooli mudeli, mida hakati tehasest massiliselt tootma.

Tema vend Carl Wilhelm Luther aga omandas tehnilise hariduse ja ühtlasi ülevaate puidutööstuse rahvusvahelistest suundadest. Need teadmised võimaldasid hakata piirkonnas esimesena tootma vineeri ning see sillutas teed Skandinaavia ja Baltimaade suurimaks mööblitööstuseks saamisele.

Tänu vineeri veekindla liimi leiutamisele ja patenteerimisele sai mööblivabrikust maailma mastaabis tegija. Lisaks tagasid ettevõttele rahvusvahelisel areenil edu koostöö ja tihedad sidemed kaasaegsete arhitektide ja disainerite eliidiga.

Vabriku tegevus langes kokku modernistliku disaini ja arhitektuuri ajastuga, mil väärtustati odavat, standard-

set, lihtsat mööblit, mida väikestes ruumides oleks lihtne ümber paigutada. Lisaks püüti pakkuda võimalikult laia tootevalikut, et igaüks endale midagi leiaks. Lutheri vabrikus on 1922. aastal eritellimusena toodetud ka Riigikogu mööbel.

Vineerist toolipõhju tootis tehas ka ekspordiks teistele mööblitootjatele. 1897. aastal loodi Londonis tütarettevõtte Venesta, mis hakkas Lutheri mööblit Suurbritannia turul müüma. Lisaks eksporditi mööblit veel Saksamaale, Belgiasse, Itaaliasse ja Prantsusmaale.

Esimese maailmasõja ajal vabriku töö peatus tarneprobleemide tõttu, kuid jätkas tööd pärast sõda. Teise maailmasõja järel Eesti okupeeriti ning Lutheri tehas natsionaliseeriti.

Enne Teist maailmasõda oli Lutheri toodang hinnatud nii Eestis kui ka välismaal. Lisaks andis ettevõtte tööd tuhandetele tallinnlastele. Vabrikust on praegu alles Lutheri kvartali kaunid paekivist hooned Tallinnas Pärnu maantee ääres.

Lutheri vabriku kvaliteetne ja nägus mööbel on ka praegu paljudes Eesti kodudes hinnatud.

Vana mööbli varjatud saladused

Käesolev Käsitöölane käsitleb seekord vanale mööblile uue elu andmist ehk mööbli restaureerimist. Üllatav on see, et vähemalt Raplamaal tegelevad selle valdkonnaga noored, ettevõtlikud inimesed, kes hoolimata paljude vanemate meistrite soovimatusest oma teadmisi noorematele jagada, on selles valdkonnas omandanud professionaalse vilumuse.

Ajal, kui õues müttaavad sügistormid, saate soojas toas lehte lugedes teada, miks eesti talumööbli areng sai tuule tiibadesse alles siis, kui rehielamutes tekkisid muldpõrandaga rehetoa kõrvale korraliku laudpõrandaga puhtad kambrid, mida kodus ja meistrite käe all valminud kauni mööbli sisustada.

Samuti saate teada, milline roll oli kunagi Eestis tegutsenud maailmatasemel Lutheri mööblivabrikul, mille mööbel on tänapäeval eriti hinnas.

Põhifookuses on kaks noort Raplamaal tegutsevat ettevõtet ja nende asutajad: Ants Herodes Rapla keskklinnas asustav Vigurtigu sadul-sepatöokoja ja Jaanis Ermann Raikküla vallas tegutsevast Redintegro puidutöokoja. Olgu öeldud, et mõlemad ettevõtjad teevad omavahel koostööd, mis võimaldab neil oma valdkonnas paremini spetsialiseeruda.

Praktiline õpetus hõlmab üsna levinud 1950-ndatest aastatest pärineva ja tänapäeval hinnas oleva tooli restaureerimist toolipõhja polsterdamisest puitdetailide viimistlemiseni.

Head lugemist ja edukat koduse mööbli taasavastamist!

Haldi Ellam

*Kasutatud allikad:
<http://www.estonica.org/et/Kultuur/Rahvakultuur/Elukeskkond/#>
<http://antiik-restaureerimine.ee/koik-artiiklid/eesti-talu-moobel/>*

Vigurtigu: toatais vana mööblit viis oma ettevõtte asutamiseni

Haldi Ellam

Käsitöölane käis külas OÜ Vigurtigu sadul-sepa töökoja asutajal Ants Herodesel ning uuris, kuidas temast mööbli restauraator sai, kuidas ta nullist oma äri üles ehitas ning mida ta mööbli restaureerimisest arvab.

Kuidas tekkis mõte mööbli restaureerimisega tegeleva hakata? Kust pärinevad huvi ja oskused seda tööd teha?

Läksin kooli kõrvalt Violantesse polsterdajana tööle ja jäin sinna koguni viieks aastaks. Kuna kõik hakkas korduma ja ei olnud enam kuskile areneda, otsustasin esimese hooga ametit vahetada. Tegin sõprade-tuttavate juures juhutööd, niitsin onu põldusid traktoriga, tegin isegi rekkajuhiloa, aga siis leidsin, et rekkaga sõitmine pole ikka minu jaoks.

Proovides mitut erinevat ametit, jõudsin ikka otsaga mööbli juurde. Kuna tädil oli toatais vanaaegset mööblit, sealhulgas ka 18. sajandist pärinev perekonnareliikviast diivani ja tugitoolide komplekt, mis oli kunagi vanaisa poolt restaureeritud ja mis vajas taas tegemist, otsustasin selle omal käel korda teha. Koduse mööbli taastamisel leidsin mitmeid ettevõtteid ja inimesi, kes sellega tegelesid, ja sealt hakkaski kõik lumepallina veerema.

Paljud meistrid ei tahtnud alguses aidata, materjale müüa ja näidata elementaarseid töövõtteid. Ütlesid, et meilt ei saa midagi. Üks oli nõus materjale müüma ja tema juurde ma sain ka praktikale. Esimesed sadulsepatööd tegingi Tallinnas kogenud sadulsepa Allan Kirspuu juhendamisel. Tema juures restaureerisin Vene kultuurikeskuse toole ja rõdupiirdeid. Sain talle oma tootmiskogemusega kasulik olla, sest tööde hulk Vene kultuurikeskuses oli suur. Samas sain tema juures vajalikku praktikat.

Paljud töövõtted olen õpinud raamatute abil, aga raamatu järgi ei saa teada, kui tugevasti sõlmesid teha, kante täis toppida nii, et need ka kestaksid.

Perekonnareliikviast 18. sajandi tool on tänaseks vaja uuesti teha, kuna ei olnud nii hästi tehtud. See oli tõendus, et raamatu järgi ikka ei saa, vaja on ka praktikat. Palju näeb ära, mis eelmine meister teinud on, aga alati ei ole see hästi tehtud. Vaatan, kas sealt õppida või teha teistmoodi. Vahel saab eelmistelt meistritelt nippe, aga olen ise ka uusi nippe leiutanud.

Millal, kus ja kuidas ettevõtlusega alustasite? Kui kaua see on eksisteerinud ja millised on tulevikuplaanid?

Alustasin Vigurtigu OÜ-ga juunis 2009. Esimeseks asukohaks oli garaažiboks Rapla Maxima lähistel. Panin sildi garaaži katusele ja vaatasin, kui palju inimestel selle vastu huvi on ja kuidas minema hakkab. Algus oli vaikne, kuid sügiseks oli selge, et huvi selle töö vastu on olemas, kuid vajalike vahendite puudumise tõttu ei saanud klientidele vastu tulla. Tuli vastu võtta otsus, kas jätta asi pooleli või soetada uued seadmed.

Kuna endal finantseerimisvõimalus puudus, otsustasin teha äriplaani koos alustava ettevõtte toetuse taotlusega. Pärast toetuse saamist hakkaski ülesmäge minema ja tänaseks olen neli aastat tegutsenud.

Milliseid iseloomuomadusi on mööbli restaureerimiseks vaja? Tegemist on ju täpse ja aeganõudva tööga, mida ei saa uisapäisa teha.

Töö nõuab korrektsust ja kannatlikkust. Samuti peab kursis olema mööbli ajaloo ja stiilidega. Kohe sain aru, et pean erinevate stiilidega kursis olema ja milline kangamuster ja materjalid millega koos käivad. Kliendid on väga teadlikud, oskavad vana mööblit hinnata ja teavad, mida nad tahavad. (Erinevalt paljudest teistest sadulseppadest, jagab Ants Herodes oma teadmisi meelsasti ka teistele – toim.) Minu juures käib palju sadulsepa eriala praktikante, kellele hea meelega teadmisi jaganud olen. On inimesi, kes võtavad seda asja tõsiselt, on neid, kes ei võta. Mõnel praktikandil tuleb eriti lihtsalt välja, mõnda peab kauem õpetama, mõni on lihtsalt laisk.

Kuidas käsitööl põhinev ettevõtlus ära tasub?

Pikkade tööpäevadega. Va-

Ants Herodesel käes olev sadulanöör oli traditsioonilise polstri juures vajalik.

Fotod: HALDI ELLAM

18. sajandist pärinev tool, millest kõik alguse sai! Nüüd on see tagasi renoveerimisel, sest algaja kogemustest jäi tol korral puudu.

hel peab suutma teha mitut tööd korraga, et töötegmine seisma ei jääks, kui juhtub, et materjal saab otsa või tuleb mingi „üllatus“ töö käigus. Näiteks vana mööblit lahti võttes selgub, et olukord on oodatust hullem ja terve karkass tuleb detailideni lahti võtta ja uuesti liimida. Sel ajal, kuni see kuivab, tuleb midagi muud teha, et aega paremini ära kasutada.

Mööbli taastamise hind kujuneb tavaliselt kvaliteetsetest materjalidest ja tööle kulunud ajast.

Ühe tugitooli restaureerimiseks kulub 4-5 päeva, aga diivanile 2 nädalat.

Ei tasu loota, et oma ettevõtte juba poole aastaga kasumit tootma hakkab. Tuleb kauem kannatlik olla ja esimeste raskuste tekkimisel mitte käega lüüa.

Foto: ANTS HERODES

Vigurtigus renoveeritud vanaaegne tool on saanud värsket traditsioonilise vedrude, meriheina ja kotiriidega polsterduse.

Milliseid eeliseid annab koostöö teiste firmadega?

Kindlasti annab see juurde lõpptulemusele, kui vasta-tööloiguga tegeleb sellele spetsialiseerunud inimene. Näiteks vana mööbli puhul, kui puitdetailid on väga halvas seisukorras, tuleks need viia puidutöökotta restaureerimisele. Kui tooli jalad või tapid on ikka korralikult taastatud ja viimistletud lakiga, mis ei

ole liiga matt ega läigi nagu uuel poemööblil, on lõpptulemust ilus vaadata ja kindel sellel istuda.

Väikeettevõtetele on koostöö kasulik, kuna siis saab igaüks oma valdkonnale spetsialiseeruda – nii oskuste kui ka töövahendite soetamise osas. Kõiki puidutöid ei saa siin töökojas teha, puhaste kangaste vahel ei saa tolmutada ja lihvida. (Vigurtigu teeb koostööd Raikküla vallas Tamme külas asuva Redintegro mööbli restaureerimise ettevõttega, kes teeb peamiselt puidutöid – toim.)

Millised on peamised töövõtted ja abivahendid?

Traditsioonilise polstri juures on oluline üks pisike kõver nõel, millega teha peitepistet. Tavaliselt ei ole traditsioonilise polstri juures vaja õmb-lusmasinat. Nõukogudeaegse ja tänapäevase mööbli ning autoistmete renoveerimisel läheb tööstuslikku õmb-lusmasinat väga vaja. Tänapäeva polstri juures on oluline teha korrektsed lõiked ja need omavahel kokku õmmelda. Lõike saab võtta ka vana kanga järgi. Klambripüstol ja kompressor oli üks esimesi masinaid, mille soetasin. Neile järgnesid tööstuslikud õmb-lusmasinad.

Kust materjali soetate, milliseid materjale ja viimistlusvahendeid kasutate?

Materjale soetan maaletoojatelt, on selleks siis polsterdusmaterjalid, kangad või nahad. Traditsioonilise polstri juures kasutan sadulavööd, püstvedrusid, kotiriet, meriheina ja naturaalselt vatiini. Tänapäeval ei tohiks mööbli katterieie olla liiga villane, natuke sünteetikat peab olema, et kangas kauem vastu peaks.

Millised materjalid on olulised? Kuidas tunnete vana mööbli puhul ära, millest see tehtud on, milline on selle konstruktsioon, mis vahenditega viimistletud jne?

Kõik materjalid on olulised. Vanaaegsel mööblil on ühesugune sisu ja polstri ehitus on sama, lihtsalt polstri kuju erineb.

Millised asjaolud teie tegevust peamiselt mõjutavad? Praegu on näiteks vanade esemete taastamine väga populaarne ja uue mööbli kvaliteet jätab tihtipeale soovida. Kas see töötab teie kasuks või vastu?

Kõige enam mõjutab minu tegevust minu enda töö kvaliteet. Annan endast alati maksimumi ja tänu sellele leiavad mind üha uued inimesed ning on tekkinud ka püsikliendid, kes leiavad alati midagi huvitavat, mida restaureerida.

Välismõjudest rääkides,

Igaüks ei taha osta mööblit, mis vaid paar aastat vastu peab. Seda mööblit ei restaureeri, ta lihtsalt laguneb laiali.

taaskasutus läheb aina rohkem moodi. Igaüks ei taha osta mööblit, mis vaid paar aastat vastu peab. Seda mööblit ei restaureeri, ta lihtsalt laguneb laiali.

Tarbimisühiskond hakkab välja surema, selle märke on märgata. Praegu on näiteks hinnas varasem nõukogudeaegne 60-70ndate aastate mööbel. Isegi uut mööblit toodetakse praegu nende eeskujul.

Mööbli ostmisel tuleks vaadata, et see oleks täispuidust või vineerist, mitte laastuplaadist. Diivanite puhul jälgida, mis tihedusega on poroloon, mis materjale kasutatud. Kõige odavamast materjalist tehtud tooted muutuvad kiiresti koledaks.

Mis on olnud kõige aeganõudvam ja keerulisem töö, millega olete kokku puutunud?

Midagi konkreetset meelde ei tulegi, iga vanaaegse mööbli restaureerimine võtab kaua aega.

Alguses tundus keeruline nõopidega tugitool. 6-7 nõopi,

mille vahele on vaja ilusaid volte, mis peavad ilusa mustri moodustama, ja et oleks korrektne tooli või diivani leen.

Midagi üllatuslikku pole diivanipolsterduse vahelt välja tulnud?

Eestiaegseid münte. Mee-nub, et ühel Soomest toodud 18. sajandi mööblil avastasime kliendiga suitsupakke, mille peale oli meister kirjutanud, millal mööbel toodetud oli. Meistri kiri pärines 1716. aastast.

Milliseid vigu on mööbli restaureerimisel tehtud?

Sõlmed vedrude sidumisel on liiga õrnalt kokku tõmmatud, istmetes lähevad need pingule ja nõõrid on siis lõdvad. Kasutatud on ka valesid materjale. Vene ajal, kui muud materjali polnud, pandi polstri asemel vedrudele läbiõmblemata vatitekid. Vahel on peitepiste õmblused tehtud liiga pikkade pistetega, nii et näpud mahuvad vahele, vahel on ilunöör liiga hõredalt külge õmmeldud.

Millist mööblit on mõttekas taastada ja millist mitte? Kelle tehtud on see mööbel, mida restaureerite? Kas mööblis on märgata ka selle valmistaja eripärasusi? Kui palju on kodukäsitööd ja tehaste toodangut?

Taastada on kindlasti mõttekas täispuidust mööblit ja kindlasti ka selliseid mööbliesemeid, millel on sentimentaalne väärtus. Viimasel ajal taastatakse väga palju nõukaaegseid lihtsaid diivaneid ja tugitoole. Minu juurest on läbi käinud mööblit 18. sajandist kuni tänapäevani.

Tehaste toodangut on ikka rohkem läbi käinud, kuid vahel satub ka ilusat käsitööd. Millist mööblit kõige rohkem taastanud olen? 1920ndate aastate tigudiivaneid, üksikuid tugitoole.

Olen teinud diivani ka Eesti Vabaõhumuuseumisse, restaureerinud mitme mõisa, Önnepalee ja Vene kultuurikeskuse mööblit jne.

Kes või mis on mööbli suurimad vaenlased? Millised tegevused/tingimused mööblit rikuvad? Mida peaks silmas pidama, et taastatud või taastamist vajav mööbel hästi vastu peaks?

Niiskus, koid, putukad; lohakas ümberkäimine, väike-sed lapsed, kes diivanit hüppavad, hoolimatu käitumine, valede töövtete kasutamine, suurte naelte sisselöömine, et mööbel koos püsiks, aga mis tegelikult lõhub seda.

Tegelikult tuleks vana mööbel esmalt kummihaamriga koputades korralikult lahti võtta ja liimist ära puhastada ja uuesti kokku liimida.

Vana mööbel saab Redintegro meistrite käte vahel uue elu

Haldi Ellam

„Panin naljaga pooleks ajalehte kuulutuse, et peenema puidutöö tegija tahaks tööd teha. Ainuke, kes mulle helistas, oli härra Evald Langebraun. Ta kutsus mind enda Saksi mõisasse mööblit restaureerima. See oli umbes 16 aastat tagasi,“ rääkis Jaanis Ermann Käsitöölasele, kuidas ta mööbli restaureerimiseni jõudis.

Alguses tegeles Pärnu kutsekeskkoolis puutööd õppinud Jaanis Raplas tegutsenud firmas Arbul puidust mänguasjade valmistamisega. Vahepeal kutsuti Jaanis sõjaväkke ja sealt naastes firmat enam polnud. Edasine elutee viis ta mööbli restaureerimiseni.

Jaanise sõnul oli väljakutse põnev ja samas hirmuäratav, sest ta ei teadnud mööbli restaureerimisest midagi. „Käisin teiste meistrite juures ideid küsimas, aga kõik vaikisid, nagu oleks see mingi varjatud saladus,“ lisas ta. „Restaureerimist õppisingi ma tööd tehes ja Evaldi juhendamisel, kes ise ei ole restau-raator, vaid antiigikaupmees, ning ta rääkis ainult oma nägemusest, milline peab asi välja nägema,“ rääkis Jaanis.

Ulmeline uus ja hingestatud vana

2007. aastal alustas Jaanis koos Ranno Maasinguga omal käel mööbli restaureerimist, asutades firma Redintegro, mille nimi tähendab ladina keeles taastama, uuendama. Tulevikus on ettevõtjail plaanis Kabala mõisa karjalaudas luua töökoja kõrvale käsitöö töökoda, kus kooli-õpilased ja teised huvilised saaksid oma kätt proovida kas kaasatoodud vana eset taastades või kohapeal midagi valmistades.

Mööbli restaureerimise juures peab Jaanis kõige vajalikumaks omaduseks kannatlikkust. Vajalik on ka nägemus, milline lõpptulemus olema peab. „Näiteks tooli korda tegemine võib võtta sama palju aega kui ühe kummuti korda tegemine, kuna tappliideseid on palju ja tool koosneb väga paljudest detailidest,“ andis ta mõista.

Vanad mööbliesemed Jaa-

Foto: HALDI ELLAM

Kabala mõisa kunagises karjalaudas Tamme külas askeldavad vanamööbli kallal kaks tegusat noormeest Jaanis Ermann (paremal) ja Ranno Maasing. Nende firma Redintegro tegeleb nii vana mööbli restaureerimise kui ka disainerite tellimusel uue mööbli valmistamisega.

nise sõnul nii keerulised ei ole olnud, et nendega ei oleks hakkama saanud.

„Ei ole sellist asja ette tulnud, millega ma pole hakkama saanud, aga keerulised asjad ongi huvitavad ja neid on rööm teha,“ rääkis ta. „Keerulised tööd on pigem uue mööbli valmistamise juures. Sisekujundajate poolt ette sõodetud tööd on vahel päris ulmelised.“

Viimasel ajal tellitaksegi firmalt rohkem uut mööblit. Näiteks on Redintegros tehtud sisekujundaja Ville Lausmäe tellitud erimööblit. „Oleme palju teinud eritellimusi eraisikutele ja on väga palju kohvikute sisustust,“ kõneles Jaanis. „Palju meie kätetööd näeb Tallinnas erinevates Reval Café kohvikutes. Oleme teinud sisustust baarile Drink Tallinna vanalinnas ning erinevatele õllepoodidele ja kontoritele.“

Kuigi uue mööbli valmistamine annab ettevõtjatele olulist tulu, kuulub meistrite süda siiski üllatusrikkamale vanamööblile.

Välismaale eesti mööblit müüa ei raatsi

„Töö on pakkunud palju üllatusi,“ nentis Jaanis. „Meil on olemas oma knopkakogu, mis on vana mööbli küljest leitud. Oleme leidnud veel kuldsõrmuseid, ühe kapi sokliliistu taha oli peidetud tsaariaegseid rublasid ja neid oli palju - selle eest oleks võinud omal ajal osta talukoha. Veel leidsime KGB nui do-kumendid, püssi padruneid, vanu fotosid,“ andis ta mõista ajaloolistest leidudest, mida vanamööbel endas peidab.

„Enamik vanast mööblit on väga hästi tehtud ja meist-

rid on olnud head. Nendes on palju hinge ja nad on tõesti kestvad, kui nendega ilusti ümber käia,“ arvas Jaanis.

Redintegro töökojas ringi jalutades hakkab silma hulgaliselt erinevat vanamööblit kolossaalsetest kappidest kohviveskiteni. Jaanise sõnul on nad ka ise palju vanamööblit kokku ostnud plaaniga seda tulevikus restaureerida, kuid esialgu püüavad nad seda lihtsalt hoida ja säilitada.

Välismaale nad Eesti mööblit aga müüa ei raatsi: „Palju on küll vana mööbli soovijaid Soomest ja mujalt, aga ei raatsi vana eesti mööblit mujale maale müüa,“ oli Jaanis resoluutne.

Vana puit on väärtuslik

Materjalidest rääkides on meistrid alles jättnud vana ja lagunenu mööbli detaile, vanu põrandalaudu ja laetala-sid, mida sama ajastu mööbli taastamisel ära kasutada.

„Üldiselt üritan vana mööbli puhul, kui on vaja asendada mingi detail, kasutada ka sama ajastu materjali,“ rääkis Jaanis, lisades, et puidutöömees peab hästi tundma ka erinevaid puiduliike. „Antiikmööbli restaureerimise puhul on oluline, et sa tunned ära, mis ajastust ja mis stiili see on ning pead tundma kindlasti ka puidu erinevaid liike.“

Ka viimistlusvahendite osas ollakse kvaliteedi osas nõudlikud. „Viimistlusvahendeid ostan väga paljudest kauplustest ja ise olemine teinud peitsi, mida olemine keetnud kuuseokastest muruni. Kasutame ka mesilasvaha, mida lisame poevahale juurde, kuna poevahal on

väike vahasisaldus,“ rääkis Jaanis. „Vana mööbli puhul on oluline teada, millega ta on viimistletud, et teaks, millega pärast restaureerimist seda viimistleda, kuna paljud tänapäevased ja vanad viimistlusvahendid ei pruugi kokku sobida.“

Mööblit on tema sõnul mõttekas taastada eelkõige oma sisetunde järgi ja loomulikult ka asja väärtuse järgi. See väärtus ei pruugi alati olla rahaline. „Kui tahad endale koju tuua vanaema laua, siis ei ole tähtis, kas ta on 1800. aastal või 1930. aastal tehtud,“ leidis Jaanis.

Väikestele ettevõtetele on koostöö tähtis

„Kui on vaja teha katteridega kaetud mööblit, mida mingil ajal tegime ka ise, siis nüüd teeme meie korda puiduosa ja polsterduse suuname edasi korralikule sadulsepale Vigurtigu OÜ-le. Teeme koostööd ka Puraviku Sepikoja meestega, sest vanadele kappidele on vaja uusi detaile, hingedest kuni aidalukkudeni välja,“ rääkis Jaanis.

„Uue mööbli puhul olemine palju koostööd teinud erinevate firmadega, kelle käest on vaja metall detaile, kelle käest kivi jne. Kogu jada peab töötama ideaalselt, siis saab ka kvaliteetse toodangu. Eestis on seda suhteliselt raske teostada, kuna olemine väike riik ja kõik materjalid pole alati kättesaadavad.“

Üldiselt leidis Jaanis, et käsitööl põhinev ettevõtte eriti ära ei tasu, kuid sellega saab leiva lauale. „Aga ma arvan, et need õiged ajad tulevad jälle uuesti,“ on ta tuleviku suhtes optimistlik.

Õpetus

Tooli restaureerimine

Haldi Ellam

Vigurtigus sai ette võetud 1950ndatest pärineva funkstiilis tooli renoveerimine. Selline vineerist põhja ja kunstnahast istmekattega tavapärane tool on Ants Herodese sõnul praegusel ajal vägagi hinnas ning maksab vanakraamiturgudel 50-60 € ringis tükk.

Vaja läheb:

PVA või puiduliimi
Kattekanngast
Porolooni
Vatiini
Klambreid ja klambripüstolit
Karedat käsna
Sobivas toonis peitsi
Vajadusel spooni
Mööblivaha
Liivapaberit
Vaibanuga või kääre

Esimesena puhasta tool suuremast mustusest.

Kummihaamriga koputades võta tool detailideks.

Eemalda detailidelt vana liim ja muu kogunenud mustus. Liimi saab kõige paremini ära kraapida kuumaõhupuhuriga sulatamise järel.

Liimi tool PVA või puiduliimiga uuesti kokku ja pane pitskrude vahele ning jäta kuivama 12 tunniks. Võib liimida ka õhtul ja hommikul

edasi tegutseda.

Tooli põhja tegemiseks eemalda vana kate.

Lõika toolipõhja järgi tükk 2 sentimeetri paksust porolooni ning liimi see spreiliimiga toolipõhja külge. Lõika toolipõhja igast küljest 3 cm pikem tükk vatiini (1,5 cm). Lõika toolipõhjust 3-4 cm suurem tükk kattekanngast.

Aseta vatiin ja kattekanngas porolooniga kaetud toolipõhja peale ja fikseeri kanngas tooli põhjale klambripüstoliga neljast kohast kinni. Hargnemise vältimiseks äärستا kanga äär äärستماسیناگا või keera kahekorra, et kanngas hargnema ei hakkaks ja kanga karvane äär välja ei paistaks. (Vaata pildilt)

Kanga fikseerimisel jälgi, et kanngas oleks ühtlaselt pingul ning lõim jookseks otse. Samuti jälgi, et muustrilise kanga puhul põhiornamendid jääksid keskele, tervikuks, mitte ei oleks ääre all peidus või poolikud.

Järgmisena klammerda kinni toolipõhja ümarad nurgad. Klammerda alati kahe klambri keskelt ning jälgi, et kanngas oleks endiselt ühtlaselt pingul. Nurkade tegemisel püüa kanngas sättida korrapärastesse voltidesse. Kõrgematel istmetel tuleb nurgad õmmelda peitepistega.

Peitepistega tegemine sobibki ainulaadsele mööblile, sest lõiget ei ole vaja ning töö tegemise käigus saab kanga sobivust korrigeerida. Nurga võib masinaga õmmelda mass-tootmises.

Kui toolipõhi on valmis, proovi seda toolile.

Järgmisena asu tooliraami kallale. Lihvi kareda käsnaaga puitdetailid üle. Soovi korral võib aukude täitmiseks kasutada puidupahtlit.

Võimalusel ja soovi korral asenda kadunud spoon samades mõõtudes uuega. Kui sama paksu spooni ei ole, võib mitu kihti spooni omavahel kokku liimida. Lase samuti mõni tund pitskrude vahel kuivada.

Pärast kuivamist lõika üleliigne spoon ära ja lihvi varasema äärega sarnaseks.

Kui tooliraam on puhastatud ja korrastatud, võib selle sarnases toonis peitsiga üle töödelda. Peitsimisel on soovitatav kasutada kummikindaid, et käsi mitte ära määrada.

Lase peitsil kuivada (vesipeits vajab kuivamiseks rohkem aega kui nitropeits). Seejärel vahata tool mööblivahaga üle, lase kuivada, poleeri ja vahata uuesti.

Paigalda polsterdatud toolipõhi ja tool ongi valmis!

Tüüpiline 50ndatest aastatest pärinev funkstiilis tool enne restaureerimist.

Tool tuleb kummihaamriga koputades lahti võtta ja kuivatud liimist puhastada.

Kuivanud liimi eemaldamine on mööbli renoveerimisel üks olulisemaid ülesandeid.

Puuduoleva spooni asemele on liimitud uus ning lihvitud jala kujule vastavaks.

Uus poroloon ja vatiin tooli põhjale.

Toolipõhja tarvis kanga lõikamine.

Katteriie tuleb enne klammerdamist kahekorra keerata, et narmendav serv näha ei jääks.

Katteriie on toolipõhja neljast kohast fikseeritud. Tool on toodetud 19. oktoobril 1954 kombinaadis ehk siis renoveerimise hetkel 59aastane!

Toolipõhi on valmis.

Tool on saanud uue põhja, uuesti liimitud ning liimi kuivamiseks ja kinnitumiseks pitskrude vahele kinnitatud.

Karen Klandorf: omaniku hoolivus on mälestise säilimise kõige olulisem lüli

Haldi Ellam

Muinsuskaitsealuste mälestiste säilimisel on kõige olulisem omaniku hooliv suhtumine, alles seejärel asjaolu, kas omanikul on selleks ka raha, rääkis muinsuskaitseameti Rapla maakonna vaneminspektor Karen Klandorf intervjuus Raplamaa Sõnumitele.

Mida peaks muinsuskaitsealuse hoone omanik hoone säilitamisel silmas pidama? Milline on nende olulisus objektide säilimisel ja tulevastele põlvedele säilitamisel?

Mälestise omanik on mälestise säilimise kõige olulisem lüli – omanikust sõltub kõige rohkem. Silmas pean just omaniku hoolivust ja suhtumist, alles seejärel tuleb asjaolu, kas omanikul on selleks rahalised võimalused.

Restaureerimise eritingimused on iga mälestise puhul erinevad. Kui on plaanis alustada korrastus- või taastamistöödega, koostatakse esimese asjana igale objektile personaalsed muinsuskaitse eritingimused. Eritingimuste koostamise käigus mõeldakse läbi põhikontseptsioon – soovitatav tulemus, määratletakse väärtuslikud detailid, mis peavad kindlasti säilima, ning antakse hinnangud kavandatavatele muudatustele.

Esimese asjana peakski mälestise omanik silmas pidama, et iga ulatuslikum muudatus vajab aega, uisapäisa tegutsema hakata ei saa.

Mulle väga meeldib, kuidas Kuusiku Altveski vesiveski omanik hiljuti ütles, et ta tegeleb praegu päevade viisi mõtlemisega, kustkaudu on võimalik hoones edaspidi torustikke vedada.

Ta ei ole veel projekteerimisega algust teinud, ta alles tutvub oma hoone iga nurgatagusega üksikhaaval. Esimese asjana on vaja vana hoonega tuttavaks saada enne kui midagi lõhkuma või muutama hakata. Mis ei tähenda muidugi seda, et jooksvad hooldustööd nii kaua tegemata peaks jääma.

Omanik peab arvestama sellega, et tema kohustus on tagada mälestise säilimine ning kõik hooldus- ja remonditööd, mis on vajalikud mälestise säilimise tagamiseks, tuleb ära teha.

Kuidas muinsuskaitse all olevate objektide omanikud üldiselt käituvad? Kui palju on nendega probleeme, arusaamatusi ja muid negatiivseid kogemusi?

Erinevalt avalikust arvamusel pean ütlema, et enamiku omanikega on muinsuskaitseametil head suhted. Minu kokkupuuted omanikega on üldjuhul väga meeldivad. Arusaamatusi ja probleeme esineb, kuid ka need on üldjuhul ületatavad. Loomulikult eksisteerib ka kindel seltskond omanikke, kes ei taha muinsuskaitseametist midagi kuulda, ja pörutavad vihaselt vastu igasuguse kontakti otsingu või küsimuse peale.

Kui palju on mõisaomanike seas välismaalasi, hooletuid äritegelasi, entusiaste jne?

Ma ei oska muudmoodi vastata, kui et kõiki on. On välismaalasi, kuid see pole mingi näitaja – välismaalastest omanike puhul ei saa teha üldistavaid järeldusi. On hooletuid äritegelasi, kelle jaoks mälestis on ainult äriprojekt ja kui parasjagu pole rahaliselt tasuv asjaga tegeleda või pole just ülearust kergelt teenitud raha, mida ühte mõisa matta, siis ei tehta ka hädavajalikke hooldus-ega avariitöid. Ja on ka entusiaste, kes saavad vajalikud asjad tehtud ilma rahakotti puuga seljas tassimata.

Millised muinsuskaitse all asuvad hooned on kõige kehvas seisus?

Kõige halvemas seisukorras on mõisate abihooned, millel täna ei ole otstarvet ning millel puudub hooliv omanik. Kõrvalhooneid peetakse sageli teisejärguliseks ning ebaoluliseks, kuid tegelikkuses on nad terviklikult säilinud mõisaansamblite oluline osa, nii ansambli planeeringu mõttes kui ka sihtotstarbe pärast. Mõis ilma aida, viinavabriku, valitsejamaja ja lautade-tallideta ei ole mõis.

On mitmeid väga väärtuslikke kõrvalhooneid, mis annavad ettekujutuse mõisa-aegsetest tootmisprotsessidest jm. Üldjuhul viinavabrikuid osatakse hinnata, sest nad on huvitava arhitektuuriga ning paiknevad kaunites kohtades – jõgede või tiikide ääres. Samas on paljudki viinavabrikud väga halvas seisukorras (mitmed varemetes), sest nad on üldjuhul väga suured hooned, mille korrashoidmine on hooldusmahukas.

Paljude väga halvas või avariilises seisukorras olevate hoonete puhul pean ma esimeseks hädade põhjuseks

Rapla maakonna vaneminspektor Karen Klandorf.

Foto: SIIM SOLMAN

Muinsuskaitsealused objektid Raplamaal

Kinnismälestised	638
- sh arheoloogiamälestised (kalmed, lohukivid, ohvrikivid)	345
- sh ehitismälestised (hooned, piirdemüürid, pargid)	243
Vallasmälestised (kunstimälestised)	434
Kokku	1072

jooksva hoolduse puudumist. Paljud avariid saavad alguse väikestest asjadest – esialgu tekib väike läbijooksukoht katusesse, mida ära ei parandata, ning seejärel kahjustus laieneb ning tekib avariiline olukord, millest enam jõud üle ei käi. Palju lihtsam on katust püsti hoida ja avariid ennetada kui hakata pärast varingut tagajärgi likvideerima.

Milleks võiks mõisaid kasutada? Paljud on olnud kasutuses ühiskondlike hoonetena, aga riik on ehitanud uued, nüüdisaegsemad hooned asemele (Maidla, Raikküla) ja jätnud mõisa-hooned lagunema.

Kasutus saab mõisate puhul

olla erinev. Ühiskondlike hoonete väljakolimine mõisatest on minu hinnangul taunitav. Arvan seda põhjusel, et meil ei jätku kõigile mõisatele võimekaid eraomanikke. Ja kui hoone jääb tühjaks, siis hävineb see kiiresti.

Kui riik müügil paisatud mälestistele uusi omanikke ei leia, siis kohustused säilivad ning kaasnevad ka pidevad rahalised väljaminekud. Toodud näide Maidla mõis sobib siinkohal väga hästi. Lastekodule on ehitatud uued hooned – lastekodu on mõisaga seotud kohustustest lahti saanud, kuid riigil on jätkuvad kohustused. Maidla mõisas on valve, millega kaasnevad kulud, jooksvad remonditööd

tuleb ikka ära teha, näiteks katuse parandamine, torude parandamine, kui midagi lekkima hakkab, ümbruse hooldamine jne.

Tühjana seisvate hoonete puhul on üldjuhul ka sagedasti vaja uuesti avasid sulgeda – vandaalid ja uudishimulikud külastajad ronivad alatihti akendest-ustest sisse.

Isiklikult olen seisukohal, et Maidla mõisa peahoone oleks saanud edukalt lastekodule sobilikuks kohandada. Seda enam, et projektid olid juba mõni aasta tagasi tehtud ja mõisakoolide programmist oleks saanud ka rahalist toetust taotleda.

Kui palju peaksid mõisad olema huvilistele avatud, kui nad on ikkagi eraomanduses?

Eraomanduses olevad mõisad on väga erinevad oma kasutuse mõttes. Kui inimene ise mõisas elab, siis on elementaarne, et avalik kasutus ja huvilistele kättesaadavus on põhjendatult piiratud. Omaniku soovidega peab arvestama. Enamiku omanike puhul aga kehtib reegel, et kui viisakalt küsitakse ja eelnevalt kokku lepitakse, siis ollakse nõus seda külastajatele näitama.

Millist lahendust näeksid sa paljude Eestis olevate väärtuslike objektide säilimise võimaldamiseks? Milline peaks olema nende tulevik?

Säilimise võtmeküsimus on teadlikkuse kasv, seetõttu oleme ka palju tähelepanu pööranud infovoldikute ja trükitise väljaandmisele ning nõustamisele ja koolitamisele. Muinsuskaitseameti kodulehe kaudu on kättesaadavad head abimaterjalid projekteerijatele jt. Järjest enam tähelepanu on hakatud pöörama järeltulevale põlvkonnale – muinsuskaitseamet soosib mälestiste hooldamist talgute ning lastelaagrite abiga, et seeläbi toimuks ka kasvatustlik tegevus.

Teine märksõna minu jaoks on see, et me peame suutma näha kaks-ühes lahendusi. See puudutab nii struktuurifondide rahalisi toetusi kui ka riigi kinnisvarapoliitikat. Selle asemel, et ehitada maapiirkondadesse uusi külakeskusi, uusi perearstikeskusi jne, tuleb kasutusele võtta tühjalt seisvaid hooned ja selleks otsustab kohandada mälestisi. Külakeskuste ehitamise buum on tõenäoliselt eelmise rahastusperioodi lõppemisega selja taha jäänud, kuid tulemas on uued. Maapiirkondades ja ka väikestes linnades on palju kasutusetu olevaid hooned, millele tuleks rakendus leida,

mitte vanu hooned tühjaks kolida ja uusi asemele ehitada.

Millised on võimalused muinsuskaitseametilt toetust küsida? Kui palju saab muinsuskaitse inimesi aidata?

Mälestise omanikel on võimalus muinsuskaitseametilt toetust küsida, kuid eelarvelised võimalused on vajadustest oluliselt väiksemad. Ameti rahalised toetused lähevad üldjuhul katuste parandamiseks ja otseselt sellisteks töödeks, mis on hädavajalikud mälestise säilimise tagamiseks.

Millised on maakonna kõige värskemad ja väärtuslikumad „leiud“?

Vastus oleneb leiu definitsioonist. Esimesena tulevad mulle pähe Juuru pastoraadi tapeedid, kuid väiksemaid ja väga huvitavaid leide ilmneb töö käigus igal sammul. Näiteks Seli mõisa teenijate-majana kaitse all olevas hoones, mis tegelikult on mõisa pesuköök, ilmnesid pöranda avamise käigus kunagised veekanaliid ja pesurennid. Selles hoones käivad hetkel Seli tervisekeskuse ravila ruumide ehitustööd.

Üldjuhul on vanade hoonetega ja vanade asjadega üldse nii, et väiksemaid ja suuremaid leide ja üllatusi ilmneb tööde käigus alati. Toon näiteks veel Raikküla mõisa ait-kuivati, kus katusetööde käigus leiti aida pööningult üles mõisa peahoone peauks ning koristustööde käigus leiti salvede tähistamise plaadid ja veel mitmeid detaile. Hooliv omanik peab väga väärtuslikuks iga originaaldetaili, mille olemasolust kuni leidmiseni teadlikud ei olnud.

Mis on Rapla maakonnas sellist, mida mujal Eestis ei ole?

Esimesena meenuvad Lohu mõisa peahoone seinamaalid (G. Welté, 1791), mis on kahtlemata rariteetsed. Welté maalid kaunistasid ka Põltsamaa lossi, kuid teatavasti ei ole Põltsamaa lossi interjöörid säilinud. Unikaalne on Lohu mõisa maalide puhul ka asjaolu, et maalid on identifitseeritud autori signatuuri ja daatumiga.

Raplamaal on Rapla kirik, mis on ainus kahe torniga maakirik (kahe torniga on veel vaid Tallinnas Kaarli kirik). Unikaalne mälestis on meil kindlasti Konuvere sild.

Haruldasi objekte on meie maakonna mälestiste hulgas veel mitmeid, eelpool nimeetatud on need, mis esimesena meenusid.

Rapla keskraamatukogu tähistas oma juubelit menuka etendusega "Kaheksa armastavat naist". Pildil on aktsioonis tädi Augustine (Aili Erm) ja vanaema (Kaja Tammar).

Foto: JAAK KADARIK

Keskraamatukogu tähistas juubelit etendusega

Inge Põlma

Rapla keskraamatukogu tähistas eelmisel nädalal 110. sünnipäeva. Sel puhul oli Purku harrastusnäitlejate juhendaja Arvo Treimaa võtnud lavastada prantslase Robert Thomas' elegantse krimikomöödia „Kaheksa armastavat naist“.

Raamatukogu näitetrupp tegi oma debüüdi teisipäeval, kui keskraamatukogu sünnipäevale olid kutsutud raamatukogu koostööpartnerid. Reedel said etendusest osa juba kõik huvilised.

Etendus tekitas elevust ja pakkus publikule meeldiva üllatuse. Lavastaja oli rollid jaganud oskuslikult, lavastus ise oli maitsekas ning veenvalt esitatud.

Kusagilt ei paistnud välja, et tegemist pole kogenud harrastusnäitlejatega. Pigem paistis silma, millise mõnuga lausuti näiteks neid repliike, kus juttu raamatutest, lugemisest või maja remondivajadusest.

Lisaks oma naistele (Õie Paaslepp, Kaja Tammar, Küllike Leinpere, Urve Elandi, Katrin Grichin, Kristel Murel) tegid etenduses kaasa Aili Erm Kodila raamatukogust ja Helle Kruus.

Pärast etendust pakuti publikule slaidikava raamatukogu ajaloost Raplas. Prae-

gust juubelit arvestatakse 1903. aastast, kui Raplas avati karskuskuratooriumi teemajas (praegune postkontor) raamatukogu-lugemistuba. Postkontori-kultuurikeskuse majas asus raamatukogu kuni 1974. aastani.

Oma praeguses asukohas on keskraamatukogu olnud 1996. aastast.

Õhtu piduliku osa kulminatsioonis tänati raamatukogu töötajaid. Kultuuriministri tänukirja pälvis pikaajalise töö eest teenindusosakonna juhataja Kaja Tammar. Rapla vallavanem Ilvi Pere andis valla tänukirja üle pearaamatukoguhoidja Katrin Niklusele, komplekteerimisosakonna raamatukoguhoidjale Kaja Kivisaarele, majandusjuhataja Väino Pärnojale ja koos suure orhideega juhataja Õie Paaslepale.

Maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna juhataja Tiit Raav andis maavanema tänukirja raamatukogu edukalt esindanud mälumängunaiskonna liikmetele Tiina Talvetile, Taimi Jürgensile ja Mariina Madissonile (Lelle raamatukogust) ning koduloolise tegevuse eest bibliograaf Urve Ellandile.

Raamatukogu tervitasid juubeli puhul nõukogu liikmed eesotsas nõukogu esimehe Väino Sassiga, naabrid täiskasvanute gümnaasiumist, keda esindasid direktor Valmar Ideon ja Kristi Luik, ning raamatukoguga aktiivselt koostööd tegevate valla lasteaedade ja koolide juhid.

Õhtu jätkus vabas õhkkonnas sünnipäevatorti süües.

Irooniat, glamuuri ja tõsidust

Valter Uusberg

Raplamaa kaasaegse kunsti keskus käivitas uue hooaja suurema ülevaatenäitusega „Üle põlve“. See on jätk samanimelisele näitusele 10 aastat tagasi raamatukogu galeriis.

Niisiis, „Üle põlve II“ – vanaisa Leopold Tederi (1913–1989) maalid, pastellid, eksliibrised, pojapoeg Markus Tõnissoni (1972) maalid ja tütrepoeg Jaanus Samma (1982) graafika ja fotod. Näituse ajendiks oli Leopold Tederi suvel möödunud 100. sünniaastapäev.

Keskuse galerii on võimas ruum, mis mängib näituse ülespanijatele tihti iseenesest kätte suurejoonelisi lahendusi. Seekordsel näitusel oli selleks galerii Tallinna maantee poolseid aknaid musta kilega kattev ja kogu ruumi läbiv mitme meetri kõrgune tume horisontaal, mille taustal ripusid teoseid kandvad heledad vertikaalid. Nagu meie ise tahtsi jäetud jäljed omatahtsi kulgeva aja taustal.

Samas asetus näitus ruumis leidlikult ja vaheldusrikkalt, pakkudes nii erinevate tööde koos toimumise mõju kui ka autoritega omaette olemist. Keskmes arusaadavalt härra Leopoldi molbert lõpetamata

Markus Tõnisson ja Jaanus Samma näituse avamisel.

Foto: JAAK KADARIK

autoportree (1981) ja eluliste rekvisiitidega, taustal tiheidalt riputatud valik tema lillepiltidest ja maastikest ajavahemikust 1950 - 80-ndate II pool. „Liiliad“, „Rukkililled“ (1950), maastikke Alu ja Otepää vaadetega, eripärasem „Tuisk“ (1985).

Autoritest ja töödest veidi lähemalt.

MARKUS TÕNISSON teenib igapäevaleiba kujundaja/arvutigraafikuna, maalimine on talle enda sõnutsi aja maha võtmise, meditatsiooni ja ehk omamoodi teraapiagi eest, et

„eemalduda ümbritsevast ja mast“. Samas, see „jama“ poetub vahel väga teravmeelselt mõnda tema töösse – „Tahaks nädalavahetuseks maale“ (2007) mõtlevad mehed Kuu peal, „Hr. President“ ja „Pr. President“ (2012) ilutsevad mulgi nukkudena pidulikult ölis maalitud suurtel tikutoosietikettidel, lokaalne Kihnu Virve („Virve“ 2013) hõljumas langevarjuga meedia globaalse taeva all.

Tartu kunstikooli kasvandikuna või natuurist tulenevalt harrastab kunstnik dekoratiivselt korrastatud maali nii

vormis - maastikud „Nimetu“ (1997), „Nimetu“ (2000), „Vaade Munamäe tornist“ (20??) – kui ka sisus (maali süžee edasiandmisel) – „Vanamees ja meri“ (2011) ja „Vaalapüüdjad“ (2011), „Sumo“ (2012). Samas püüab ta korrastatusest ka vabaneda – „Kübaramoor“ (2011) - või panna puhanguliselt kujunevad pinnad teenima maali teemat – „Pohmell“ (2013). Korduv teema, mis mitmelt maalilt vastu vaatab, näib olevat linnaüksindus - „Linnakoer“, „What now, little man?“, „Kiviaeg“ (kõik 2013) jt. Maaililise vormi,

Riho Sibul laulis oma vanas koolimajas

Vivika Veski

Purku huumori- ja kohtumisõhtute viies hooaeg Purku vanas koolimajas algas samas koolis õppinud Riho Sibula kontserdiga, mida oli kuulama tulnud ka muusiku kunagisi kooliõdesid ja -vendi.

Õhtuid korraldava MTÜ Purculi eestvedaja Ede Talistu ütles, et nad on aegade algusest saadik Riho Sibulat külla oodanud. Muusik ise tunnistas aga, et tema seda ei teadnud. Ta rääkis, et Ivo Linna oli kord talle öelnud, et käis tema vanas koolimajas, ja siis tegi seda Tõnis Mägi. „Kas oled ka käinud?“ olid nad talt küsinud. „Ei ole,“

Riho Sibul esitas mõtlikke, nukraid ja vahel ka lustakaid laule.

Foto: VIVIKA VESKI

oli Riho Sibul pidanud seni tunnistama.

Et Riho Sibul selles koolis õppinud on, selle võib avas-

tada igaüks, kes koolimaja külastab, sest seinale on üles

kujutatava süžee ja teemast tuleneva meeleolu koostoi-
melt võib õnnestunumaks ja
mõjuvamaks pidada maali
„Kahekesi“ (2013).

JAANUS SAMMA on nüü-
disaegse kunsti väljal juba
tähelepanu pälvinud (Köler
Prize 2013) noor kunstnik.
Siinsele näitusele loovutas ta
kaks graafilist lehte ja kolm
fotoinstallatsiooni – „Poiss
I“, „Poiss II“ ja „Tüdruk“
(kõik 2006), milles mustvalget
suureformaadilist fotomotii-
vi on täiendatud värvifoto
reaalsuse ja pildipinnale kin-
nitatud helkiva materjaliga.
Fotod on pretensioonitud -
lihtsalt laps basseini serval
põgusalt vett puudutamas.
Laste reaktsioone, ilmeid me
ei näe. Kunstnik on tõstnud
lisaefektidega vee köitvust,
mis ületab stseeni valitseva
neutraalsuse. Tulemuseks on
glamuurselt äraolev hetk,
väga tuttav tänapäevasele
keskkonnaga suhtlemisele.

Graafilistes lehtedes
„Louis“ (lito ja siiditrükk) ja
„Kriitiline“ (siiditrükk, mõ-
lemad 2008) on autor peenelt
irooniline. Ühel barokkisand,
teisel toreadoor on seotud
Lõunamere unelmaga – ülevus
magususega.

Mida tähistavad vanaisa
LEOPOLD TEDERI kunagised
tööd lastelaste tänaste kõrval?
Kas vaid ühe olude sunnil
mitte täielikult väljaõppinud
kunstniku maalijakirge, osa-
list vormikohmakust ja teda

ümbritsenud aega? On veel
midagi.

„Üle põlve II“ tõi veel korra
(esimest korda 2003) välja
ootamatu grupi Leopold Te-
deri sõja ja vägivalla aine-
lisi maale. Need on tehtud
60-ndate II poolel, rõõmsal
sulaajal. Tagaplaanil pimedu-
ses hõõgav valguskera, mis
ei valgusta ega heida varje,
esiplaanil vaid veritseva
kontuuriga antud tumedad
figuurid. „Sõjalaul“, „Rahu
maa peal ja inimestest...“,
„Viimne teekond“, „Siinpool
okastraati on elu“.

Mis pani 50nest meest neid
töid tegema? Need on tema
parimad maalid. Teema,
kujutatud süžeed ja valitud
maaliline vorm moodusta-
vad harvanähtava terviku
– kunstniku käsi on kirklik
ja kindel.

80-ndate lõpus, võimalik, et
käsikäes suurte muutustega
ühiskonnas, maalib ta süngelt
kirjeldavad „Küüditamise I“,
Küüditamise II“ ja teeb mitu
paljude figuuridega pastelljoo-
nistust, mis oma sümbolismis
mõjuvad universaalsete ja
ajaülestena.

Näituselt lahkumisel jääb
ikka miski kripeldama.
Pöördud tagasi, et veel korra
vaadata. Need on Leopold
Tederi kaks suurt portreed –
püüdlult teostatud malbe,
tark, vaimne „Niina“ (1947) ja
„Autoportree“ (1978) - selg sir-
ge, barett kuklas, pilk terav,
lips kui linnutiib. Võta või
jätta – midagi nendest on ajuti
ka lastelaste töodes.

pandud koolist võrsunud tun-
tud inimeste pildid, Riho Sibul
kesksel kohal.

Riho Sibul esitas mõtlikke,
nukraid ja vahel ka lustakaid
laule.

Mitmelgi puhul ütles Riho
Sibul, et laulab nüüd kellegi
luuletuse – oma sõbra Vladis-
lav Koržetsi, Hannes Varblase,
Ilmar Trulli.

Ta esitas ka Raikküläst pärit
kirjanduskriitiku ja luuletaja
Andres Langemetsa sõnade-
le kirjutatud laulu „Rauast
tee“. Ta rääkis, et Andres
Langemets andis talle selle
luuletuse aasta tagasi, öeldes:
„Sina sobid seda laulma küll,
lapsest saadik sama maastik
silme ees.“

Luuletus räägib vanast
kitsarööpmelisest raudteest,
mis sealkandis kulges. „Sinna
jaama me kunagi ei jõua /
kuhu kord pileti ostime /
seda raudteedki enam ei ole /
justkui taas vana vankritee,”
algab see.

Publik sai esitada Riho
Sibulale ka küsimusi. Küsiti
näiteks, miks tema laulab ees-
ti keeles, kui paljud eelistavad
inglise keelt.

„Võib-olla tahavad nad sel-
lega kuskile minna,” oletas
Riho Sibul. „Mina leian, et
tähtis on hoopis siin olla.“

„Oli siiralt liigutav õhtu,”
ütles Riho Sibul kontserdi
lõpul. „Tänan, et mind kutsu-
site! Kutsuge jälle!”

Purku rahval on külas käi-
nud humorist Priit Aimla ja
näitleja-ajakirjanik Jüri
Aarma, näitleja Egon Nu-
ter, Voldemar Kuslap, Tõnis
Mägi, kirjamees ja tõlkija
Mati Soomre, kunstnik Heiki
Ernits jpt.

Purculi korraldab nalja-
ja kohtumisõhtuid koostöös
Maalehega. Õhtute üks eest-
vedajaist, MTÜ Purculi liige
Heiki Maiberg on Maalehe
kauaaegne kujundaja, ka mit-
mel esinejal on olnud selle
lehega oma suhe.

Hingeaed

Noppeid Soome psühholoogiaajakirjast

Seekord on Hingeaed
noppinud teemasid
Soome psühholoogia-
ajakirjast Psykologia
2012-2013.

Kas vananedes mälu nõrgeneb?

Läänemaades arvatakse,
et mälu hakkab nõrgene-
ma alates kuuekümnendast
eluaastast. Kuidas on lugu
arengumaades? Ola Ster-
nängi juhitud uurimisrühm
võrdles vanu inimesi Rootsis
ja Bangladeshis. Selgus, et
vananedes nõrgeneb inimeste
mälu vaid läänemaades, mitte
arengumaades. Küll aga oli
Bangladeshis eakatel meestel
semantiline mälu parem kui
samaealistel naistel. Uurijad
seletavad erinevust sellega,
et meeste kirjaoskus on seal
kõrgemal järjel kui naistel.

Autismi esinemissagedusest

Mayada Elsabbaghi uuri-
misrühma kuulus liikmeid
üheteistkümnelt maalt. Uu-
rimistulemuste põhjal võime
öelda, et maakeral on keskmis-
elt 62 autisti kümne tuhande
elaniku kohta, kusjuures ei
tähelestatud olulist erinevust
geograafiliste ega kultuu-
rilliste piirkondade vahel.
Euroopas on 10 autisti kümne
tuhande elaniku kohta. Autis-
tide hulgas on rohkem mehi
kui naisi.

Kas õppurite testimisel on mõtet?

Psühholoogid on vähemalt
saja aasta jooksul õpilasi
testides mõõtnud nende õpi-
tulemusi. Nad on leidnud, et
motiveerimine, tagasiside ja
testimine parandavad ja sü-
vendavad õpilaste teadmisi.

Richard P. Phelps on kokku
kogunud viimase saja aasta
jooksul ingliskeelsetes maa-
des läbi viidud testimiste
andmed ja neid analüüsinud.
Selle põhjal teeb ta järelduse,
et testide mõju õppeedukusele
on olnud kõige suurem siis,
kui õpetajad panevad testide
eest hindeid. Ka preemiade
jagamine ning tihe testimine
on õpitulemusi kõikjal paran-
danud.

Uurijad on siiski leidnud,
et testimine kannustab
paremini õppima eelkõige
üliõpilasi.

Kas sõjaväeteenistus kasvatab poistest mehi?

Kas armees õpitakse
tööpoolest kollektiivsust
ja teistest hoolimist, nagu
sõjaväeteenistuse pooldajad
tavatsevad väita, ja kas me
võime näha neid muutusi ka
inimese põhiloomuses?

Saksamaal, kus meestel on

Foto: SIIM SOLMAN

Kas sõjaväeteenistus kasvatab poistest mehi?

üleüldine sõjaväekohustus,
jälgis rühm teadlasi kahe
aasta jooksul kahte tuhandet
kahekümneaastast noor-
meest. Neist 246 tegi läbi
sõjaväeteenistust ja 1261 olid
tsiviilteenistuses. Uuringute
käigus võrreldi neid kahte
rühma. Uurijate rühm lähtus
oletusest, et sõjaväeteenistus
ei ole ilma põhjuseta jagatud
kahte eri ossa. On põhjust
arvata, et need noored mehed,
kes valivad tegevteenistu-
se, erinevad millegi poolest
nendest, kes valivad tsiviil-
teenistuse.

Tulemused näitasid, et rel-
vateenistuse valisid vähem
rahulikud, vähem avatud
ja emotsionaalselt vähem
tasakaalukad mehed. Lõpp-
kokkuvõttes ilmnas, et rel-
vateenistus hoopis vähendas
meeste kollektiivsustunnet,
üksteise usaldamist, ausust,
omakasupüüdmatust.

Ole enda vastu leebe, kui ees seisab abielulahutus

Paarisuhte lõppemine võib
endaga kaasa tuua pikaajalisi
psüühilisi ja füüsilisi tervise-
probleeme.

David Sbarra, Hillary Smith
ja Matthias Mehl Arizona
ülikoolist uurisid sadakonda
täiskasvanut, kel seisis ees
lahutus. Neid inimesi paluti
nelja minuti jooksul kõnelda
oma tunnetest. Kõned lindis-
tati ja hiljem analüüsis rühm
teadlasi neid lindistusi sellest
seisukohast, kui kaastund-
likult kõneleja iseendasse
suhtus.

Leebe ja kaastundlik suh-
tumine endasse ennustas
väiksemat lahutusega kaasas

käivat masendust üheksa
kuud hiljem. Uurijad soovi-
tavad lahutajatel suhtuda
endasse võimalikult leebelt.

Rassistidel on nõrgemad tunnetuslikud võimed

Värskete uurimuste põhjal
võime öelda, et nõrgemate
tunnetuslike võimetega ini-
mestel esineb tavalisest roh-
kem eelarvamusi erisuguste
etniliste rühmade suhtes. See
tõsiasi selgus Brocki ülikooli
teadlaste grupi uurimuste
käigus, mis viidi läbi Suurb-
ritannias. Teises, USAs läbi
viidud uurimuses tõdeti, et
nõrk abstraktne otsustusvõi-
me lubab oletada suurenenud
eelarvamusi homode suhtes.

Inimestel, kelle abstraktne
otsustusvõime oli parem,
oli rohkem rühmadevahelisi
kontakte ja sagedasemad
kontaktid vähendasid eelar-
vamuste hulka. Uurijad on
arvamusel, et konservatiiv-
sed ideoloogiad on see pude-
likael, mille kaudu nõrgem
intelligentsus lapsepõlves
lubab ennustada rassistlikke
hoiakuid ja homofoobiat täis-
kasvanueas.

Klassikuuluvuse tausta- uuringutest Soomes

Möödunud aastal korraldas
Helsingi ülikooli sotsiaal-
teaduskond konverentsi
ühiskonnaklasside asjus.
Tuhatkonna üliõpilase tausta-
uuringutest oli äsja selgunud,
et aastast aastasse on Soomes
üha vähem töölisperedest
pärit üliõpilasi.

Soome ühiskonna klassi-
desse jagunemine paistab
välja kas või laste spordihar-

rastuse uuringutest (Päivi
Berg). Keskklassi kuuluvad
vanemad soosivad laste spor-
diharrastusi. Hea lapsevanem
on võistlustel kohal kas jalg-
pallitreenerina, varustajana
või vähemalt pealtvaatajana.
Kas üksikvanemad jaksavad
toetada oma lapse jalgpall-
iharrastust? Jäähoki män-
gimine jääb neile igal juhul
pelgalt unistuseks.

Samal konverentsil esi-
nenud Nina Kahma tõi esile
kindlasse ühiskonnaklassi
kuulumise mõjud ka näiteks
maitse-eelistuste puhul. Kesk-
klassi kuulujad on enam ava-
tud uutele maitseelamustele,
töölised aga kipuvad rohkem
kinni hoidma traditsiooni-
dest.

Tahtejõust

Tahtejõud tähendab pea-
aegu sedasama mis enese-
kontroll. Tahtejõud tähendab
võimet viivitada auhinna
vastuvõtmisega või võimet
vastu seista praeguse hetke
kiusatusele edaspidist kasu
silmas pidades. Tahtejõud on
meie piiratud ressurss. Seda
peab harjutama ja see nõuab
energiat.

1990. aastatel on tahte-
jõualased uuringud maa-
ilmas hoogustunud. Roy
Baumeisteri uurimused Flo-
rida ülikoolis on osutanud,
et tahtejõud on jõud, ja see
kulub. Tahtejõud on tihedalt
seotud motivatsiooniga. See
on inimese üsnagi püsiv oma-
dus. Tahtejõud seletab head
õppeedukust isegi paremini
kui õppuri arukus.

Refereerinud Ly Ehin

Juristi nõuanne

Tööandjal on teatud juhtudel õigus tööaja korraldust ühepoolsetl muuta

Lugeja küsib: *Töötan lasteaiaõpetajana. Seoses masu tulekuga vähendati osal õpetajatel töökoormust, töötasu ja tööaega (1-0,75le; 12-9 h; lasteaid avatud 7-19; osaaajalised töötasid 8.30-17.30). Leping oli vormistatud 01.09.10.a, allkirjastamiseks edastati paar kuud hiljem, seega nõustusime. Ettetateamata muudeti 1. oktoobrist tööaega ja osaaajalise tööajaga õpetajad pidid töötama 8-18, tööaeg muutus 1 h võrra ja ilmselt peaks sellega muutuma töökoormus ja töötasu. Uut töölepingu muudatust aga pole seni esitatud ja ka töötajaid pole direktori poolt teavitatud. Saime muudatusest teada lasteaia hoolekogu e-posti kaudu rühma meili listist kaks tööpäeva varem (s.o 27. septembril).*

Kas uus töölepinguseadus lubabki sellist käitumist töötajate suhtes ja vaba talitusviisi direktori poolt? Kas esimese lepinguga oleks pidanud vähenema ka töömaht (24-lt lapselt 18-le lapsele) ja kas oleksime võinud keelduda?

Vastab Tööinspektsiooni Lääne inspektsiooni tööinspektor-jurist Liis Valdmets:

Vastuseks lugeja küsimustele selgitan, et töölepingus kokkulepitud tingimusi saab muuta ainult poolte kokkuleppel. Seega kui tööaeg ja töötasu on töölepingus kokku lepitud, siis muutmine käib töötaja nõusolekul, tööandja ühepoolsetl töölepingut muuta ei saa. Töömahu (laste arvu) muudatust selline töölepingu muutmine ei eelda.

Siinkohal tuleb vahet teha ka kokkulepitud tööajal ja tööaja korraldusel. Tööajaks on aeg, millal töötaja täidab kokkulepitud tööülesandeid (nt 35 tundi nädalas). Tööaja korraldus hõlmab eelkõige tööaja algust, lõppu ja tööpäevasiseseid vaheaegu. Töölepingus kokkulepitud tööaja muutmine käib poolte kokkuleppel.

Tööandjal on töölepingu seaduse (edaspidi TLS) § 47 lõike 4 alusel õigus tööaja korraldust teatud juhtudel ühepoolsetl muuta. Nimetatud õigus on tööandjal nii olukorras, kus ta on tööaja korralduse ühepoolsetl määranud (näiteks on tööpäeva algus kehtestatud töökorralduse reeglitega) kui ka juhtumil, reu tööaja korraldus on tööandja ja töötaja

vahel kokku lepitud (näiteks on pooled töölepingus kokku leppinud, et tööpäev algab kell 8 ja lõpeb kell 17).

Ühepoolne tööaja korralduse muutmine peab tulenema ettevõtte vajadusest ja see peab mõistlikult arvestama mõlemapoolseid huve (TLS § 47 lõige 4). Kas töötaja huvidega on muudatuste tegemisel arvestatud, tuleb välja selgitada igal üksikjuhtumil eraldi. Tööaja korralduse muutmine tähendab eelkõige tööpäeva alguse ja lõpuaja ning tööpäevasiseste vaheaegade muutmist. Näiteks peab tööandja arvestama tööaja alguse varasemaks nihutamisel, et muudatus ei takistaks oluliselt töötajate tööle jõudmist.

Tööaja korralduse eesmärk on töö tegemise aja kindlaksmääramine, eelkõige tööaja alguse, lõpu ja tööpäevasiseste vaheaegade määramine. Tööaja korralduse õigus on tööandjal, kes peab töötajaid muudatustest teavitama. Seega eeldab tööaja korralduse muutmine vastava dokumendi muutmist, millest tuleneb tööaja korraldus, nt graafik, töökorralduse reeglid vms. Töötaja on kohustatud täitma

tööandja korraldusi tööaja korraldamise osas.

Kui tööaja korralduse muudatustega kaasneb ka töötundide arvu suurenemine, tekivad ületunnid või on vajalik töölepingus kokkulepitud tööaja muutmine.

Töö korraldamise, sealhulgas tööaja korraldamise eest vastutab tööandja. Sellest tulenevalt on otsustusõigus tööaja korralduse üle eelkõige tööandjal, eeldusel, et tööandja arvestab kõiki seadusest tulenevaid tööaja piiranguid või muid tööaja korralduse osas töö- või kollektiivlepinguga kokku lepitud tingimusi. Tööandja on seega kohustatud tööaja korraldamisel kaaluma, kuidas saavutada kõige parem ja efektiivsem tööprotsess töötaja huve kahjustamata. Näiteks peab tööandja võimalusel arvestama töötaja soove seoses tema tervise või perekondlike kohustustega.

Tööinspektsiooni juristide pädevuses ei ole hinnangute andmine situatsioonidest tulenevate asjaolude kohta, vaid üksnes õiguslaste selgituste andmine töölepingu seaduse ja selle alusel antud õigusaktide kohta.

Eesti Töötukassa

www.tootukassa.ee
Töötukassa Raplamaa osakond
Tallinna mnt 14, 79513 Rapla

VABAD TÖÖKOHAD

Raplamaal seisuga 29. oktoober 2013

TÖÖPAKKUMISE NIMETUS	TÖÖKOHTI	ASUKOHT
Kokk	1	Rapla linn
Elektrik	1	Raplamaa
Ekskavaatorijuht	1	Raplamaa
Müüja- konsulant	1	Rapla linn
Päästekomando päästja	1	Järvakandi alev
Autode pesija	1	Rapla linn
Puhastusteenindaja	3	Rapla linn
Kirjakandja	1	Rapla linn
Laohoidja-teenindaja	1	Kohila alev
Müügispetsialist	1	Kohila alev
Ketassae operaatori abi	1	Atla küla
Ketassae kaatri operaator	1	Atla küla
Puidupingi operaator	2	Purila küla
Käekottide valmistaja	3	Rapla linn
Keevitaja	5	Märjamaa alev
CNC keskuse operaator	1	Märjamaa alev
C, E kategooria autojuht	3	Rapla linn
Remondilukksepp	1	Alu alevik
Tisler	2	Kohila alev
Kokk	1	Kohila alev
Rataslaaduri juht	1	Kohila alev
Mehhaanik-katlamaja operaator	1	Kivi-Vigala küla
Farmitööline	1	Sikeldi küla
Tootmistööline	3	Purila küla
Tootmistööline	4	Kalevi küla
Kaubavastuvõtja-transporditööline Kohila	1	Kohila alev
Konsumis		
Ehitaja	2	Rapla linn

Lisainfot tööpakkumiste kohta leiata töötukassa iseteenindusportaalist: <https://iseteenindus.tootukassa.ee>.

Torm tõi elektrivõrgus kaasa erakorralise olukorra

Kaarel Kutti,
Elektrilevi kommunikatsioonspetsialist

Eile oli kella 14 seisuga Elektrilevi tööpiirkonnas tormist tingitud keskpingerikete tõttu vooluta 62 600 klienti. Elekter oli taastatud ligi 20 000 majapidamisel.

“Madalpingevõrgu klienteateid tuleb aga üha juurde ja tormist mõjutatud majapidamiste arv suureneb tõenäoliselt kümnete tuhandete võrra. Praegu täit pilti tekitatud kahjustest ja ka katkestuste kõrvaldamise täpseid prognoose veel anda ei saa, kuid rikete mahult on kindlasti tegemist kahe aasta taguse Patricku mõõdus tormiga. Purunenud on lihtsalt väiksema kliendiarvuga liinid, mis tähendab vähem vooluta majapidamisi, kuid samavõrra tööd rikkekohade leidmisel ja parandamisel,” lausub Elektrilevi juhtimiskeskuse juhataja Taivo Tõnne ja lisas, et efekti on andnud investeringud töökindluse suurendamiseks

keskpinge võrgus.

Elektrilevi lootis eile õhtuks kõrvaldada keskpinge- ehk suuremate liinide rikked Harjumaal, Hiiumaal, Lääne- ja Ida-Virumaal, kus kahjud olid väiksemad. Kõikides maakondades keskpingerikete kõrvaldamine võtab aga aega reedeni. “Kui keskpinge ehk suured liinid on korras, saame täpsemalt analüüsima hakata ja järjekorda seada need rikked, mis tulenevad väiksematest madalpingeliinidest. Prognoose hakkame päev-päevalt täpsustama ja maakonnapõhist infot lisama, kuid kõige pessimistlikuma hinnangu kohaselt võib osa madalpingeliinide parandamine lõppeda alles järgmise nädala teises pooles,” ütles Tõnne.

Rikete likvideerimisega tegeleb Eestis kokku 185 brigadi. “Õõsel teevad mehed selliseid ettevalmistustöid, mis on pimedas ohutud, ning muul ajal kõrvaldame rikkeid täisvõimsusel,” selgitas Tõnne.

Rikete kõrvaldamise esialgsed prognoosid maakon-

dade kaupa loeb Elektrilevi rikketelefonil 1343 automaatvastajale, kuid need täpsustuvad iga päev.

Keskpingerikke korral saadab Elektrilevi klientidele SMS-teate rikkega tegelemisest. Ettevõtte palub helistada rikketelefonile 1343 vaid siis, kui klient ei ole sõnumit saanud. “Nii väheneb kõnekeskuse koormus ja meieni jõuab kiiremini info nendest madalpingeriketest, millest Elektrilevi juhtimiskeskus veel teadlik ei ole,” ütles Tõnne. Elektrilevi palub inimestel helistada ka siis, kui on teavet liinile langenud puust või muust rikke asukoha või ohuolukorrast. Rikketelefonil automaatvastaja loeb esmalt ette teadaolevad rikked helistaja piirkonnas ning automaatteate lõppedes ühendatakse helistaja klientideenindajaga.

Katkenud elektriliine ei tohi mingil juhul puudutada ega neile läheneda, kuna juhtmetealune maapind võib olla pinges all ning anda eluohtliku elektrilöögi isegi 10 meetri raadiuses.

Hinnavõrdlus

Menüüs on makaronid hakklihaga

Katrin Helend-Aaviku

Makarone hakklihaga oskab tõenäoliselt valmistada igaüks, kel toidutegemisest vähegi aimu on. Aga vahel on hea, kui selge-lihtne retsept on silme ees ja vajaminevate toiduainete hinnadki juures.

Vaja läheb: 250 g hakkliha, 1-2 sl õli, 1 hakitud sibul, veidi vett või puljongit soovi korral, soola, musta pipart, 400 g makarone, vett ja soola

makaronide keetmiseks.

Prae hakitud sibul õlis, lisa hakkliha ning kuumuta koos läbi. Maitsesta soola ja pipraga, lisa soovi korral veidi vett või puljongit ning hauta valmis.

Keeda makaronid soolaga maitsestatud vees valmis. Kurna makaronid, lisa hakkliha ja kuumuta koos läbi. Peale puista riivitud juustu ja/või hakitud maitserohelist. Lisan-diks sobib hästi värske salat.

Rapla Talupoes on müügil kodumaine mugulsibul hinnaga 1.60 eurot. 100-grammise riivjuustu paki hind on 0.90 eurot ja AS Rey seahakkliha kilohind on 4.50 eurot.

Ka paljudes suuremates kauplustes on müügil lahtist hakkliha ja kilohinnad jäävad samuti enamjaolt 4-5 euro pii-rimaile. Näiteks Rapla Karma-nis saab kilo seahakkliha kätte 4.39 euro eest ja kilo kodust hakkliha 4.59 euro eest.

	Hakkliha Kodune, Rakvere, 240 g	Makaronid Cornetti (sarveke), Tartu Mill, 500 g	Riiv-juust, Eesti juust, 200 g	Sibul, 1 kg
Rapla Konsum	1.50	0.79	1.65	0.49
Rapla Karman	-	0.65	-	0.79
Selver	-	0.74	-	0.44
Food Market	-	-	1.89	0.92
Ristiku pood	-	-	-	0.75
Rapla Säästumarket	-	-	-	0.79
Mahlamäe A ja O	-	-	-	0.49
Maxima	-	0.74	-	0.45
Grossi Toidukaubad	1.58	0.55	1.24	0.42

Hinnad on seisuga 28. oktoober 2013

Rahvamajade ööpäev oli midagi enam kui sussisahin

Reet Saar

Oktoobrikuu viimasel laupäeval liitusid paljud Eestimaa rahvamajad Eesti Rahvamajade Ühingu eestvõttel suurüritusega „24 tundi Eestimaa rahvamajas“.

Raplamaal käis tegevus kümnes majas (Rapla, Märjamaa, Valtu, Vana-Vigala, Juuru, Järvakandi, Kehtna, Lelle, Eidapere, Hageri).

Projekti „24 tundi Eestimaa rahvamajas“ eesmärk oli tutvustada ja näidata, millega rahvamajades tegeldakse, väärtustada neis toimetavate inimeste tegevust ning elavdada paikkondade kultuurielu. Ööpäev kestnud projektis osales enam kui 150 rahvamaja kogu Eestis.

Märjamaal algas „maraton“ juba reede õhtul taidlejate peoga, mille teema oli seekord „Su nägu kõlab tuttavalt“. Südaööl

algas kinos filmiprogramm, sest kino on Märjamaa rahvamaja oluline kaubamärk.

Filmivalikust võis soovi korral väikese loo kokku panna: „Mamma mia“ tähenduses maraton algab. Kell 2 öösel järgnes „21 moodust abielu tuksi keerata“, mille kohta kinomehaanik Hans Veimann märkis, et sel kellaajal sellised lood tavaliselt juhtuvadki. Kell 4 „saadeti seenele“ („Seenelkäik“), kell 6 linastus igihaljas „Siin me oleme“, kell 8 oli „1+1“, aga seda oli vaatamas tunduvalt rohkem ehk mõnisteist inimest. Kell 10 oli lastele „Makaak Marco“ ja lisaks näitas Veimann veel kord „Siin me oleme“. Tühjale saalile ei läinud ükski seanss, vaatajate arv kõikus ühest-kahest mõnesteistkümneni.

Keskpäeval algas rahvamaja saalis mammutkontsert, kus tegid kaasa Märjamaa valla kõigi rahvamajade kollektiivid. Valla kultuuritöötajad otsustasid jõud liita ja tulla „keskpõrandale kokku“ – see andis võimaluse ise esineda ja teisi vaadata. Öhtu lõpetasid Haimre, Valgu ja Märjamaa

Märjamaal põimusid suurüritusega „24 tundi Eestimaa rahvamajas“ ka III üle-eestiliste käsitööpäevade töötöad.

Foto: REET SAAR

näitering.

Mammutsünnimusega samal ajal toimusid kolmandat korda üle-eestilised käsitöökojad, mille keskpunktiks meie maakonnas oli Märjamaa. Rahvamaja Ly galeriis seadsid end sisse käsitöömeistrid, taustaks saalist kostvad esinemised. Erinevates töötubades sai valmistada helkureid või ehteid, viltida, paelu punuda, nõeltehnikas kinnast „kududa“, kraasida, ketrata. Väljas olid villanäitus ja meistrite tööd. Loomisrõõmu oli tuba täis ja laudade ümber jagus huvilisi kõigiks tundideks.

Märjamaa valla rahvamaja juhataja Merle Voolaid ütles, et 24 tunni jooksul sai üle 500 inimese tegevustest osa kas esineja või pealtvaatajana.

Üleriigilise sünnimuse tunnuseks oli „Eestimaa rahvamajad – rohkem kui lihtsalt sussisahin“. Täna rohkete võimalustega maailmas on rahvamajadel kultuuripärandi säilitajana, hoidjana ja pärija kasvatajana Eesti kultuuri-ruumis oluline roll.

„Kokkuvõtteid ja järeldusi hakkab Eesti Rahvamajade

Ühingu esinduskogu alles tegema,“ rääkis seal Raplamaad esindav Mervi Vaarmann. Valgu rahvamaja juhatajana töötav Vaarmann sõnas, et temale jäi Märjamaal toimunud hea mulje: „Öösel oli kinos pealtvaatajaid vähe, aga selle kompenseeris päevane kontsert ja muud tegevused. Kui oleks näidatud õudusfilme, olnuks kinos ehk rohkem noori. Tore oli, et valla taidlejad tulid kokku ja olid nagu suur mesilaspere.“

Ööpäevapikkune suursündmus tõstis meie rahvamajade tegevuse suurelt pildile ja Toris laupäeval peetud Eesti Rahvamajade Ühingu esinduskogul ütles ühingu juhatuse esinaine Ülle Välimäe, et oktoobri viimane nädalavahetus võiks edaspidi sellise mammutürituse päralt olla.

„See oli väsitav, aga vahva ettevõtmine. Meil on muuseumiõõ ja ostukeskused teevad müügiõid, aga need ei kesta 24 tundi. Ka rahvamajade suurüritus ei peaks edaspidi ehk nii pikalt kestma, aga kõike seda hakkame veel arutama,“ rääkis Mervi Vaarmann.

Valtu seltsimaja ja raamatukogu tähistasid 90. sünnipäeva

Haldi Ellam

Rahvamajade ööpäeva raames pidasid Valtu seltsimaja ja Valtu rahvaraamatukogu 26. oktoobril suurejoonelise sünnipäevapeo, tähistamaks tegutsemise alustamist 90. aastapäeva.

Valtu seltsimaja üritused algasid juba eelmise päeva õhtul, kui noored said öö läbi kestva LAN party 1 nõrkemiseni arvutimänge ja pokkerit mängida. Veel hommikutundidel ei olnud väsimus noori maha murdnud.

Samal ajal, kui öö läbi arvutimänge mänginud noored hakkasid kodu poole minema, kogunesid Valtu seltsimaja juurde kõikide Rapla maakonna rahvamajade esindajad oma tuledega. Maakonna rahvakultuurispetsialist Anne Ummalas ja maavalitsuse kultuuritöö peaspetsialist Age Tekku viisid Raplamaa tule Torisse, kuhu kogunesid kogu Eesti tuled. „Kõik rahvamajad said Eesti kaardile näitamaks, et rahvamajad on olemas,“

vahendas Valtu seltsimaja juhataja Kait Kaeval.

Valtu seltsimajas said aga huvilised pista Ebe Luige juhendamisel oma nina *scrapbooking*’u võluvasse maailma ning valmistada oma kätega külmkapimagneteid ja romantilisi kaarte. Samal ajal kui emad ja suuremad lapsed kaarte ja magneteid valmistasid, mürasid kohalikud marakratid põnnihommikul enda naha märjaks ja keeled vestile.

Kui lastel mängimisest küllalt sai, kogunesid seltsimaja Mälestuste kohvikusse eakamad ümbruskonna elanikud, kes koos seltsimaja kauaaegse juhataja Helgi Sussi ja kauaaegse raamatukogujuhataja Luule Bortnikovaga meenutasid aastate jooksul seltsimajas koos käinud arvukate ringide, muusika- ja tantsukollektiivide tegemisi ning prominentide külaskäike Kaereperesse. Mälestustele pani punkti viktooriin, mis pani kuulajate mälu kahtlemata proovile.

Õhtune pidulik programm tõi seltsimaja paksult rahvast täis. Omamoodi andis piduõhtu aimu, mida Valtu seltsimajas kõike teha saab. Kohalik näitetrupp Anderaasuke eten- das raamatukogu avamise 90 aasta tagust koosolekut ning esimeste raamatute jõudmist

Mõnevõrra eksootilisemaid tantse esitasid lehvivate seelikutega kaunid kõhutantsijad.

Foto: HALDI ELLAM

raamatukokku. Rõõmsameelsed Põnniklubi beebid esitasid oma emadega kaks lustakat tantsu. Tantsulise vaatamängu jätkumise eest kandsid hoolt rahvatantsijast õhtujuht Allar Läll Mai-Liisiga ja eakate tantsurühm Koduläte. Mõnevõrra eksootilisemaid tantse esitasid lehvivate seelikutega kaunid kõhutantsijad.

Vokaalset elamust pakku-

sid Valtu kammerkoor, Karl Tamme, kes laulis kitarri ja klaveri saatel, ning kapell Lemmikud. Öhtu naelaks oli legendaarne, 1967. aastal tegutsemist alustanud ansambel Miki, kes tantsutas rahvast keskööni. Keskööl aga võttis teatepulga üle kohalik diskor Hindrek Kio.

Kaevalei sõnul ei ole ta oma paariaastase seltsimajas töö-

tamise aja jooksul varem nii palju rahvast näinud.

Valtu seltsimaja 90 aasta tagune avamispidu leidis aset 23. juunil 1923. aastal, kui varem magasiadana kasutuses olnud hoones alustas tegevust Valtu Hariduse Selts. Avaüritusena mängiti Kitzbergi „Libahunti“.

90 aasta vältel on seltsimajas tegutsenud kümned ringid,

tehtud palju erinevat muusikat, lauldud nii bändides kui ka koorides, ohtralt tantsitud ja näideldud, vändatud kinofilme ja korraldatud sadu üritusi nagu ühele korralikule seltsimajale kohane.

Praegu käivad lisaks ringidele seltsimajas koos piirkonna meeste klubi Seakõrva Ordu, samuti kohalikud noored, kes on oma noortekeskuse avamise ootel, ning igakuine pensionäride klubi. Novembrikuus on plaanis alustada käsitöötoaga, kuhu on oodatud kõik käsitööhuvilised.

„Seltsimaja on kogu aeg avatud ja alati on midagi toimumas,“ rääkis Kaeval, kelle sõnul võib ürituste korraldamise sooviga alati tema poole pöörduda.

Valtu raamatukogu avas oma ukse samuti 1923. aastal Valtu Noorsoo Eneseharijate Ühingu eestvedamisel. Alguses oli raamatukogu laenu- tamiseks avatud vaid 2 tundi nädalas ja tegutseti 17 ruutmeetril ühes taluhoones. Aastate jooksul on aga raamatukogu mitmeid kordi kolinud olulisemalt suurematesse ruumidesse. Praeguses asukohas, Kaerepere keskus asuvas kontorihoones on kasutada 143 ruutmeetrit. Raamatukogus on praegu teavikuid 12 360, kuid lugejaid vaid 352.

Balti liigas ainsana kaotuseta Kohila naiskond

Ingrid Kangur, treener

Nädalavahetusel peeti Kohilas, Tallinnas, Tartus ja Võrus naiste võrkpalli Balti liiga mängud. Kokku pidasid Eesti võistkonnad kahe päeva jooksul lätlaste ja leedulastega kaksteist mängu.

Kohila naiskonna vastasteks olid Jelgava/LU ja SK Babite. Esimene nendest oli eelmisel hooajal Balti liigas valgevenelannade järel neljandal kohal. Võis arvata, et kergelt ei tule midagi. Nii oligi. Esimesed kaks geimi olid väga tasavägised, kaks järgmist ühekülgsed, üks Kohila, teine lätlaste poole kaldu. Viimases ja otsustavas geimis jätkus tasavägine duell peaaegu lõpuni, mäng lõppes siiski oodatult 15:13 kodunaiskonna kasuks.

Kohtumine SK Babitega ei valmistanud Kohilale suuremat raskust, terve mäng kulges võõrustajate kontrolli all, mängujoonis oli peaaegu laitmatu, tulemuseks 3:0 võit.

Kahe mängu kokkuvõttes olid suurimad punktitoojad Nette Peit ja Merilin Sal-

ben, märkimisväärselt head tööd tegi libero Pille Vahtra. Võistkonnas mängisid lisaks eelpool nimetatutele veel Mari-Liis Graumann, Kadri Siro, Hanna-Loore Õunpuu, Marie Aasorg, Kertu Laak, Katleen Kangur, Katrin Tammsaar, Helle-Maris Siilak ja Laura Parts.

Nüüd, kui on peetud väga olulised kohtumised, võib öelda, et naiskonna hooaeg on alanud isegi oodatust paremini. Peatreener Peeter Vahtra ei ole jättnud midagi juhuse hooleks, nõuab nii endalt kui ka naiskonnalt maksimumi, tööd on tehtud palju ja intensiivselt. Naiskonna kogenumad ja nooremad liikmed on sujuvalt saanud toredaks, ühtehoidvaks ja väga hea sisekliimaga tiimiks.

Järgmine oluline kohtumine peetakse 6. novembril Kohilas Eesti noortekoondisega, kellega mängitakse teine karikavõistluste veerandfinaalmäng (esimese võitis Kohila). Kokkuvõttes kahe mängu võitja pääseb juba esinelikusse. Balti liiga jätkub 16. ja 17. novembril Kohilas, kus koduneid vastasteks Tartu ja Võru.

AmEst Rapla pidas Tallinna Ülikoolis põnevuslahingu

Rapla korvpalliklubi

AmEst Rapla naiskond pidas võõrsil maha ühe korraliku põnevuslahingu eelmise hooaja Eesti pronksi, Tallinna Ülikooli esindusega.

Kohtumine toimus reedel, 25. oktoobril. Mängu esimeses pooles oli domineerivam kodunaiskond ning teise veerandi lõpusekundil visatud korviga suurendas TLÜ oma eduseisu seitsmepunktiliseks 41:34. Kohtumise kolmas neljandik kuulus aga täielikult Raplale ning 20:8 veerandaja võiduga oldi mängus tagasi.

Kahjuks ei suutnud AmEst Rapla oma eduseisu enam kasvatada ning viimased kümme minutit kulgesid tõelises punkt punkti heitluses. Pinge oli õhus ning mõlema võistkonna mäng käis üles-alla. Viiskümmend sekundit enne mänguaja lõppu oli Rapla peal ühe silmaga 69:68. Otsustaval

hetkel tabas Tallinna Ülikool kolmese, kuid kõik ei olnud veel kadunud. Raplal oli kasutada minutiline mõttepauz, et 4,8 sekundiga mäng päästa. Kusjuures jõutigi korralikule keskkpositsiooniviskele, kuid kahjuks vise ei tabanud ning vastu tuli võtta valus 69:71 kaotus.

Hea esituse tegi Rapla poolel „uustulnuk“ Rosemary Rits, kes tõi uue koduklubi kontosse 20 silma (sh kolmest 3/3) ja võitis maha seitse lauapalli. Kerli Haas lisas 19 punkti ja 11 lauda, Kaia Kosk 15 silma ning kuus korvisöötu ning Eliise Pajumets panustas üheksa punktiga. TLÜ resultatiivsem oli Kertu Jallai 19 punktiga.

AmEst Rapla järgmine võimalus kaotus heaks teha on juba eeloleval neljapäeval. Hooaja esimeses kodumängus võõrustatakse Audentese Spordigümnaasiumi naiskonda.

Kaotus TTÜ-le ja võit Põlva üle

Rapla korvpalliklubi

Neljapäeval, 24. oktoobril pidas TYCO Rapla meeskond teise kohtumise Eesti karikavõistluste 1/8 finaali raames. Kodusaalis alistati BC Kala/Põlva tulemusega 108:76.

Kuigi mängu lahtiviske hetkel oli Rapla tagaajaja rollis 0:15 ning vastane võitles hästi, ei olnud tegelikkuses suurt kahtlust, kes veerandfinaali edasi sammub. TYCO Rapla parim skoorija oli Martin Dorbek, kes tõi 16 minutiga 20 silma, Andre Pärn ja Martin Paasoja lisasid 19 ning veel jõudsid kahekohtalise punktisummani Sven Kaldre ja Kristjan Voolaid, mõlemad 11 punkti.

Karikavõistluste järgmises ringis ehk veerandfinaalis saab Rapla oma vastase paarist TÕ Rock vs Tamsalu Los Toros. Eelduste kohaselt saab vastane olema kõrgest klassist, kuid nagu näitasid eelmise aasta karikavõistlused, kus Tallinna Kalev lülitas just veerandfinaalis välja Rocki, siis on kõik võimalik.

Laupäeval, 26. oktoobril pidas TYCO Rapla oma hooaja esimese kohtumise TTÜ meeskonna vastu. Viimastel hooaegadel on Rapla ja TTÜ mängud palju kõneainet pakunud. Meeskondade vahel on justkui teatud rivaliteet, sest üksteisele on oldud väärilised vastased. Ka viimane mäng ei olnud erand – ootus ja põnevus olid enne mängu suured. Kahjuks kohtumine, millest tehti ka teleülekanne, oodatud thrilleriks ei kujunenud.

Mängu avaminutitest peale haaras initsiatiivi kodumeeskond. Head tabavust näidanud TTÜ oli poolajaks eduseisus 41:29. Kindlasti ei olnud lootus veel läinud, sest on ju TYCO Rapla just mängude teises pooles näidanud väga häid esitusi. Vaatamata ootustele kujunes kolmandast veerandajast täielik „õudusunenägu“ ning kaotuseseis suurenes ligi 30-silmaliseks 32:60. Viimasel neljandikul mäng võrdustus, kuid imet ei sündinud. TYCO Rapla pidi koju sõitma kindla kaotusega 50:76.

Rapla särgis jõudsid kahekohtalise punktisummani kolm meest: Rait-Riivo Laane 12, Oliver Metsalu ja Sven Kaldre 10 punktiga. Kel meel kaotusest liialt kurb, siis lohtuseks tasub ära mainida,

TYCO Rapla on Alexela meistriliigas kogunud kahe võidu kõrvale juba neli kaotust. Mõlemad võidud on saadud tabelis allpool olevate meeskondade käest.

Foto: SIIM SOLMAN

Alexela korvpalli meistriliiga tabeliseis

	Mänge	Võite	Kaotusi	Korvide vahe	Võiduprotsent
1. Tartu Rock	5	5	0	381:266	100
2. BC Kalev/Cramo	3	3	0	240:180	100
3. Rakvere Tarvas7	5	2		592:474	71,4
4. TTÜ KK	5	3	2	344:340	60
5. Tallinna Kalev	5	3	2	324:350	60
6. Pärnu	7	3	4	458:481	42,9
7. Rapla	6	2	4	31:428	33,3
8. Valga	5	1	4	339:385	20
9. KK HITO	7	0	7	455:660	0

et ka eelmisel hooajal saadi esimeses lahingus TTÜ vastu kindel kaotus (66:87). Mäle-

tatavasti oli hooaja edenedes pilt aga vastupidine! Juba laupäeval, 2. novembril võib

näha esimest vastasseisu BC Rakvere Tarvaga, seda samuti võõral väljakul.

AMVES
Fensteri ametlik
edasimüüja
Raplamaal
Tel 506 3476, 6117200
Faks 698 8976
info@amves.ee

Energiasäästlikud plastik PVC-profiil

aknad ja uksed

•Konsultatsioon •Paigaldus •Viimistlustöö

Ostes vahemikus 16.09-16.10 aknad, saate plastikaknalauad TASUTA.

Maakonna meistriks jalgpallis tuli Rapla

Taavi Tüvist,
maakonna meistrivõistluste korraldaja

Tänavu toimusid Rapla maakonna jalgpalli meistrivõistlused laupäeval, 26. oktoobril. Turniirist võttis osa kaheksa meeskonda, mis on väga hea. Näiteks aasta tagasi oli neid kõigest neli.

Võistkonnad jaotusid loosi tahtel kahte alagruppi. A-alagrupis mängisid Rapla JK Atli, Valtu, Raplammaa Jalgpallikool ja FC Lelle. B-alagrupi moodustasid Kehtna, Rapla Lokomotiiv, Kabala United ning Juuru. Alagruppide esimesed kaks meeskonda pääsesid poolfinaalidesse, mis mängiti A1 - B2 printsiibil. Alagruppide kolmandad mängisid kohtadele viies kuni kuues ja neljandad võistkonnad kohtadele seitse kuni kaheksa.

Poolfinaalides läksid vastamisi Rapla JK Atli - Rapla Lokomotiiv ja FC Lelle - Kehtna. Rapla Atli alistas oma vastase kindlalt 3:0. Lelle ja Kehtna mängu normaalaeg lõppes 0:0 viigiga, penaltilöökidest oli täpsem Kehtna. Kolmanda koha kohtumine FC Lelle ja Rapla Lokomotiivi vahel

lõppes viigiga ja penaltiseerias oli edukam FC Lelle. Finaalis kohtusid Rapla JK Atli ja Kehtna. Atli asus kahel korral üheväravalisse eduseisu, aga Kehtna keeras enne lõppu seisu enda kasuks. Kuid sekund enne lõppu lõi Mihkel Maltsar Rapla Atlist viigivärava. Taas asuti penaltipunktile. Rapla esimene ja teine lööja eksisid ning Kehtna lööjad said pallid võrku. Finaal oli pingeline, kuid lõpuks said võidurõõmu maitsta Kehtna jalgpallurid.

Esikaheksa:

1. Kehtna
2. Rapla JK Atli
3. FC Lelle
4. Rapla Lokomotiiv
5. Valtu
6. Juuru
7. Raplammaa JK
8. Kabala United

Maakonna meistrivõistlused toimusid ühel päeval nagu viimastel aastatel on tavaks. Tänavu saatis mängu ka kohatine vihma sadu.

Foto: SIIM SOLMAN

Raplammaa jooksuradasid valitseb endiselt Martin Tamm

Siim Jõgis

Pühapäeval leidis aset traditsiooniline Krusensterni jook, mis tänavu toimus kahekümne teist korda. Sarnaselt Alu suurjooksuga ja Pirgu terviseraja jooksupäevale oli ka seekord kiireim Rapla jooksupäev liige Martin Tamm.

Jooksu distants oli 4,2 kilomeetrit ning võitja aeg oli 14.11,18. Teine oli Risto Ütsmüts, kelle tulemus oli 14.26,32. Kolmandana jõudis finišisse Andrian Niinemets ajaga 15.41,8. Naiste arvestuses võitis Marie Tammemäe

ajaga 19.40,1. Teise koha sai Kathleen Mägi tulemusega 19.51,1. Kolmas oli Inga Lukk, kelle ajaks märgiti 20.52,2. Kokku lõpetas distantsi 34 jookajat.

Üldarvestuse kümme paremat tulemust:

Martin Tamm, Rapla JK	14.11,8 (M)
Risto Ütsmüts, Rapla JK	14.26,32 (M40)
Andrian Niinemets, Rapla JK	15.41,8 (M)
Vambo Oolberg, Tallinn	16.06,5 (M40)
Andrus Pajur, Juuru	17.00,4 (M40)
Erki Keel, Tallinn	17.21,5 (M40)
Indrek Udeküll, Tallinn	18.19,8 (M40)
Ats Kütt, Kohila	18.36,4 (M40)
Tarmo Härma, Tallinn	19.05,5 (M)
Egert Koolma, Tallinn	19.33,5 (M)

Ardo Arusaar naasis vigastuspausilt võidukalt

Raplammaa Sõnumid

Maadleja Ardo Arusaar naasis pikalt vigastuspausilt ning võitis Kristjan Palusalu mälestusvõistlused raskekaalus, alistades finaalis sakslase John Christiani.

Arusaar oli matilt eemal olnud juunikuust saati, kui ta vigastas Ukrainas Azovmaši karikaturniiril rängalt oma küünarnukki. Enne vigastuspausi võistles Arusaar kuni 96 kilogrammi kategoorias, kuid Palusalu mälestusvõistlusest võttis ta osa just raskekaalus.

Kuni 96 kilogrammi kategoorias sai esikoha Alo Toom,

kuni 84-kilogrammiste võistlejate seas saavutas esikoha Eerik Aps ja kuni 55 kilogrammi kategoorias Anar Zeinalov.

Võistluspäeva austasid oma kohalolekuga värsked MM-hõbe Heiki Nabi, Kristjan Palusalu tütar Helle Palusalu ja kahekordne maailmameister August Englas. Eesti Maadlusliidu ja Eesti Spordiseltsi Kalev korraldatud 26. Kristjan Palusalu mälestusvõistlused kreeka-rooma maadluses töid matile kokku seitsme riigi esindajad. Lisaks meie oma maadlejatele tuli võistlejaid Leedust, Lätist, Saksamaalt, Rootsist, Soomest ja Venemaalt.

Kõikide kaalukategooriate esikolmikud:

-55 kg Anar Zeinalov, Isak Selder (Rootsi), Markos Merisalu.
-60 kg Alexander Grebensikov (Saksamaa), Ott Saar, Justas Petravicius (Leedu).
-66 kg Mark Wentzke (Saksamaa), Magnus Piirits, Arturas Macijevskis (Leedu).
-74 kg Jevgenijs Kolcovs (Läti), Rauno Pajuviidik.
-84 kg Eerik Aps (MK Nelson), Erkki Alak, Ruslan Isakov (Venemaa).
-96 kg Alo Toom, Romas Fridrikas (Leedu), Elari Piksaar.
-120 kg Ardo Arusaar, John Christian (Saksamaa), Mantas Knystautas (Leedu).

Ole valmis loodust taltsutama.

HUSQVARNA 555FX + KINGITUSED

939,-

Võimas, kiire ja tõhus võsälõikur. Tänu nurga all asetsevale reduktorile on lõikamine väga mugav ja ergonoomiline. Madal vibratsioonitase võimaldab töötada pikemates vahetustes. Komplektis Balance XT kanderihmad. 53,3 cm³, 2,8 kW, 8,9 kg.

HUSQVARNA 550XP + TÖÖRIISTAVÖÖ TÄISKOMPLEKT

769,-

Suurepärase jõudlusega kettsaag metsamehele. AutoTune kindlustab optimaalse jõudluse igas olukorras ning tänu RevBoost funktsioonile on tagatud suurepärase ketikiirus ning kiirendus. 50,1 cm³, 2,8 kW, 4,9 kg.

HUSQVARNA 545 + KIIVER FUNCTIONAL

599,-

Hästi tasakaalustatud ning võimas professionaalseks kasutuseks mõeldud kettsaag. X-Torq mootor tagab väiksema emissioonitaseme ning väiksema kütusekulu. 50,1 cm³, 2,5 kW, 4,9 kg

Kampaania kestab kuni 30.11.2013.

TALTSUTADES LOODUSJÕUDE™
Vaata ka teisi pakkumisi www.husqvarna.ee

Husqvarna®

Ostame metsamaterjali, raieõigust ja metsakinnistuid.

Tel 514 8238, 523 7944, 503 8777
e-mail: eesti@mitsagroup.com

Metsä

Metsäliitto Eesti AS on nüüd Metsä Forest Eesti AS

www.metsaamet.ee

Teenused erametsaomanikule:

- Metsakinnistute ost.
- Raieõiguse ost.
- Metsa ülestöötamine ja vedu.
- Metsamajandamise kavade koostamine **TASUTA**.

Teave e-post: info@metsaamet.ee,
tel 5615 0680, Karl Lister

P Ö L L U V A R A

OSTAME PÖLLUMAAD
5340 4975
polluvara@vestman.ee
WWW.VESTMAN.EE

OÜ Autosõit
Ohutu sõidu kool

B-kategooria algastme kursus
algab 13.11 kell 17.

E-õppe soodushind
377.-€

Lõppastme koolitused
ühe päevaga, iga nädal
Raplas Lasteaia 5,
I korrus

Registreerumine ja
lisainfo: www.autosoit.ee
tel. 5347 6674

Metsakinnistute ja raide ost
(sobivad ka osaliselt raiutud ja hüpo-
teegiga koormatud metsakinnistud).
Aitame metsakavade koostamisel
ja paberite vormistamisel.
Tel 525 9788, harry@grundar.ee
faks 447 0525, Lille 4, Pärnu

Ostame kasvavat metsa,
metsakinnistuid ja
metsamaterjali.
Metsa ülestöötamine ja
transport.
Metsa istutamine.

hansamets
Info telefonil 506 0777
www.hansamets.ee

OÜ Priimo Mets ostab:

- metsakinnistuid,
- kasvatat metsa,
- kasepakku, okaspuu palki,
- paberipuitu, küttepuid,
- võsa hakkeks.

Pakub:

- saematerjali,
- metsaveeteenust.

Tel. 506 9966; 489 0696
E-post priimo.mets@priimo.ee

MÜÜAKSE

kuivi 38, 50 cm kuusehalge (37
€) laotuna autokastis. Kuiv 30 cm
kask 40 l võrgus (2 €) transpor-
diga (2,20). Asume Kärus. Tel
5373 7294

või antakse üürile 3-toaline
mugavustega korter Järvakandis.
Tel 5565 4537

VAZ-21063 1988.a haagisega
ja tagavaraosadega. Kaasa tal-
verehvid kilpidel. Tel 5399 1495

kanalita garaažiboks Raplas
Mahlamäel 1999 €. Tel 505 3643

Kruusa ja liiva müük Hagudi
kruusakarjääris. Tel 5331 6421,
5669 2324

lõhutud küttepuid. Märg lepp al
31 €/rm. Poolkuiv lepp al 35 €/rm.
30-60 cm. Kuiv lepp 50 cm, 41 €/
rm. Hinnad Raplas 15 rm koorma
korral. 20 rm koorma korral soo-
dustus –1 €/rm. Tel 5308 8945

kuivatatud, servamata kase- ja
saareplanku. Paksus 52 mm,
pikkus 3 m. Niiskus 8-10%.
Tel 5308 8945

3-toaline renoveeritud ja väga
kvaliteetne korter Raplas.
Tel 5190 8877

maja Märjamaal. Tel 5553 9222

turba- ja puidubriketti ning pelle-
teid. Vedu. Tel 5359 2794

saunaahjusid, kaminaid, pliite.
Soodsalt. Tel 505 4355

lõhutud metsakuivi küttepuid,
hind al 35 €, kuivi ja tooreid leht-
puuküttepuid, hind al 30 €. Mõo-
dud tellija soovil, tarne al 10 rm,
transport hinnas. 3-meetrised,
tarne al 30 tm, hind kokkuleppel.
Tel 502 4895

Rapla küttekontoris metsakuiva,
lepa või kase küttepuid 30, 40,
50, 60 cm, ka võrkkotis. Vedu.
Tel 516 6305

soodsa hinnaga talusealiha. Info
tel 505 9151, 5354 3002

kuivi pakitud kütteklotse ja kami-
napuid 40 l võrkkotis. Vedu tasuta.
Tel 523 8503

Küttepude soodusmüük. Halu-
masina teenus. Küsi hinda! Tel
600 5323 Holmes&Meyers

3-toaline ahi- ja keskküttega kor-
ter (58 m²) Kehtnas. Korter asub
väga hubase kaheksa korteriga
kahekorruselise maja II korrusel.
Info tel 514 8216

küttepuid 10 rm 37 €/rm 50 cm.
Tel 510 5209

kartulit „Laura“ ja söödanisu.
Tel 521 2016

lõhutud küttepuid ja kütte-
klotse 40 l võrkkotis hind 1,50.
Tel 5683 0454

OSTETAKSE

Soovin osta lao- või tootmis-
pinnaks sobiva hoone, võib
olla väga kehvast seisukorras.
Kõik pakumised oodatud. Tel
5568 3002

Burani varuosi. Tel 504 1699

Tsaari-Venemaa aegseid kuld-
ja hõbemünt, esimese Eesti
Vabariigi aegseid hõbemünt ja
paberraha. Pakkuda võib ka Eesti
Panga meenemünt 1992-2008,
vanu ordineid, märke ja muud
vanavara. Hea asja eest hea hind.
Raha kohe kätte. Tel 503 5010 või
vanavara.koguja@gmail.com

metsa- ja põllumaad, kasvava
metsa raieõigust. PROMETS OÜ
Tel 5591 9930 info@promets.ee

või viin ära teile mittevajalikud
asjad (mööbel, raamatud, teh-
nika, nõud jm). Aitan kolimisel.
Tel 505 4450

**OÜ ESTEST PR ostab põllu-
ja metsamaad. Tel 504 5215,
514 5215, info@est-land.ee**

metsakinnistuid ja kasvavat met-
sa. Tel 502 4895;
info@pajakapuit.ee

Vanametalli kokkuost Agrovaru
territooriumil E-R 9-17 L 10-14. Tel
505 8637, www.feralmet.ee

Vanametalli kokkuost Raplas
Järna 2 E-R 9-17, L-P 10-14.
Tel 5818 8986 www.rauaspets.ee

TEENUS

Ehitame lame- ja viilkatuseid ja
fassaade. Tel 5629 8738

POTTSEPATÖÖD. Ahjud, pliigid,
soemüürid. Tel 5607 2429

Puusepa-, põranda- ja sanitehni-
lised tööd. Tel 5615 9680 www.eaststar.ee

Raamatupidamine, aruanded.
Tel 505 9669, info@holopoint.ee

Katuse, fassaadi ja üldehitustööd.
Tel 5352 9476
www.artellehitus.ee

Ohtlike puude langetamine.
Tel 5663 2968; 5340 2068

Ohtlike ja suurte puude langeta-
mine. Tel 517 5783

Korstnapühkija. Tel 5379 9333

Kasutatud mööbli, vanaraua,
olmetehnika ja muu sodi äravedu.
Tel 5595 6016

KAARDID ENNUSTAVAD 24 H.
Tel 900 1727, h. 1,09 €/min.

Õhksoojuspumpade müük, pai-
galdus, hooldus ja remont. www.ohksoojus.eu tel 5388 4884

OÜ KÜLMALINE

Õhksoojuspumpade remont,
müük ja paigaldus, kodumasinade
remont, sõidukite kliimaseadmed
Tel 5330 1720 www.kulmaline.ee

2 ehitusmeest teevad üldehi-
tustöid (vundamendid, seinad,
katused jne). Tel 517 9073

Pottsepatööd. Tel 5836 9820

Rakke-, salv-, sahtkaevude kae-
vamine, puhastamine ja remont.
Tel 557 4792

VIIN ÄRA

kasutatud terveid suurelai-
nelisi eterniitahvleid **tasuta!**
Tel 5373 7294

ANDA ÜÜRILE

2 toal renov, ahjuküttega (olemas
ka õhksoojuspump) ja osaliselt
möbl korter Kehtna v Hertu külas.
Rapla keskusest umbes 7 km.
Üür 75 €/kuu + kommunaalid.
Tel 5332 7771 Ervin Verk

garaaž Raplas Jõe tänaval.
Tel 516 9923

MITMESUGUST

Laotõstukijuh 10-päevane prakti-
line baaskoolitus 18.-29. novembri-
ni Tallinnas (töölesaamise võima-
lus tõstukijuhina). Info 507 7332
Vaata www.ametikoolitus.ee

OTSIN

metsatööde tegijat Hagudi külla
Aranküla piirkonda. Tel 5669 2324

VAHETADA

2-toaline renov järgus korter
Harjumaal (2 tuba, 2/1, 37 m²,
ahjuküte) korteri vastu Raplamaal.
Tel 5379 7132

• **Ostame METSAKINNISTUID,**
ka raiutud ja hüpoteebiga
• **Ostame PÖLLUMAAD**
Küsi hinda! Teeme pakumise!

Lai 10, 80010 Pärnu
Tel 447 7900, 528 5263
Faks 447 7903, metsagrupp@hotmail.ee

Tel 511 0415,
517 9866, 489 4055.
www.landeker.ee
OÜ LANDEKER
OSTAB
• metsakinnistuid
• hüpoteebiga ja
läbiraiutud kinnistuid

Sinu tehtud lahe
phototabamus
ootab lehes aval-
damist!

Saada pilt:
foto@sonumid.ee

TÖÖPAKKUMISED

P.M Trans OÜ pakub tööd CE-kategooria juhiloaga
KAUGSÕIDU AUTOJUHILE.
Rekkameestel palume mitte tülitada.
Info 502 4279

AS RMW pakub tööd
VEOAUTODE PESIJALE.
Täpsem info tel 5565 5433

Rapla Ühisgümnaasiumi söökla võtab tööd
ABIKOKA.
CV saata aadressile: rapla.yhisgymnaasium@dailyspecial.ee
või helistada tel 5301 6129

Seoses töömahu suurenemisega pakume tööd
rahvusvaheliste vedude **AUTOJUHILE.**
Tööpiirkond: EE, LV, LT, PL, DE, BY, FI.
Lisainfo telefonil: 518 2908 või ruutal.grupp@hotmail.ee

Wunts & Wuntsinna otsib
KLIENDITEENINDAJAT

1.12.13 avatavasse naiste- ja meesteriiete poodi,
mis asub Raplas, Tallinna mnt 18.
Kui Sa oled rõõmus, tubli ja töökas, siis saada oma CV
info@wuwu.ee

*Lein ei mahu sõnadesse,
alati jääb südamesse...*

Kallis Ene lähedastega!
Avaldame kaastunnet
armsa ema

AGNES MALMI

kaotuse puhul.

Lääne prefektuuri
töökollektiiv

*Sa andsid, mis oli anda,
tööd tehes kulus eluniit.
Sa kandsid,
mida suutsid kanda,
ja läksid ära siit...*

Teatame kurbusega, et
lahkus meie kallis
TOOMAS ALLIKSALU
6. XII 1956 - 26. X 2013
Leinavad ema ja õde

Hüvastijätt 2. XI kl 11
Tallinna krematooriumi
väikeses kabelis, Pärnamäe
tee 36. Põrm tuhastatakse.

Kallis Pille! Südamlik
kaastunne
Sulle perega armsa

EMA

lahkumise puhul.

Saariainen Eesti OÜ

*Puud langetavad lehti,
sügislillede silmad on
pisaraid täis...*

Kallis Helen!
Tunneme Sulle ja Sinu
perele südamest kaasa
kalli

AAVO HAKMANNI

kaotuse puhul.

Perekond Tõntson

Avaldame südamlitku
kaastunnet Aimele, Airele
ja Aivole perelega armsa
abikaasa, isa, äia ja vanaisa
AAVO HAKMANNI
kaotuse puhul.
Õõbiku 3 majaelanikud

Südamlik kaastunne
Ülo Flourile lastega kalli
ABIKAASA
kaotuse puhul.

Ants ja Jaan perelega

*Aeg annab teised tagasi,
ei emasiidant iialgi...*

Kallis Ene perega!
Meie südamlik kaastunne

EMA

kaotuse puhul.

Marge, Janika, Reet

Sügav kaastunne Jaan
Metssalule perega kalli
venna
KALJU METSSALU
surma puhul.

Elve ja Arno

Südamlik kaastunne Liis Tiigirannale armsa vanaema **AGNES MALMI** surma puhul.

Töökaaslased Eesti Töötukassast

Mälestame

AINO PIHELGAT.

Avaldame kaastunnet lähedastele.

Tea ja Jüri

Kallis Ülle perega! Südamlik kaastunne armsa ema **AINO PIHELGASE** kaotuse puhul.

Majanaabrid

Kallid Ülo, Anneli, Maarika ja Ülle peredegaga! Meie kaastunne abikaasa, ema ja vanaema **HELLE FLAURI** kaotuse puhul.

Kogu Saidapere külarahvas

Südamlik kaastunne perekond Meistrile kalli poja, abikaasa, isa, venna ja onu **AIVARI** kaotuse puhul.

Erika ja Hillar

Avaldame kaastunnet omastele **AIVAR MEISTRI** kaotuse puhul.

Oola küla rahvas

Siiras kaastunne Aivole, Aimele ja Airele peredegaga kalli **AAVO HAKMANNI** kaotuse puhul.

Veiko ja Toomas peredegaga

Südamlik kaastunne Eero Susile kalli **EMA** kaotuse puhul.

Töökaaslased AS-ist Projekt E

Avaldame kaastunnet Ülo Flaurile abikaasa **HELLE FLAURI** surma puhul.

Rapla Põllumeeste Liit

Südamlik kaastunne lähedastele kalli ema, vanaema ja ämma **LINDA SALUMAA** surma puhul.

Naabrid Inna, Kuuno, Kaire, Taavi ja Eva

Südamlik kaastunne Meistri perelele nende kalli **AIVARI** surma puhul.

Nõmme küla inimesed

Südamlik kaastunne kalli poja, venna, isa, abikaasa ja onu **AIVAR MEISTRI** surma puhul.

Valdek, Maire, Mari, Jan, Toomas

Puud langetavad lehti. Pilvede silmad on vees. Sügislilledki magama jäävad ja nii lähedki Sa oma teed...

Avaldame kaastunnet Aimele lastega kalli **AAVO** kaotuse puhul.

Ilma, Reet, Maimu ja Ene perega

Puud langetavad lehti, sügislillede silmad on pisaraid täis...

Sügav kaastunne Ülole perega kalli abikaasa, ema ja vanaema **HELLE FLAURI** kaotuse puhul.

Perekond Haggi

Südamlik kaastunne Aimele, Airele, Aivole kalli abikaasa ja isa **AAVO HAKMANNI** kaotuse puhul.

Perekonnad Mehik, Kiviste, Luik

Südamlik kaastunne Endlile lastega kalli abikaasa, ema ja vanaema **LINDA SALUMAA** surma puhul.

Perekond Kuldma

Kallid Õie ja Valter! Tunneme kaasa kalli poja **AIVARI** surma puhul.

Endised töökaaslased Aino, Ilme, Milvi, Mall ja Tiit

Avaldame kaastunnet Taurile ja tema lähedastele kalli isa **AIVAR MEISTRI** surma puhul.

Perekond Vulf

Avaldame kaastunnet Ülo Flaurile abikaasa **HELLE FLAURI** surma puhul.

OÜ Rey Seakasvatus AS Rey

Südamlik kaastunne Ülole perega abikaasa, ema, ämma, vanaema ja Helvele vennanaise **HELLE FLAURI** surma puhul.

Juuru Staadioni 11 majarahvas

Nüüd igavik ukse Sul avas ja lõpuni käidud on tee...

On lahkunud **ÕIE VISKA** 17. VII 1928 - 26. X 2013

Leinajad

Ärasaatmine 1. novembril 2013 kell 12.30 Kõrvetaguse Aadu talust Märjamaa kalmistule

Kustus elu, vaikis valu, väsisid su töökad käed...

Kallist **LINDA SALUMAAD** 16. II 1943 – 22. X 2013

leinavad abikaasa, tütred peredegaga ja õde Juta perega

Sügav kaastunne Valtrile, Õiele, Aivile ja Annelile lastega kalli **AIVAR MEISTRI** kaotuse puhul.

Eino, Evi peredegaga ja Jaan

Liig vara kustus päike, liig vara saabus õö. Liig vara jätsid maha sõbrad, omaksed ja töö...

Südamlik kaastunne lastele, Urvele, Kristi perele ja Vallile kalli **KEITH REIMETSA** kaotuse puhul.

Eve ja Silvi

Mälestame endist edukat naisjooksjat **HELLE FLAURI (sünd Volmer)**

Avaldame südamlit kaastunnet abikaasa Ülole ja tütardele peredegaga.

VS Jõud kergetõustiklased, treenerid ja Rapla Maakonna Spordiliit

Valtu Jahimeeste Selts avaldab kaastunnet Ülo Flaurile abikaasa **HELLE** kaotuse puhul.

Mälestame alati abivalmis ja sõbralikku naabrit **HELLE FLAURI** ning avaldame kaastunnet Ülole ja tütardele peredegaga.

Palmi ja perekonnad Jäer, Pikner, Nipernadi, Antson

Avaldame kaastunnet Ainole **VENNA** surma puhul.

Karin, Greta, Ester, Heldur, Lemmi, Rudolf, Anne ja Uno

Sügav kaastunne Terlile armsa **ISA** kaotuse puhul.

Triin ja Annika

Mälestame head kaaslast **KEITH REIMETSA** ja avaldame kaastunnet lähedastele.

Rain ja Kristel

Mälestame meie merematkade vaprat ja rõõmsameelset kaaslast **HELLE FLAURI.**

Avaldame kaastunnet Ülole ja lastele.

Paadiseltskond

Kaotus on valu, mälestus jääb...

Meie siiras kaastunne Ülole ja Elvele kalli **HELLE** kaotuse puhul.

Tiina, Ene, Evi, Eva, Riina, Luule, Liis

Kustus elu, vaikis valu, väsisid su töökad käed...

Mälestame **HELLE FLAURI** ja avaldame sügavat kaastunnet abikaasale ja tütardele peredegaga.

Pae Farmer

Puud langetavad lehti, sügislillede silmad on pisaraid täis...

Mälestame kallist töökaaslast **HELLE FLAURI** ja avaldame südamlit kaastunnet Ülole ja lastele peredegaga.

Töökaaslased

Sügav kaastunne Terjele **ISA** kaotuse puhul.

Endised töökaaslased

Mälestame jahimeest **EDGAR TOOMI** ja avaldame kaastunnet omastele.

Vahastu jahimehed

Südamlik kaastunne Jaan Metssalule kalli **VENNA** kaotuse puhul.

Töökaaslased bussipargist

Mälestame kallist klassivenda **KALJU METSSALU** 5. XII 1948 - 23. X 2013 ja avaldame sügavat kaastunnet lähedastele.

Rapla Keskkooli 26. lend

KINO

MÄRJAMAA KINO HELK
„Kõik hinnas 2“ (Venemaa)
30. oktoober kl 17, 19, 21

„Mandariinid“ (Eesti-Gruusia)
1. november kl 17, 19, 21
3. november kl 17, 19, 21

„Kertu“ (Eesti)
5. november kl 17, 19, 21

„Kibe“ (Venemaa)
6. november kl 17, 19, 21

HAGERI RAHVAMAJA
„Lennukid“ (USA joonisfilm, eesti keeles)
30. oktoober kl 19

MUUSEUM

JÄRVAKANDI KLAASIMUUSEUM
„Mon faible (minu nõrkus) – vana klaastaara ekspositsioon III: Klaaspurgid läbi sajandi 1850-1950. Tõnu Laugi kogust Püsväljapanek „134 aastat Järvakandi klaasitööstust“
„Tindipotid ja -pudelid Järvakandi klaasimuseumi kogudest“

15. oktoobrist 1. maini muuseum avatud ettetellimisel
tel 518 2610 ja 5390 4677.

SILLAOTSA TALUMUUSEUM
Püsinäitus “Märjamaa ja Vigala kihelkonna inimeste ning aja lugu”
Avatud E-R kl 10-17, L-P tellimisel
Näitus “Velise vallavalitsuste tegemised aastatel 1918-1944 Rahvusarhiivi materjalide põhjal”

MAHTRA TALURAHVAMUUSEUM
Juuru Mikhkli koguduse 775. aastapäevale pühendatud näitus „Kirik keset küla!“ (kuni 1. detsembrini)
Püsinäitus “Eesti talupoja elu 19. sajandil ja Mahtra sõda”
Avatud T-L kl 11-16

HAGERI MUUSEUM
Püsinäitus „Lõuna-Harjumaa talupojakultuuri tarbeesemeid 19. sajandi lõpust, 20. sajandi

algusest“
Püsinäitus “Maa-apteek”, püsifotonäitus „Kihelkonnakeskus Hageri“
Avatud T, K, N kl 11-16
Arhiiv avatud reedel kl 11-15 rahvamajas

NÄITUS

Fotonäitus “Naiskodukaitse - seelikutribust digilaiguni”
Järvakandi aleviraamatukogu

„Ainult haamriga“ - Aira ja Aivar Heiste sepised Lehte Hainsalu – 75
Kehtna raamatukogu

„Kaunis maastik Tallinna Botaanikaaias“ - Mare lknojani fotonäitus
„Käsi kirjutab“ - autogrammiga raamatud Kohila kodudest
3. a klassi joonistused „Kodukandiaabits“
Männi lasteaia Mõmmi rühma joonistused „Minu lasteaiaatee“
Kohila raamatukogu

Kadri Jäätma keraamika
Kohila Tornigalerii, avatud kiriku lahtiolekuaegadel või leppida kokku
tel 5623 0741; 5648 3828

Harrastuskunstnik Kaja Sikk - „Üllatades iseennast“
Tanu all - tekstiilikunstnik Ehalil Halliste gobelääninäitus
Kohila koolituskeskus, Tohisoo mõis

Ehalil Halliste 65. Gobeläänid
Kohila vallamaja, näituse avamine 1. november kl 16

Klaasikunstnike tööde näitus
Lelle raamatukogu

Tiina Azojani fotonäitus „Inimesed meie keskel“ (alates 1. novembrist)
Tarvo Aro Meti vitraažinäitus „Päikeseliblikad“ (kuni 31. oktoobrini)
Vahur Abramsoni rongimudelite näitus „Eesti kitsarööpmelised raudteed“ (kuni 29. novembrini)
Inger-Berlissa Kaugemaa saviskulptuurid „Kadunud maailm“
Märjamaa valla raamatukogu

Märjamaa muusika- ja kunstikooli lõputööde näitus (saalis)
Õpilaste kunstikonkursi “Minu klaas” parimate tööde näitus (vitriinis)
Märjamaa muusika- ja kunstikooli Ruhnu maalilaagri tööd: juhendaja Anne Muinaste (lasteosakonnas)
Rapla vanadel fotodel (fuajees)
Rapla keskraamatukogu

„Mehine“. Liisimari Randjärve maalid
Rapla kultuurikeskus, Rütmani galerii

RAAMATUKOGUPÄEVAD 20.-30. oktoober

Kohtumised
Kohtume Mikk Sarve ja Kristel Vilbastega
Kehtna raamatukogu, 30. oktoober kl 15

Tuntud inimene raamatukogus
Märjamaa raamatukogu
Märjamaa gümnaasiumi direktor Andres Elmik, 30. oktoober

KONTSERT

Kontsert Hingeswing
Kohila mõis (Kohila, Tööstuse 17), 2. november kl 21

Lugusid Urmas Alenderist – laulavad Tajo Kadaja ja Taavi Peterson
Varbola rahvamaja, 3. november kl 17

KODANIKEÜHENDUSTE ÜMARLAUD
Kaarepere, Valtu seltsimaja, 31. oktoober kl 18

Perehommik „Valusad lahkumised“
Piilupardi Mängutuba (Rapla, Sulupere 7), 1. november kl 10

MITMESUGUST

Raplamaa koolilaste luuletuste lugemise konkurss
Rapla kultuurikeskus, 31. oktoober kl 17

„Jõuluootusest toas ja õues“ - Mariann Roosla ja Mari Tammar
Märjamaa valla rahvamaja, 31. oktoober kl 18

Vahtra tugikeskus esitleb – Tantsud tähtedega

Rapla kultuurikeskus, 1. november kl 18

Raikküla valla vabaajakeskuse avaüritus. Külas on Anneli ja Mihkel Kuk, muusikalised vahepalad Jüri Pootsmannilt ja Morten Langilt
Lipa, 1. november kl 19

Fotograaf ja rännumees Aivar Pihelgas
Märjamaa vald, Sulu külakeskus 1. november kl 19

Mälumänguklubi
Märjamaa rahvamaja, 5. november kl 19

Aja puudutus. Puudutuse aeg – 2014. aasta laulu- ja tantsupeo tutvustus
Rapla haldushoone suur saal, 6. november kl 14

SPORT

Naiste meistriliiga korvpallis: AmEst Rapla vs Audentese SG/Noortekoondis
Rapla, Sadolini spordihoone, 31. oktoober kl 18.30

Eesti MV korvpallis, I liiga: Kohila/Elion/ Webware vs Tartu Ülikool II
Kohila spordikompleks, 1. november kl 20

Eesti MV korvpallis B-vanuseklassi poistele
Kohila spordikompleks, 3. november algusega kl 11

Naiste meistriliiga korvpallis: AmEst Rapla vs Tartu Ülikool
Rapla, Sadolini spordihoone, 4. november kl 18.30

Eesti karikavõistlused võrkpallis naistele: Eesti noortekoondis vs Kohila VK
Kohila spordikompleks, 6. november kl 18.30

ÕOKLUBI

CLUB CINEMA, Järvakandi @Cinema. DJ Virx
1. november
RESPEKT Live. DJ Siim Sepp
2. november

MADHOUSE, Rapla DJ Imre Tõekalju
1. november
DJ Heiko Merikan
2. november

Ootame teateid sündmuste kohta iga nädala reedeks meiliaadressil kuulutused@sonumid.ee.
Tel 489 2130. Järgmine "KUHU MINNA" ilmub 6. novembri lehes.

**jalanoode remont
tõmbluku vahetus
võtmete valmistamine**

Kuusiku tee 2, www.kingake.ee

PLASTEKOR
KLAASPLASTTOOTED

MAHUTID • SEPTIKUD
BIOPUHASTID • KAEVUD
TULETÕRJEVĖEMAHUTID
PUMPLAD • LIPUMASTID
HAAGISEKAANED
KANUUD • SÜSTAD

Paigaldus. Teave tel 5344 3556
info@plastekor.ee www.plastekor.ee

RS RS FOTO galerii

Lilled Sinule!

4. novembril avatakse kõige omanäolisem **LILLEPOOD**
Raplas Viljandi mnt 112 (A&O vastas jaama juures)

- lõikelilled
- potililled
- kimbud
- pärjad
- keraamika
- kingiideed
- 3-D voodipesud
- kinkekotid
- kaardid

**E-L 9-18
P 10-14**

MÜÜA MAJA

Roosna, Raikküla vald

Üldpind 233 m²
Krundi suurus 134 500 m²
Korruseid: 2
Tubade arv: 5
Vannitube: 1

HIND: 89 000 €

5556 6634
Annika.Linnamägi@pindi.ee

PINDI KINNISVARA Vahendus Hindamine Korrashoid Kindlustus Juriidiline abi
Tallinna mnt 22/24, Rapla Tel 482 1408 rapla@pindi.ee

KOHILA VINEER

Rahvusvaheline puidutöötlemisettevõtte alustab neljanda töövahe- tuse komplekteerimist töötajatega. Kohila Vineer otsib oma 30 liikmelisse tublisse meeskonda järgmisi töötajaid:

TOOTMISTÖÖTAJAJID:
Järkamissaaliini operaator
Spoonitrimisliini operaator
Giljotiini-spoonitrimisliini operaator

TÖSTUKIJUHT:
Hüdromanipulaatori juht (statsionaarse palgitoetustega)
Töstukijuht

KÄIGUSHOIUTÖÖTAJAJID:
Mehaanika ja elektri valdkonda.

KANDIDAATIDELT EELDAME:
keskharidust, valmisolekut töötada vahetustes, eelnevat töökogemust, eesti keele oskust, sõbralikkust ja koostöövalmidust, tehnilist taiplikkust.

ETTEVÕTE PAKUB:
Huvitavat ja dünaamilist tööd rahvusvahelises ettevõttes
Väljaõpet vajalike tööoskuste saavutamiseks
Võimalust ametialaseks ja isiklikuks arenguks
Kaasaegset töökeskkonda

LISAINFO:
Töö hakkab toimuma vahetustes seitsmel kalendripäeval nädalas vastavalt graafikule 12 tunni kaupa.

TÖÖ ASUKOHT:
Kohilas; Lisainfo: Margo, tel 4820288; CV saata: margo@kohilavineer.ee

KOLMAPÄEV 30.10	NELJAPÄEV 31.10	REEDE 1.11	LAUPÄEV 2.11	PÜHAPÄEV 3.11	ESMASPÄEV 4.11	TEISIPÄEV 5.11
ETV 06.55 Terevisioon 08.55 Holby City haigla 09.55 Terevisioon* 11.55 Maailma ajalugu 12.50 Ilus maa. Vana veski uus elu* 13.00 Laulud läbi aastate. Heli Lääts 13.25 Miski peab olema püha. Lehte Hainsalu 14.05 Kirjandusministeerium* 14.35 Ajalik ja ajatu. Tagasi Hellases 15.05 Waterloo Roadi kool 16.00 Holby City haigla. Hüpe tundmatusse 17.00 Aktuaalne kaamera 17.10 Önne 13 17.35 Hercule Poirot. Tragöödia Marsdoni mõisas 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.05 Pealtnägija 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Foorum 22.30 Tšernobõli samuraid 23.25 Mis juhtuks, kui...? 23.50 Hercule Poirot. Tragöödia Marsdoni mõisas 00.40 Ringvaade* 01.51 ERR uudised	06.55 Terevisioon 08.55 Holby City haigla 09.55 Terevisioon* 11.55 Pealtnägija* 12.45 Tähelaev. Maiken 14.05 Vabariigi kodanikud 14.55 Minuscule. KIRSTStomat 15.05 Waterloo Roadi kool 16.00 Holby City haigla. Hüpe tundmatusse 17.00 Aktuaalne kaamera 17.10 Önne 13 17.35 Hercule Poirot. Topeltjalg 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.05 Kahekõne 20.30 Mõistlik või mõttetu 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Kapital. Kapital süveneb seekord nendesse kindlustusliikidesse, millest tavaliselt väga kõva häälega ei räägita 22.10 MI 22.55 Muusikadokk Wagner ja Verdi. Revolutsionäärid 23.30 Hercule Poirot. Topeltjalg 00.25 Ringvaade* 01.33 ERR uudised	06.55 Terevisioon 08.55 Holby City haigla 09.55 Terevisioon* 11.55 Saladuslik Aafrika. Malawi* 12.25 MI* 12.55 Kahekõne 13.20 Foorum 14.15 Kapital 14.40 Muuseumirott. Juhan Sütiste 15.00 Üks pilt. Konrad Mägi “Pühajärv” 15.05 Waterloo Roadi kool 16.00 Holby City haigla. Madu rohi 17.00 Aktuaalne kaamera 17.10 Önne 13 17.35 Hercule Poirot. Hispaania kirstu saladus. 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 19.30 Rula ja Ratas 20.00 Mehed räägivad armastusest. Janek Mäggi ja Ardo Lass 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Kulla nimel 23.10 Pealtnägija* 23.55 Hercule Poirot. Hispaania kirstu saladus 00.50 Ringvaade* 01.25 ERR uudised	07.30 Zou 07.40 Putke põik 19 07.45 Suursilm 07.55 Väike rüütel Trenk 08.20 Maša ja karu 08.30 Buratino tegutseb jälle 08.55 Piip ja Tuut hoiavad Eesti lippu kõrgel 09.00 Puutepunkt 09.30 Mõistlik või mõttetu* 10.00 Maahommik 10.45 Önne 13 11.15 Pealtnägija 12.05 Jüri Üdi klubi 13.00 Wagner ja Verdi 13.55 Tšernobõli samuraid 14.50 Just must 15.00 ENSV 15.30 IT-osakond 15.55 Mehed räägivad armastusest 16.55 Uued trikid. Elu kommunis 17.45 Kodu 18.30 AK 18.40 Ladina-Ameerika metsikumat paigad 19.35 Saladuslik Aafrika. Botswana 20.00 Üheksandikud 20.30 Önne 13 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.20 Sport. Sport 21.35 Võimu kants 22.35 Midsomeri mõrvad. Mäelune magaja 00.05 Tähelaev. Maiken* 01.25 ERR uudised	07.30 Baleriin Angelina 07.45 Fiksikud 07.50 Ariol 07.55 Pimmi ja Pammi seiklused 08.00 Arva ära, kui palju ma sind armastan 08.10 Kiisu Miisu seiklused 08.20 Väikese Muti seiklused 08.25 Miriami köögikombain 08.30 Tatonka lood 08.45 Lastetuba 09.00 Prillitoos 10.00 Tähelaev. 11.15 Jamie Oliveri 30 minuti road 11.40 Ladina-Ameerika metsikumat paigad 12.30 Meie inimesed.* 12.55 Kulla nimel 14.25 Kaks ansamblit 15.00 Midsomeri mõrvad 16.30 Võimu kants 17.30 Puutepunkt 18.00 Ajalik ja ajatu 18.30 AK 18.40 Ajavaod. Joh Lorup 19.10 Keenia südames 19.40 Mis juhtuks, kui...? 20.05 Pehmed ja karvased 20.30 ENSV 21.00 AK. Nädal. Ilm 21.40 Sport. Sport 22.00 NO99 Kunstikool. 22.05 Kuritegu 23.05 IT-osakond 23.25 Tanel Padar &The Sun 00.29 ERR uudised	06.55 Terevisioon 08.55 Holby City haigla 09.55 Terevisioon* 11.55 Maahommik* 12.45 Pehmed ja karvased* 13.05 Ilus maa. Maheteraviljaterminal* 13.15 Saladuslik Aafrika. Botswana* 13.50 Jamie Oliveri 30 minuti road. 14.15 Uued trikid. Elu kommunis 15.05 Waterloo Roadi kool 16.00 Holby City haigla. Edasi minnes 17.00 Aktuaalne kaamera 17.10 Önne 13 17.35 Hercule Poirot. Kuningliku rubiini vargus 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.05 Osoon 20.35 Meie inimesed. Kalle 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 Välisilm 22.10 Marc Zuckerberg ja tema Facebook 23.00 ENSV. Tants ja tagaajamine* 23.30 Hercule Poirot. Kuningliku rubiini vargus 00.20 Ringvaade* 01.28 ERR uudised	06.55 Terevisioon 08.55 Holby City haigla 09.55 Terevisioon* 11.55 Prillitoos 12.55 Osoon 13.25 Välisilm* 14.00 Marc Zuckerberg ja tema Facebook 14.50 Hitid. Hetked jäänud valguses 15.05 Waterloo Roadi kool 16.00 Holby City haigla. Koosolemise aeg 17.00 Aktuaalne kaamera 17.10 Önne 13 17.35 Hercule Poirot. Juhtum võidupäeva ballil 18.30 Aktuaalne kaamera 19.00 Ringvaade 20.05 Vabariigi kodanikud 21.00 Aktuaalne kaamera. Ilm 21.30 Sport 21.40 OPI! Linnateater on Offline ja Telliskivi loome- linnakus laietab Risomeedia 22.10 Kodu. 22.55 Üheksandikud. Võidelda või loobuda* 23.25 Hercule Poirot. Juhtum võidupäeva ballil 00.15 Ringvaade* 01.24 ERR uudised

ETV 2

07.10 SimsalaGrimm 07.35 Ruff tegutseb 07.45 Mesilane Maia 07.55 Baleriin Angelina 08.10 Lotte 08.15 Lastetuba 08.30 Püramiidi tipus. Politoloog Rein Taagepera 09.00 Ringvaade* 10.05 Väike maja preerias 10.50 Eesti muusikavideod 11.23 ERR uudised 15.15 Televõrk 17.10 Väike maja preerias 18.00 Vaat kus lops! 18.20 Kasuta oma kujutusvõimet! 18.25 Fiksikud 18.30 Lastetuba. Öine linn 18.50 Vahva Roosi 19.00 Lammash Shaun 19.05 Tinga Tinga lood 19.20 AK (viipekeeles) 19.30 AK (vene keeles) 20.00 Meie inimesed. Liilia 20.25 Minuscule. Sipelgad 20.30 Metsapeatus 21.00 Iyhikas Amneesia rööbastel 21.10 Iyhikas Pahempidi 21.30 Elu on liiga lühike 21.20 Inglise osa 23.35 Kuhupoole jääb rindejoni? 01.00 ERR uudised	07.10 Vahva Roosi 07.20 Tinga Tinga lood 07.30 Lammash Shaun 07.45 Vaat kus lops! 08.10 Lastetuba 08.25 Fiksikud 08.30 Puutöömeister Väino Jõe 09.00 Ringvaade* 10.05 Väike maja preerias 10.50 Puutepunkt* 11.20 Ilus maa. Paadimeistrid kuival maal* 11.30 Ilus maa. Vana veski uus elu* 11.39 ERR uudised 16.30 Smallville. Eksirännakud 17.10 Väike maja preerias 18.00 Tule õue! 18.30 Lastetuba. Linnaekskursioon 18.45 Arva ära, kui palju ma sind armastan 18.55 Väike printsess 19.05 Zou 19.20 Aktuaalne kaamera (viipekeeles) 19.30 AK (vene keeles) 19.55 Käsiapalli MM valikmäng. Eesti - Bosnia ja Hertsegoviina 21.30 Keeluaia kuningas. Endine Peg 22.25 Kuritegu 23.25 Valentino kingitus 00.25 ERR uudised	07.10 Väike printsess 07.20 Zou 07.30 Arva ära, kui palju ma sind armastan 07.45 Tule õue!* 08.15 Lastetuba. Linnaekskursioon* 08.30 Teaduspalavik. Salasilm 09.00 Ringvaade* 10.05 Väike maja preerias 10.50 Smallville 11.35 Eesti TOP 7* 12.19 ERR uudised 15.30 Tulpan 17.10 Väike maja preerias 18.00 Väike rüütel Trenk 18.20 Maša ja karu 18.30 Lastetuba 18.50 Arva ära, kui palju ma sind armastan 19.00 Putke põik 19. Suur võidusõit 19.05 Zou 19.20 AK (viipekeeles) 19.30 AK(vene keeles) 20.00 Kaalul on rohkem kui elu 20.50 Minuscule 21.00 Idioot 21.50 Bagueli pügmeed maailma peeres 19.55 Käsipalli MM valikmäng. Eesti - Bosnia ja Hertsegoviina 21.30 Keeluaia kuningas. Endine Peg 22.25 Kuritegu 23.25 Valentino kingitus 00.25 ERR uudised	09.00 Mu kõige kallim öeke 09.30 Baleriin Angelina 09.45 Prüghunt ja Superjanes 10.05 Arva ära, kui palju ma sind armastan 10.20 Völukarusell 10.30 Willy Fogiga ümber maailma 11.00 Rula ja Ratas 11.30 Teaduspalavik 12.00 Liivi rannal 12.20 Ütsi, ütsi, öeke! 12.30 Tagatargemad 13.00 Juri Vella maailm 13.55 Itelmeeni lood 15.05 Lennud 15.40 Miss Marple'i lood 16.05 Jüri Üdi klubi* 17.00 Mu kõige kallim öeke 17.30 Tule õue!* 18.00 Prüghunt ja Superjanes 18.20 Willy Fogiga ümber maailma 18.50 Miriam me-rehädas 18.55 Tatonka lood 19.05 Ajakompass 19.20 AK (viipekeeles) 19.30 AK (vene keeles) 19.45 Mesimagusad viinamarjad 19.55 Ivo Uukkivi 20.00 Teemaõhtu. Villu Tamme ja elagu punk! 21.35 Meie. Punk on elus 22.30 Tähelaev. Villu Tamme 23.50 Punklaulpeo laulud 00.53 ERR uudised	09.00 Pettson, Findus ja mälukaotus 10.05 Ariol 10.10 Suursilm 10.20 Tatonka lood 10.30 Willy Fogiga ümber maailma 11.00 Rula ja Ratas 11.30 Teaduspalavik 12.00 Liivi rannal 12.20 Ütsi, ütsi, öeke! 12.30 Tagatargemad 13.00 Juri Vella maailm 13.55 Itelmeeni lood 15.05 Lennud 15.40 Miss Marple'i lood 16.05 Jüri Üdi klubi* 17.00 Mu kõige kallim öeke 17.30 Tule õue!* 18.00 Prüghunt ja Superjanes 18.20 Willy Fogiga ümber maailma 18.50 Miriam me-rehädas 18.55 Tatonka lood 19.05 Ajakompass 19.20 AK (viipekeeles) 19.30 AK (vene keeles) 19.45 Mesimagusad viinamarjad 19.55 Ivo Uukkivi 20.00 Teemaõhtu. Villu Tamme ja elagu punk! 21.35 Meie. Punk on elus 22.30 Tähelaev. Villu Tamme 23.50 Punklaulpeo laulud 00.53 ERR uudised	07.10 Ajakompass 07.20 Tatonka lood 07.30 Völukarusell 07.40 Arva ära, kui palju ma sind armastan 07.55 Väike printsess 08.05 Tinga Tinga lood 08.15 Suursilm 08.30 Tagatargemad 09.00 Ringvaade* 09.30 Pereelu 10.05 Väike maja preerias 10.50 Siin ja praegu. Üllar Saaremäe 11.40 ERR uudised 16.10 Eesti muusikavideod 16.40 Üheksandikud 17.10 Väike maja preerias 18.00 Geronimo Stiltoni lõbusad lood 18.20 Jass ja Juss 18.30 Lastetuba 18.45 Mesilane Maia 18.55 Baleriin Angelina 19.10 Ruff tegutseb 19.20 AK (viipekeeles) 19.30 Aktuaalne kaamera (vene keeles) 20.00 Idioot 20.50 NO99 Kunstikool. Jarmo* 20.55 Oru pargi lood 21.30 Jüri Üdi klubi 22.25 Muutlik õnn 00.15 Kaalul on rohkem kui elu 01.13 ERR uudised	07.10 Geronimo Stiltoni lõbusad lood 07.30 Ruff tegutseb 07.40 Mesilane Maia 07.55 Baleriin Angelina 08.10 Jass ja Juss 08.15 Lastetuba 08.30 Öpiõu! 09.00 Ringvaade* 10.05 Väike maja preerias 10.50 Jüri Üdi klubi 11.46 ERR uudised 16.15 Bagueli pügmeed maailma äärel 17.10 Väike maja preerias. Kasvuvalud 18.00 SimsalaGrimm 18.25 Lotte 18.30 Lastetuba 18.45 Mesilane Maia 18.55 Baleriin Angelina 19.10 Ruff tegutseb 19.20 Aktuaalne kaamera (viipekeeles) 19.30 AK (vene keeles) 20.00 Pealtnägija 20.45 Vaba tahe. Keenia südames* 21.15 Mütoklipp. Katk 21.30 Mida palja silmaga ei näe. Õhus 22.15 Teaduspalavik 22.40 Eesti TOP 7 23.25 Kuidas ei tohiks elada. Laulja Don 23.55 Saddami dünastia 00.58 ERR uudised
---	---	---	---	--	---	---

KANAL 2

06.00 Punased roosid 06.45 Tomi ja Jerry lood 07.10 Garfield 07.35 Lucky Luke seiklused 08.00 Reporter* 09.00 Tuhat ja üks ööd 10.00 Rosario 11.00 Kodus ja võõrsil 11.30 Kaks kanget Indias 12.30 Mis sul viga on? 13.00 Süvahavva 14.50 Saladused 15.55 Punased roosid 16.00 Küladetektiivid 17.00 Manhattani tühkatriinu 18.00 Tuhat ja üks ööd 19.00 Reporter 20.00 Suur lotokolmapäev - Rooside sõda 21.00 Heeringas Veenuse öäl - Merle Palmiste eri 21.30 Pilvede all. 22.30 Jahtunud jälg. Üle mere 23.30 Bordell 232. Parim doonor 00.35 Mis? Kus? Millal? 01.50 Vice – Relvahulud 02.20 Sjomini juurdls. Jaht surmale 03.10 Krimi* 03.35 Reporter* 04.25 Rooli võim 04.50 Küladetektiivid	06.00 Punased roosid 06.45 Tomi ja Jerry lood 07.10 Garfield 07.35 Lucky Luke seiklused 08.00 Reporter* 09.00 Tuhat ja üks ööd 10.00 Manhattani tühkatriinu 11.00 Kodus ja võõrsil 11.30 Pilvede all 12.30 Heeringas Veenuse öäl 13.00 Suur lotokolmapäev 14.00 Saladused 14.55 Punased roosid 16.00 Küladetektiivid 17.00 Manhattani tühkatriinu 18.00 Tuhat ja üks ööd 19.00 Reporter 20.00 Parim enne 20.30 Kodutunne on pere juures, kes kaotas õnnetuses abikaasa ja ema 21.30 Sherlock Holmes 00.05 Ämblikmees 02.15 Hea naine. Hõbekuul 03.00 Kodusaade 03.45 Reporter 04.35 Kriminaalne Venemaa. Saatanlik telefon 05.00 Küladetektiivid. Mõrv merevaatega	06.00 Punased roosid 06.45 Tom ja Jerry 07.10 Garfield 07.35 Lucky Luke seiklused 08.00 Reporter* 09.00 Tuhat ja üks ööd 10.00 Manhattani tühkatriinu 11.00 Kodus ja võõrsil 11.30 Kodutunne 12.30 Parim enne 13.00 Galileo* 14.00 Saladused 14.55 Punased roosid 16.00 Küladetektiivid 17.00 Manhattani tühkatriinu 18.00 Tuhat ja üks ööd 19.00 Reporter 20.00 Kuldvillak 20.35 Galileo 21.30 Süvahavva. Viinamäe viiras- tuse 22.30 Põrgulikud kõõgid. Sabatiello's 23.30 Põhjamere Bermuda kolmnurk 02.10 Hea naine. Hiina tulemuür 02.55 Lemmikretseptid* 03.30 Reporter* 04.20 Kriminaalne Venemaa. Reeturid 04.45 Küladetektiivid 05.30 Kokakool	06.25 Matsakas beib 07.15 Reporter* 08.10 Imeline võlukunst 08.35 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.45 Top Shop 09.00 Kodusaade 10.00 Lemmikretseptid 10.45 Hooaeg 11.30 Rooli võim 12.00 Subboteja 13.00 Põrgulikud kõõgid 14.00 Mis sul viga on? 14.30 Saladused 15.00 Eesti tippmodell 2 16.00 Valelikud võrgutajad. Esimene kord 17.00 Süütu süüdlane 19.00 Reporter+ 19.35 Reisile meiega. La Digue'i saar 20.05 Stereo 21.30 Ärapanija 22.00 Mis? Kus? Millal? 23.30 Reeglid muutuvad. Haarav põnevusfilm edukast narkoärikast, kes on pannud piisavalt raha kõrvale ja kavatses nüüd pensionile minna. 01.30 Sherlock Holmes* 03.35 Reporter+* 04.05 Noor meister	06.05 Rooli võim 06.35 Rosamunde Pilcher - Ühe suve lõpp 08.10 Paw Paw mõmmikud 08.35 Karlsson katuselt 09.00 Looney Tunes 09.25 Kaks kanget Indias 10.25 Heeringas Veenuse öäl - Merle Palmiste eri 10.55 Kuldvillak 11.30 Parim enne 12.00 Kodutunne 13.00 Naabriplika 14.00 Pilvede all 15.00 Süütu süüdlane 19.00 Reporter+ 19.35 Sajandi armastus. Sultan Suleiman suundub Rhodost vallutama ja lapseeootele Hürrem jäab 21.30 Topkapi paleesse. Vaatamata kõigele ei kuljune Hürremi saat- tuse nii keeruliseks kui varem, sest Valide kaitseb teda, abi on ka Nigarist 21.45 Meie senine elu. 00.00 Parkuurija 01.45 Põhjamere Bermuda kolm- nurk 04.10 Reporter+ 04.40 Süvahavva	06.00 Punased roosid 06.55 Tom ja Jerry lood 07.20 Garfield 07.50 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.00 Reporter* 09.00 Tuhat ja üks ööd 10.00 Manhattani tühkatriinu 11.00 Kodus ja võõrsil 11.30 Sajandi armastus 13.40 Süütu süüdlane 16.00 Küladetektiivid 17.00 Manhattani tuhka- triinu 18.00 Süütu süüdlane 19.00 Reporter 20.00 Saladu- sed. Võitlus kasuisaga 20.30 Naabriplika. Võorutusunä- hüd. 21.30 Eesti tippmodell 2 21.30 Lõppmäng. Surnu rää- gib 23.30 Ärapanija* 00.00 Stereo* 01.20 NCIS Los Angeles. Trellide taga 02.05 Meed- ium. Poolik vedamine 02.50 Hooaeg 03.25 Reporter 04.15 Vangla 04.35 Küladetektiivid 05.20 Mängufilm Rosamunde Pilcher - Ühe suve lõpp	06.55 Tom ja Jerry lood 07.20 Garfield 07.50 Kass Oggy ja kurjad prussakad 08.00 Re- porter* 09.00 Süütu süüdlane 10.00 Manhattani tühkatriinu 11.00 Kodus ja võõrsil 11.30 Saladused*. Võitlus kasuisaga 12.00 Naabriplika*. Võorutus- nähud 13.00 Eesti tippmodell 2 14.00 Saladused 14.55 Pu- nased roosid 16.00 Küladetek- tiivid. Maalri surm 17.00 Man- hattani tühkatriinu 18.00 Süü- tu süüdlane 19.00 Reporter 20.00 Mis sul viga on? 20.30 Kaks kanget Indias 21.30 Vice - Meeleheitel poisismehed ja neonatsid 22.10 Krimi 22.40 Nikita. Plats puhtaks 23.40 Solomon Kane 01.40 Dexter. 02.40 Ekstreemkalapüük Rob- son Greeniga 03.30 Reporter* 04.20 Kriminaalne Venemaa 05.10 Küladetektiivid
--	--	---	--	---	---	--

TV3

06.15 Bakugan 06.40 Ma- dagaskari pingviinid 07.05 Käsna-Kalle Kantpüks 07.30 Teismelised ninjakilpkonnad 08.00 Armastus võidab 09.00 Kirgede torm 10.05 Vaprad ja ilusad 10.35 Top Shop 10.50 Elu keset linna 11.25 Kaitseinglid 12.25 Suletud uste taga 13.25 CSI New York 14.25 Vaprad ja ilusad 14.55 Seitsmes taevas 15.55 Ar- mastus võidab 16.55 Kirgede torm 18.00 Kättemaksukon- tor 19.00 Seitsmesed uudised 20.00 Appi tuleb selgelnägija 21.00 Võimalik vaid Venemaal 21.30 Kondid: Kummitus ma- sinas 22.30 Kättemak 23.30 Top Gear USA 00.35 Viima- ne hoiatus 01.35 Vaga vesi: Lisatöö 02.30 Politseipere: Esimene osa 03.20 Appi tu- leb selgelnägija: Mihkli huk- kumine* 04.10 Võimalik vaid Venemaal* 04.35 Seitsmesed uudised 05.25 Selline on elu!	06.15 Bakugan 06.40 Ma- dagaskari pingviinid 07.05 Käsna-Kalle Kantpüks 07.30 Teismelised ninjakilpkonnad 08.00 Armastus võidab 09.00 Kirgede torm 10.05 Vaprad ja ilusad 10.35 Top Shop 10.50 Elu keset linna 11.25 Kaitseinglid 12.25 Appi tuleb selgelnägija 13.25 Kondid 14.25 Vaprad ja ilusad 14.55 Seitsmes taevas 15.55 Ar- mastus võidab 16.55 Kirgede torm 18.00 Kättemaksukon- tor 19.00 Seitsmesed uudised 20.00 Kodumäng 20.30 Kät- temaksukontor 21.30 Selgelt- nägijate tuleproov 22.35 Kol- meraudne 23.35 Puudutus: Silmast silma 00.35 Euroopa Pokkeriturnee 01.40 Vale jäl- gedel: Kuninglik kõrgus 02.25 Kinominutid 02.55 Kolme- raudne* 03.45 Euroopa Pok- keriturnee* 04.35 Seitsmesed uudised 05.25 Selline on elu! Ta armastab Wendlerit	06.15 Bakugan 06.40 Ma- dagaskari pingviinid 07.05 Käsna-Kalle Kantpüks 07.30 Teismelised ninjakilpkonnad 08.00 Armastus võidab 09.00 Kirgede torm 10.05 Vaprad ja ilusad 10.35 Top Shop 10.50 Elu keset linna 11.25 Kait- seinglid 12.20 Kättemaksu- kontor 13.20 Selgelnägijate tuleproov 14.25 Vaprad ja ilusad 14.55 Seitsmes taevas 15.55 Armastus võidab 16.55 Kirgede torm 18.00 Kätte- maksukontor: Bordell 19.00 Seitsmesed uudised 20.00 Me armastame Eestit 21.30 Ker- ge elu. Probleemid Toomase ja tema naiskolleegide vahel aina suurenevad. Peagi varju- tab ta elu ka hirm koondami- se ees 22.30 Kuum tibi 00.30 Castle: Peaagu kuulus 01.30 Briljantkäsi 03.10 Kerge elu* 04.00 Selline on elu! Politsei- riik: spionaaž Mallorca 04.50 Seitsmesed uudised	05
---	---	--	-----------

KESKKONNAAMET

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

**MARIMETSA LOODUSKAITSEALA,
MARIMETSA-ÕMMA HOIUALA,
TÕLVA KALJUKOTKA PÜSIELUPAIGA JA
ÕMMA METSISE PÜSIELUPAIGA
(MARIMETSA-ÕMMA LINNU- JA LOODUSALA)**

KAITSEKORRALDUSKAVA AVALIKKUSE KAASAMISE KOOSOLEK

Keskkonnaamet teatab, et on algatanud Marimetsa looduskaitseala, Marimetsa-Õmma hoiuala ning Tõlva kaljukotka püsielupaiga ja Õmma metsise püsielupaiga (Marimetsa-Õmma linnu- ja loodusala) kaitsekorralduskava koostamise. Kaitsekorralduskavaga kirjeldatakse alade eesmärgiks olevaid loodusväärtuseid, nende mõjutegudeid ja kaitsemeetmeid ning koostatakse tegevuste tabel, kus vajalikud tegevused on määratletud koos tõenäolise läbiviimise ajaga ning maksumusega. Kaitsekorralduskava koostab Pärandkoosluste Kaitse Ühing (PKÜ).

Kaitsekorralduskava koostamisprotsessi raames toimub avalikkuse kaasamise koosolek:

4. novembril 2013 kell 16.00 Lääne-Nigula valla Risti vallavalitsuse saalis (Tallinna mnt 4, Risti).

Kohale on oodatud maaomanikud, kohalikud elanikud, ettevõtjad ja teised asjast huvitatud.

Info:
Ivar Ojaste
Ivar.Ojaste@gmail.com
Tel 52 15151

Keskkonnaamet
Anni Kurisman
anni.kurisman@keskkonnaamet.ee
Tel 472 4729

- Auto välipesu
- Auto sise puhastus
- Märk salongipesu (keemiline)
- Vahatamine
- Poleerimine

Jõe Tänav Käsipesula
Jõe 18, Rapla. Tel: 5360 6160

TPT
Tootsi Turvas ostab:
kasvavat ja tee äärde
virnastatud võsa
Tel 5646 1882
jaak.raid@tootsiturvas.ee
Tel 526 9639
kaimo.kivikas@tootsiturvas.ee

Gadox
ORTOPEEDIATEENISTUS
AS Gadox proteesimeistri
Guido Amuri vastuvõetud
Rapla perearstikeskuses
Lasteaia 12
31. oktoobril kella 10-12

Müüme ortopeedilisi
jalatseid lastele
Kaasa võtta: abivahendi
kaart, arsti saatekiri, pass,
pensionitunnistus

AS Gadox, Türi 10c, Tallinn,
tel 650 1322
• info@gadox.ee •
www.gadox.ee

UUS JUUST, PAREM MAITSE!

Korralik kõhutäis!®

**Minu lemmik on Kikase Juustupoiss,
mis on nii hea nagu ise tehtud.**

Kikase Juustupoiss on saadaval
igas hästivarustatud kaupluses.

www.kikas.ee facebook.com/kikaseesti

PÄÄSTEAMET

**KONTROLLI
SUITSUANDURIT
VÄHEMALT
KORD KUUS**
ja aita seda teha
ka oma lähedastel!

Vaata lisaks: www.suitsuandurid.ee

Nüüanded
ja loomisid
Facebookis

ARUTECH
parimad aknad

Asutatud 1999.^a

Aknad kuni -57%
Paigaldus -50%

Pakkumine kehtib kuni 31. oktoobrini

**Pensionäridele
lisasoodustus!**

**OKTOOBER - parimate
soodustustega kuu!**

Arutech Parimad Aknad
rakendab nüüd akende tootmisel
süsteemi Gealan S 9000.

Sellel kaasaja kõige soojemal
süsteemil (profiili U-väärtus on
0,92 W/m²K) on mitmeid eeliseid
ja hea hind.

Üle Eesti 1516 **www.arutech.ee**

Avatud: E-R 8.30 -17.00

Müügiesindus UUEL AADRESSIL

Lõuna 13.00 -13.30 Tallinna mnt 23. Tel 5551 3058, 677 7055

Rahvusvaheline kvaliteedijuhtimise sertifikaat ISO 9001:2008 ja keskkonnasertifikaat ISO 14001:2004

RAHU ARMSATELE HINGEDELLE

...HING (võib ajutiselt lah- kude kehast minestuse, magamise, haiguse ajal)

ERR MUUHULGAS USK HINGE- DESSE ... VINCI EESTI TÖÖRAHVA ERAKOND

E VILJA- KUHILAS

TAAS- KEHAG- TUMINE (ümbersünd) NAISENIMI

IMAGINAAR- PUNAPEADE MAA ELU... (saatusetee)

ENN MITTE NII JÕGI MESO- POTAAMIAS

KAVALALT LEIDLIK VINGER- DISED

RHODE ISLAND HINGE- LÄHEDANE

TERJE ARU KÜLA VÕRUMAAL TOOMAS TÕNISSON

JOOD JAANUAR (rooma numbriga) KOHEVUS

IMESTUS PISIVIGA KILOVOLT JUSTA- MENDIKAS

MILLAL AJAB NIHUTADES EEMALE

RISTSÕNA LINNA VÄIKEVELI PÄNÜL või VIHAND

ELUANDJA LÜHI-MIKK HINGE... (U. Alendri album 94)

AUTOMARK VALUS SURMA- JÄRGNE ELU

INIM- HINGE OSAD

...ABI (haiguse elimineerimiseks) ENO RAUD

HINGEDE MÄLESTU- SEKS SÜÜ- DATAVAD VALGUS- ALLIKAD

LÜHIKE MUST KUUB ...SISENE (lootele kodune)

... HINGES (kriipiv tunne) LUTEETSIMUM KARU INES LISETTE

ENES- TEADVUS AKSEL ORAV VENE SÕJA- VÄELUURE

ALGUL MOONDE- KIVIM (sili- kaatidest)

BEEBI KOMBEL EINESTAMA AMMUGI VEEL

MANALA (Eesti rahva- usundis)

EDUARD IVANOVITŠ MIHHAILOV

EE EELLANE INDRER SEI BAARIUM

VOKAALITU "PÕSK" DÕHH

LOODUSE HÄÄBUMISE AEG

ANTI- SEPTILINE RAVIM 50.

UUDU HUNT NAIS-/MEES- VENE JAATUS ANYWAY

SASSIS "SULG" UINUMIS- KÄSKLUS

VEDEL LURR INES ARU ... MOEL (ebaausalt)

INIM- HINGE OSAD

ENDINE KINDLUSTUS PAIKNEV TÕUK ja ...

ÜHE SUGUVÕSA LUGU ARSEEN

HINGE LAHKUMISE VÕIMALIK KUJU MASTI OSA

...KAART SEHKENDA- MISE ALGUS KUS OLED?

PIIRITS VALERIE ŠOKOLAADI- BRÄND

MUISTNE PÜHA METS ... ja ARUST (iganenud)

LOS ANGELES LIITER AEGLAELT (muusikas)

AAPO ILVES LOMBI- TAGUNE MAA

MÕNUS, PEHME PAIK ...AEG (põhja- ranniku hingedeae)

HINGELINE KUS LAHKUNU END SÄGELI ELAVATELE ILMUTAB

TIIVULISED KAITSJAD KIDRABEIB KUULDAV MÖTTEPAUS

VETERI... (loomatohter) ALGUSETA SULIN või MULIN TUULE TUJU

SELTSIS LÜHIKE JOPE STREET BALLET

PISI- TAVATUSEKE HINGE OLEMUS 1.

"KUI MIND ... EI OLE" (Alendri laul) NISUPÄTS

HINGE KAASLASED NORD SAMUTI

ÕHUTLE ... UMA TELEHVOONI NUMMÖR" SAJAND

KOHT, MILLE KÕRVALT ON TERVE IGOR GRÄZIN ELL

HINGE LAHKUMISE VÕIMALIK KUJU MASTI OSA

NB! VASTUS

Silmad on hinge peegel.

Koostas: Aivi Meister

*Hingedepäeva ristsõna on pühendatud kallile Aivar Meisteri mälestuseks

LASTELE

HÜPPAVAD

HÜPPAB PUUDEL

HÜPPAB PÕRGATADES

HÜPPAV PUTUKAS

HÜPPAV LIND

KÕRVATUTTIDEGA LOOM

...HÜPE

TÕELINE HÜPPAJA, UJUB KA

TEIVAS...

RAAMATU „MARTIN JA SALALAEGAS“ VÕITIS SANDER VESSART

EELMISE MÕISTATUSE VASTUS ON „KIITUSKIRI“.

Auhinna saab kätte Raplamaa Sõnumite toimetusest

ÕIGESTI VASTASID:

MARIETTE MIKKUS
ROLAND KLAAS
TEET TAMMELAAN
TEELE TUUL
ARON TERRAS
LENNA KALAMÄE

REBEKA KAND
RAIKO ÜTSMÜTS
RIIVO AAS
LEENE TIIGIRAND
TEELE JÕESAAR
SUSANNA LIISA KUU- SEÕIS

BRITTEN BERG
RAIT SANDER PAIMRE
MIHKEL OLO
KAUR ALLET
SANDER VESSART
KAIDI POOBUS

Kõikide õigesti vastanute vahel loosime välja Jõe tänava käsipesula autopesu.

Jõe Tänava Käsipesula

Saada ristsõna vastus hiljemalt 4. novembriks e-postile: kuulutused@sonumid.ee (märksõnaga "täiskasvanute ristsõna" või "lasteristsõna") või Raplamaa Sõnumite toimetusse aadressil Viljandi mnt 6, Rapla 79511 NB! Loosimises osalevad ainult märksõnaga vastused.

23. oktoobril ilmunud suure ristsõna vastus on „... inetu peibutuspardipoeg!“ Talupoe kinkekaardi võitis **Liis Tiigirand**. Auhinna saab kätte toimetusest kahe nädala jooksul.

TÄISKASVANUTE RISTSÕNA VASTUSE KUPONG

Vastus

Nimi

Aadress, tel

LASTE RISTSÕNA VASTUSE KUPONG

Vastus

Nimi

Aadress, tel

Märjamaa elanik valmistab ette Baltikumi esimese papagoikeskuse avamist

Katarina Brighti lemmikud on papagoidest just Aafrika hallid papagoid kui teistest märksa jutukamad. Fotol on Katarina oma Robbiega. Perenaisel oli papagoi koolitamisega algul palju tööd ja vaeva, enne kui temast sai selline mõistlik ja rahulik linnuke nagu pildil näha.

Maire Kõrver

Märjamaalane Katarina Bright soovib Via Baltica lähedal Konuveres rajada Baltikumi esimese papagoikeskuse.

Märjamaa vallas Konuveres on Katarina Brighti perel oma maa ja maja, mis keskuse rajamiseks vajab korrastamist. Tänavu veebruarikuus esitas Bright põllumajanduse registrite ja informatsiooni ametile oma äriplaani.

“Nüüdseks on selgunud, et suuremas osas on keskuse rajamisel rahastaja Euroopa Liit ja avamine võib toimuda

eeloleval kevadel,” ütles ta Raplamaa Sõnumitele.

“Kui on olemas varjupaigad ja hotellid koerte ja kasside jaoks, siis samamoodi on neid vaja ka lindudele. Samuti on lindude ravimiseks vaja kliinikut. Kuna midagi sellist veel ei ole, siis mõtlesin kõik selle käsile võtta,” ütles naine, kes on saanud koolitust papagoitreenerina ja kelle

peres elab kaks suurt Aafrika papagoid.

Eestis peetakse kodudes lemmikloomadena peamiselt koeri ja kasse, kuid elukaid vähem. “Kokku peaks Eestis olema ligi 100 000 papagoid. Viirpapagoi ja kanaarilind on kõige levinumad ja neid soetatatakse mitme kaupa, olen näinud kanaarilinde lausa 10 kaupa mõnes kodus, kuhu

Papagoi on tore suhtleja, kes teeb tuju heaks. Linnu heaoluks on vajalik, et ta saaks iga päev mõnda aega puurist väljas olla.

Fotod: erakogu

mind on kutsutud lindude pidamise ja treenimisega seoses nõustama. Suuri nagu aara ja Aafrika hall papagoi võib Eestis olla hinnanguliselt 200 ringis,” märgib Katarina Bright, kes teeb koostööd ka Eestimaa Loomakaitse Liiduga. Katarina sõnul pole ta kuulnud, et Eestis oleks keegi seni üldse järjekindlalt tegelenud lindude koolitamisega. Ka on Eestis tema teada kahjuks veel vähe neid lemmikloomaravilaid ja loomaarste, kes oleks põhjalikumalt süvenenud lindude ravimisse. Tulevase papagoikeskuse asutaja on juba värvanud võimalikke koostööpartnereid ja pidanud eelläbirääkimisi muuhulgas loomaarstidega.

Mõnele võib olla arusaamatu, milles üldse seisneb papagoide võlu peale ilusa välimuse. Teatavasti võivad koolitamata linnud algul isegi kurjad olla ja rünnata. Koera- või hobusefännidele tundub, et kindlasti pole nad ka nii targad nagu nende lemmikud.

Papagoide puhul peetakse eriti tüütuks seda, et nad lasevad kuuldavale ülivalje kõrvulukustavaid kriiskeid. Katarina ise on varem pidanud nii kasse, koeri, närilisi, lembe- ja riisilinde kui ka viirpapagoisid. Papagoitundjana teab ta, kuidas selle vastu abi saab, et lindude džunglikisa ei kostaks inimeste uneajal: papagoid on võimalik perega samasse puhkeaja rütmi saa-

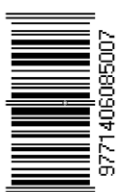
da, kui uneajaks tema puurile kate panna.

“Papagoide võlu seisneb selles, et nad laulavad ja räägivad - mida suurem papagoi, seda rohkem sõnavara,” kommenteerib Katarina Bright. Tema enda Aafrika hallpapagoi Robbie sõnavaras on kokku mõnisada sõna. Robbie tervitab iga hommikul ja õhtuti soovib head ööd. Perenaine on arukale linnule õpetanud ka seda, et kui talle Eesti lippu näidata, ütleb papagoi: „Hurraa, Eesti!“ See on papagoi hästi kinnistunud ja lipu tõstmise peale on ta jäänud niiviisi reageerima.

Aafrika hallpapagoi Robbie on võetud Hollandi papagoikasvandusest. Katarina valis linnu, kuna oli lugenud, et see on kõige jutukam papagoiliik. Lind maksis 2500 eurot ehk umbes 40 000 krooni. Kojutoomise järel oli Robbie kõike muud kui taltsas ja tema käitumise korrigeerimiseks tuli teda tükk aega treenida, enne kui ta mõistlikumaks muutus. Kuid tulemus oli vaeva ja pingutust väärt.

„Ma järgisin täpselt õpematerjale ja lõpuks mul õnnestuski Robbie taltsutada,” märkis Katarina Bright, kes leidis internetis ühe Ameerika koolituse, mille juures oli ka rohkelt head videomaterjali. Nüüd on ta juba ise saanud teisi lemmikutena papagoisid pidavaid inimesi oma oskustega aidata.

ISSN 2228-1886

RAPLAMAASõnumid

Rapla 79511, Viljandi mnt 6, tel 489 2133, 5567 3260
Tellimine, reklaam ja kuulutused 489 2130, 5551 1084
faks 489 2135,
e-post: info@sonumid.ee, kodulehekülg: www.sonumid.ee

Peatoimetaja: Tõnis Tõnisson. **Tegevtoimetaja:** Inge Põlma (489 2244)
Ajakirjanikud: Maire Kõrver (489 2241), Katrin Helend-Aaviku (489 2246),
Vivika Veski (489 2132), Stina Riisalu (489 2137), Siim Jõgis (489 2139),
Katri Reinsalu (489 2245), Haldi Ellam, Margus Mikomägi

Tehnilise toimetuse juhataja: Siim Solman (489 2138). **Fototoimetaja:** Jaak Kadarik (489 2138). **Kujundajad:** Ulvi Blande, Janek Tõnisson (489 2138).
Keeletoimetaja: Liivi Jegorov (489 2138)
Reklaamijuht: Janek Tõnisson (489 2131, 520 0846) **Reklaamikonsultant:** Sigrid Algre (489 2130). **Raamatupidaja:** Juulija Rüsse (489 2136, 489 2133)

Toimetusel on õigus kirju ja kaastöid nende selguse huvides toimetada ning lühendada. Kaastöid ei tagastata ega retsenseerita. Honoreeritakse tellitud kaastöid.

Raplamaa Sõnumeid on võimalik tellida Eesti Posti sidejaoskondadest, raamatukogudest, toimetuse reklaamiasakonnast ja internetis Raplamaa Sõnumite koduleheküljel. Toimetuse võtab vastu ka telefonitsi esitatud tellimusi. Kuulutuste ja reklaami vastuvõtt tööpäeviti 8.30 - 17 Viljandi mnt 6, Rapla. Tel 489 2130, faks 489 2135.

Trükk AS Printall

Kaebuste korral ajalehe sisu kohta võite pöörduda Pressinõukogusse: pn@eall.ee või tel 646 3363